

Poština plačana v gotovini

PLANINSKI VESTNIK

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

LETNIK IX ★ LIII **8** AVGUST ★ 1953

VSEBINA:

Namesto uvodne besede	385
Janko Mlakar: 60 let slovenskega planinstva	392
Dr. Srečko Brodar: O Potočki zijalki in njenem pomenu	406
Dr. Angela Piskernik: Robanov kot in solčavska tisa	415
Branko Zemljič: Franc Kocbek (1863-1930)	423
Drago Kralj: Narodni park Okrešelj in lov v medvojni dobi	437
Ciril Debeljak: V zasneženih stenah Savinjskih Alp	442
A. Kopinšek: Aiguille du Géant (Dent du Géant 4013 m)	451
Transverzalna pot preko slovenskih gora	455
Dušan Beg: Vpliv reliefa in hribin na prve naselitve v Savinj. Alpah	457
A. K.: V gore izven naših meja	461
Robanov Jože: Drobci iz Solčave	463
Društvene novice	466
Iz planinske literature	473
Razgled po svetu	477

Ivan Tavčar: Okrešelj s Planjavo

Tone Erman: S poti na Kočno

Prilogi natisnila tiskarna »Ljudske pravice« v Ljubljani

Planinski Vestnik je glasilo Planinske zveze Slovenije / Izdaja ga imenovana Zveza, urejuje pa uredniški odbor / Revija izhaja dvanajstkrat na leto, po potrebi v snopičih po dve številki skupaj / Članke pošiljajte na naslov: Tine Orel, Celje, I. gimnazija / Uprava: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Likozarjeva ulica št. 12, poštni predal 214, telefon štev. 22-553 / Tu se urejajo: reklamacije (ki se upoštevajo dva meseca po izidu številke), naročnina, honorarji, oglasi, računi, razvid naslovov / Tiska tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani / Letna naročnina znaša din 350.—, ki jo morete plačati tudi v treh obrokih po din 90.—, četrti obrok pa din 90.— / Tekoči račun revije pri Narodni banki 602-T-121 / Spremembo naslova javljajte na Upravo Planinskega Vestnika, pri čemer navedite poleg prejšnjega vedno tudi novi naslov, po možnosti s tiskanimi črkami.

TOVARNA ŠPORTNEGA ORODJA BEGUNJE pri Lescah (SLOVENIJA)

s svojo stalno razslavo izdelkov
v Ljubljani, Titova cesta 34, je
eno največjih podjetij te vrste
v Jugoslaviji, ki proizvajajo pri-
znanu kvalitetno orodje za vse
vrste športa

Za telovadbo, težko in lahko atletiko, vodni šport, zimski šport, razne športne igre itd.

Opremlja sodobno telovadnice in otroška igrišča s priznanimi orodji!

Izdeluje razne reševalne naprave za gasilce, gorsko reševalno službo, PLZ-e kot n. pr. reševalne gasilske pasove, paradne pasove, gasilske lestve, razna nosila, Mariner naprave, Graminger sedeže, reševalne vreče itd.

Nadalje izdeluje naprave za bolnišnice in za veterinarsko službo.

Športnike opozarja na priznane športne jopiče iz kože in volne, ki so uporabni za vse vrste športa! Dalje na torbice, nahrbtnike itd.

Oglejte si našo stalno izložbo v Ljubljani, Titova cesta 34, kjer dobite vse potrebne podatke o cenah itd.

Zahtevajte specialne ponudbe!

Namesto uvodne besede

28. avgusta letos bo poteklo 60 let, odkar so savinjski in celjski rodoljubi v Mozirju ustanovili Savinjsko podružnico Slovenskega planinskega društva. Planinsko društvo Celje, ki je po osvoboditvi prevzelo izročila in naloge nekdanje Savinjske podružnice, je 60 letnico planinskega delovanja v Celju proslavilo s koncertom slovenske pesmi, ki sta ga priredila dva najboljša celjska pevski zbora, z otvoritvijo svojega največjega planinskega objekta, Planinskega doma v Logarski dolini, s planinskim taborom ob tej priliki, z zgraditvijo enonadstropne dependance na Golteh (10 sob), z zgraditvijo bivaka pod Ojstrico in s to-le številko Planinskega Vestnika.

Vzgojna vrednost planinstva je tako velika, da si brez njega težko zamišljamo izobrazbeni proces. Športna, kulturna in s tem zvezana politično-gospodarska zgodovina slovenskega planinstva je močan vir človečanskega domoljubja, saj je 60 let naše planinske zgodovine ena sama nepretrgana dejavnost slovenskega človeka za najosnovnejše narodne in človečanske pravice. Iktrati je to delovanje priča naše narodne zmogljivosti, odpornosti, vztrajnosti in samozavesti. Letos poteka komaj 60 let, odkar je ob priliki slovesne otvoritve najkrajše poti na Ojstrico graška Tagespost (13. sept. 1893) pisala: »Vodstvo sekcije poziva nemške alpiniste k številni udeležbi pri tej slovesnosti, da bi poneli v to prekrasno deželo nemški jezik, šege in kulturo, da se na ta način ustvari nemški jez proti slovanski poplavi. (Die Sektionsleitung erlusst an die deutschen Alpinisten einen Aufruf, worin sie dieselben zu zahlreichen Beteiligung an

diesem Feier auffordert, damit deutsche Sprache, Sitte und Kultur in diese un prächtigen Landschaftsbildern reiche Gegend getragen und dadurch ein mächtiges Bollwerk gegen den Ansturm slavischer Hochflut geschaffen werde). Boj z nemštvom, z nemškim prisvajanjem našega ozemlja je bil v planinstvu prav tako ali pa še bolj trdovraten, kakor na drugih popriščih našega narodnega življenja. Potekal je šele tedaj, ko se je naše meščanstvo razraslo, ko so pri nas že delovale ne samo meščanske stranke, marveč že tudi organizirano delavsko gibanje. Marsikakšna postojanka v našem nacionalnem boju za obstanek in afirmacijo je bila že osvojena, ko se je v planinstvu šele zbirala narodna moč za tvegani naskok. — Ta domoljubna vsebina planinstva se veže dalje z domovino-znanstvom in z vsemi moralnimi lastnostmi, ki jih planinstvo terja od človeka, saj človek ni samo tisto, kar je v njegovem umu, marveč še bolj, kar je v srcu in značaju. Požrtvovalnost, tovarištvo za vsako ceno, iznajdljivost, vztrajnost, smisel za lepoto, za sočloveka, za prirodo sploh, ali niso to lastnosti, brez katerih si dobrega človeka ne moremo misliti? Te lastnosti so dalje potrebne vsakemu koristnemu članu družbe. Celo gospodarski problemi planinstva s svojimi postojankami in napravami stanovitno opominjajo na družbeno pomembnost planinstva, nujno vzgajajo čut za skupnost, obzirnost, družabnost in lepoto.

Mimo drugih problemov, ki jih rešuje in jih ne rešuje PD Celje, je eden od najvažnejših ta, da že skozi 60 let vodi tudi turistično ali, kakor se je reklo nekdanj, tujsko prometno propagando za Zg. Savinjsko dolino. O tem nekaj besed, ker se nam zdi, da je tega po vojni premalo.

V zadnjih dveh letih se v naši državi vedno več govori o tujskem prometu, o turizmu in njegovem gospodarskem pomenu. To ni nič čudnega, saj je Jugoslavija že pred vojno pomenila precej upoštevano turistično območje v Evropi, po osvoboditvi pa, ko se je ta gospodarska panoga nekaj časa zanemarjala, smo razmeroma hitro prišli do spoznanja, da je tujski promet važen za naše socialistično gospodarstvo, posebno v Sloveniji, ki po svojem zgodovinskem razvoju in ambientu že ustreza povprečnemu nivoju evropskega človeka, ostale republike pa ta nivo spričo načela o enakopravnosti lahko v kratkem dosežejo. Slovenci smo potisnjeni med dve turistični velesili, ki držita svoj tujsko prometni ugled po vsem svetu — to sta Avstrija in Italija. Že zaradi te sosesčine, če ne zaradi drugih gospodarskih in političnih okoliščin, smo Slovenci dolžni, da vsa objektivna sredstva za turizem pametno in smotrno izrabimo, saj s tem utrjujemo tudi kulturni in politični pomen naše širše domovine širom po svetu. Eno od turističnih področij, ki smo jih po drugi svetovni vojni popolnoma zanemarili, je Savinjska dolina. Na razpolago imamo statistične podatke o zmogljivosti našega gostinstva na področju Savinjske doline, kolikor spada v šoštanjski okraj. Podatki govore o tem, kako je število prenočišč, kuhinjske kapacitete in ostalih uslug padlo po vojni ponekod na ničlo, v večini krajev pa na 10% predvojne zmogljivosti, pa tudi še nižje. Za drastični zgled naj služi le Logarska dolina, ki je premogla pred vojno 290 postelj, do nedavna pa jih je imela 10. Nič kaj dosti boljše ni v Solčavi, Lučah, Ljubnem, Gornjem gradu, Bočni, Šmartnem, Radmirju, Mozirju, Nazarju in po manjših

Planinski dom v Logarski dolini, odprt 1. maja 1953 Foto Pelikan

vaseh tam okoli. Kmečke domačije, ki so popolnoma na svoj način razmeščene po edinstvenem gorskem svetu, večji del v višini nad 1000 m (česar na Gorenjskem nimamo!), po vojni skoro nimajo več volje, da bi sprejemale tujce, čeprav za to nimajo nič manj objektivnih možnosti kakor pred vojno. Nekaj takih domačij je res bilo požganih in do danes še niso bile obnovljene. Brez ozira na to pa lahko rečemo, da je zmanjkalo v prebivalstvu turističnega duha. Kje je vzrok? V preorientaciji na intenzivno izkoriščanje širših gozdnih področij, ki segajo do višine 1600 do 1800 m? V duhu industrializacije in tehnizacije, ki je zavel po nekdanj tako idilično konservativni dolini? Ne bi pritrdil ne prvemu ne drugemu. Pa saj lahko govorimo tudi o turistični industrializaciji. Tudi če se je gospodarstvo preusmerilo, v bistvu se značaj prebivalstva doslej še ni izpremenil. Pač pa lahko rečemo, da je zapora doline, opustitev stalnih prometnih zvez in sistematične obnove v ljudeh skoraj zamorila nekdanj tako živi smisel za turistično eksploatacijo edinstvenih naravnih možnosti Zg. Savinjske doline. Katere so te?

Savinjska dolina je idealno torišče za izletniško obliko turizma. Izletniki imajo celo vrsto izletniških točk, ki si jih lahko spotoma ogledajo, se v enem dnevu povzpno z motornimi sredstvi v konec Logarske doline in se istega dne vrnejo v svoje izhodišče, pa bodisi da je to Ljubljana, Maribor, Celje, Rimske Toplice, Dobrna, Laško, Rogaška Slatina. Zanimivosti so: podzemeljske jame med Lučami in Iglo, presihajoči studenec, Robanov kot, Klobaša, solčavska tisa (stara 500 let), Icmnikova planina, Sv. Duh, Logarska dolina, Matkov kot, Škaf, Okrešelj, Rinka itd. Cela vrsta je izletniških točk, ki so od avtomobilske ceste oddaljene 3 ure hoda tja in nazaj, postavimo samo vasico Sv. Duh, ki

ima svoje zaselke v višini od 1050 do 1350 m s krasnim panoramskim pogledom na vse Kamniške Alpe, z mineralno vodo itd.

Savinjska dolina ima široke možnosti za planinsko obliko tujskega prometa. Planinci, ki hodijo v gore kot kulturni ljudje, esteti in prijatelji prvobitne narave, najdejo tu ves register gorske narave od hribovja in sredogorja do strmih tehnično zavarovanih prehodov z znamenito našo tromejo, ki nas spominja na fevdalno partikularizacijo našega narodnega ozemlja: Okrešelj je edinstvena točka, kjer se stikajo tri naše dežele, Kranjska, Štajerska in Koroška — na Savinjskem sedlu (ali Vrh Mrzlega dola). Planinske postojanke so vse obnovljene, možne so lepo vezane ture od Slovenj Gradca do Jezerskega, od Ljubnega in Luč do Kravca. Kdor tega predela ne predela, mu lahko mirno rečemo, da o gorskem svetu matere Slovenije nima pojma.

Enake možnosti nudi to področje za alpinistično obliko: ne samo v svojem koncu, v okrešeljškem plezalnem vrtcu, saj se od Grofičke vrste najprezentativnejše stene naših Alp, ki nekatere prav nič ne zaostajajo za veličastnimi severnimi zidanimi Julijcev. Severna stena Ojstrice je stopila v zgodovino slovenskega alpinizma z zgodovinsko Herletovo smerjo, Planjava ima na severu eno najvišjih sten v Alpah, dalje imamo bogato izbiro plezalnih problemov v masivu Rink, v Turski gori, popolnoma zapuščeni Mrzli gori in redko obiskovanem Robanovem kotu. Poleg tega ima to področje sijajne terene za visokogorsko smučanje od Golt do Raduhe, (ki ima tudi alpinistično zanimivo ostenje na severu in severozapadu) in Olševe, od Podvežaka do Petkovih njiv, od Planjave do Poljske in Belske planine ter vse severno pobočje od Skarij do Klemenškove planine. Mladi rodovi alpinistov imajo pred seboj še celo vrsto neizvršenih nalog v vseh treh standardnih alpskih dolinah, ki se cepijo iz Zg. Savinjske doline.

Turistično-klimoterapijska oblika turizma se po vojni sploh ne upošteva. Leta 1945 smo celjski planinci predlagali zgraditev obširnega sanatorija pri Sv. Duhu pod Olševo. Zamisel ni slaba. Takrat je bila pri roki tudi masa denarja ESZDNJ. Klima je v Savinjskem sredogorju izredno mila. Sv. Duh ima ves dan, poleti in pozimi sonce. Izpeljati vzpenjačo na Klemenčjo ali Strelčevo peč bi ne predstavljalo posebno velikih stroškov. Višinska planinska klima je tu popolnoma drugačna kakor na gorenjski strani. Res je tudi, da je Zg. Savinjska dolina zarezana mnogo globlje med gorske gmote kakor savska. Solčava ima komaj 600 m nadmorske višine, medtem ko ima Kranjska gora čez 800 m.

Oblika počitniškega turizma se je tu po vojni samo toliko obdržala, da je »za seme«. Tam, kjer se je pred vojno trilo letoviščarjev, jih je danes peščica. V Ljubnem in Lučah skoraj nič, v Solčavi nič, v Logarski dolini v vsej sezoni nekaj stotin.

Zg. Savinjska dolina vsem tem oblikam turizma odlično ustreza. Spada po površini med največje slovenske alpske doline in gotovo med najlepše. Znameniti evropski raziskovalci naravnih lepot jo poznajo že nad 100 let, Francoz Ami Boué je pred več kot 100 leti prišel Logarsko dolino med svetovne posebnosti, ki jih najdemo podobne samo v pirenejskem Cirque de Gavarnie. Ima pa spričo ustaljene narave našega pro-

meta, ki sega 100 let nazaj, smolo, da je teže dosegljiva kakor Soška, Kokrska in Bistriška — po njej ni stekla železna kača, čeprav bi imela svoj pomen. Nekaj je krivo temu, da je prelaz v Kokrsko in Belsko dolino višji in težji kakor so razvodni reliefi drugih prelazov, vendar je že po mnogih težjih in višjih prelazih stekla alpska cesta ali železnica. Zg. Savinjska pa je ostala — zagata. Slabo je povezana celo s sosednjo koroško dolino, z mežiško preko Koprivne. Pred vojno so začeli nadelavati pot ob Dupljaku iz Strug v Črno, vendar niso prišli daleč.

Po vojni so se na dveh turističnih konferencah rodili celo megalomanski načrti o železnici skozi Logarsko dolino, o predoru v Kamniško Bistrico itd. Realnejši je načrt o železnici, ki bi povezala Kamnik, Luče ali vsaj Ljubljano s Šoštanjem in Velenjem. Če bi »železna roka industrije« segla vsaj do Ljubnega, potem bi Zg. Savinjska dolina t. j. Logarska dolina od železnice ne bila bolj oddaljena kot Kamniška Bistrica, Jezersko, Savica ali Bovec. Toda to so načrti, za nekatere morda celo sanjarije. Vendar se je treba, če le količkaj čutimo odgovornost za gospodarstvo in kulturno obnovo (ima pa to tudi svojo politično stran in še kakšno!) Zg. Savinjske doline, vprašati, kako zajeti to dolino prometno — tehnično, kajti dejstvo je, da za vso Slovenijo, vključno s Celjem, pomeni ta pokrajinski biser Slovenije nekako arktično pokrajino, ki je zastražena z vsemi mogočimi Cerberji, ne nazadnje s skrajno slabo cesto. Čeprav je to deloma res, je res tudi to, da se vanjo da priti, v njej lepo preživeti svoj nedeljski in letni dopust, da pa se trije okraji, ki vodijo življenje na Savinjskem področju turističnega pomena Zg. Savinjske doline, doslej tega niso dovolj zavedali.

Prometno-tehnična ureditev tega predela bi morala povezati vsa tri največja slovenska središča s to alpsko zagato: z Ljubljano in s Celjem je to že storjeno, treba bi bilo le modernizirati cesto preko Črničca (od Kamnika do Radmirja) in od St. Petra do Solčave. Modernizacija bi lahko obstajala v površinski obdelavi, kakor je to v navadi do vseh takih rajev na zemlji v sosednji Avstriji. Ali ni sramota za republiko, da je kljub siceršnjemu napredku na vseh življenjskih področjih zanemarjala obnovitev in napredek tega kar precejšnjega kosa svoje zemlje? Pomisliti je treba, da je bila pred vojno dvakrat dnevno avtobusna zveza s Celjem, z Ljubljano enkrat dnevno. (Od 1. maja 1953 je uvedena dnevna zveza s Planinskim domom v Logarski dolini iz Celja.) Oddaljenost Logarske od Ljubljane in od Celja je skoraj enaka (75,77 km). Zveza z Mariborom po Mežiški dolini ima že svojo traso, ki bi jo bilo treba urediti, kar bi šlo brez večjih težav in brez izrednih investicij. Ta zveza bi imela za Maribor, ki se turistično izživlja samo na Pohorju, je pa naše industrijsko najbolj razvito mesto, izreden pomen. Kaj bi taka prometno-tehnična ureditev pomenila za mototurizem!

Druga stvar je ureditev gostinskega omrežja v turističnih krajih. Logarska dolina je tako rekoč brez hotelov, sanatorijev, okrevališč, počitniških domov, vendar bi za prvo silo z adaptacijami bilo hitro nekaj pri roki. Vzpostavljena pa je mreža planinskih domov in planinska hotelska baza v prvi četrtini Logarske doline. K temu bi spadala še urbanistična ureditev Solčave, katere obnova je doslej škandalozno pote-

kala brez smisla za pokrajino, za kulturni nivo naše dežele, brez sleherne perspektive, čeprav je edini turistični činitelj, ki je na tem področju po osvoboditvi živel in delal (PD Celje) na te stvari večkrat ustno in pismeno opozarjal.

Tretja naloga, ki čaka turistične delavce v tej dolini, pa je izdaja priročnega vodnika, ki bi obsegal geografski in orografski opis z vsemi turističnimi privlačnimi momenti in z vsemi turističnimi obvestili. To bi bila celo ena prvih nalog, ki bi se ji moral kdo posvetiti po naročilu ali iz lastnega nagiba. Vsi trije okraji (njihove Gostinske in Trgoveške zbornice, Turistična društva) bi morali pristopiti k delu sistematično, kajti pribiti je treba še enkrat, da se je doslej o tem samo govorilo, mislilo pa prav malo, delalo pa skoraj nič.

Reči je treba, da tudi obnova planinske organizacije po osvoboditvi ni bila lahko delo. Ljudska revolucija je terjala nove organizacijske oblike in novo vsebino dela. V načelu je bilo to še dokaj hitro storjeno, toda društvu je okupator izpodkopal vso gospodarsko osnovo, saj sta ostali celi samo dve postojanki, t. j. Korošica in Okrešelj; obe sta bili skoraj do kraja oplenjeni, Okrešelj pa je, nekdanj najbolj obiskana postojanka, stal sredi obmejnega zapornega pasu. Odpadle so postojanke, ki jih je nekdanj oskrbovala Savinjska podružnica: Celjska koča, Mrzlica. Pogorele so tri bazne postojanke v Logarski dolini in Mozirska koča na Golteh. Celjska planinska organizacija je stala leta 1945 tako rekoč brez postojank pred ogromnim delom: kako vzpostaviti športno-alpinistično, planinsko-turistično, smučarsko in kulturno dejavnost planinstva; kako zgraditi osnovno mrežo planinskih postojank; kako popeljati delovnega človeka iz celjskega bazena v enega najlepših predelov našega gorskega sveta.

Okvirno lahko rečemo, da se je v glavnem v sedmih letih to naredilo. Danes ima PD Celje šest postojank, ki skupno premorejo 350 postelj. S tem je PD Celje najmočnejši turistični podjetnik na področju Savinjske doline. Gospodarska dejavnost je dala našemu planinstvu temelj, na katerem se bodo lahko razvijale vse vrednote planinstva.

Zato je prav, če merodajni činitelji podpirajo razvoj planinstva in to njegovo športno, alpinistično, planinsko-turistično, smučarsko, foto-amatersko, gospodarsko in kulturno-znanstveno dejavnost, saj vsa, kolikor je je, skuša v delovnem ljudstvu vzbuditi življenjsko radost in optimistično ljubezen do socialistične Jugoslavije. Lahko rečemo, da je celjska planinska organizacija po osvoboditvi pri marsikaterem forumu naletela na razumevanje in podporo. Na prvem mestu imenujemo PZS, ki je naše težave vedno razumela in nas podpirala moralno in materialno. Tudi za naprej pričakujemo, da bo svoj vpliv zastavila za cilje našega društva, ki je med 76 njenimi člani zelo samosvoje, saj po svoji dejavnosti zajema dolino, sredogorje in visokogorje; ima svoje oporišče ob avtomobilski cesti v Logarski in ima najvišje ležečo, vse leto odprto postojanko Dom na Korošici; od srca svojega planinskega območja je oddaljeno nič manj kakor 75 km, torej več kakor katero koli drugo društvo, pa še s to razliko, da je treba to razdaljo, skoraj enako cestni zvezi Ljubljana—Celje, premagati po cesti, ki so jo v 7 letih do kraja razme-

sarili težki gozdni kamioni, da ima torej celjski planinec največje režijske stroške, ko vzdržuje zvezo s svojimi postojankami; nadaljnja značilnost celjskega društva je, da po sili razmer izpolnjujemo tudi naloge popolnoma turističnega značaja. Ta turistična vsebina našega društva bi se marsikomu utegnila zdeti sumljiva, pravega planinstva nevredna. V resnici pa je usoda hotela skozi 60 let, da je planinska organizacija reševala tudi docela turistične naloge: l. 1895 je intenzivno sodelovala pri gradnji ceste v Solčavo — prej je Solčava gravitirala v Železno kaplo — l. 1925 je društvo ne samo organiziralo, marveč tudi materialno omogočalo gradnjo ceste od Solčave v Logarsko dolino, z gradnjo planinskega doma l. 1931 pa močno razširilo tujsko-prometno kapaciteto Logarske doline za prehodne goste, predvsem planince; po drugi svetovni vojni je, ker ni moglo zaradi obmejnih predpisov pristopiti k obnovi doma, sprejelo naše še bolj oddaljene in planinstvu heterogene naloge, kot je avtobusni promet. Isto bi povedali na naslov Gostinske zbornice, ki je prevzela del kompetenc bivše Uprave za t. g. Zdaj n. pr. je Solčava začela graditi hotel v središču vasi, najbrž brez ozira na širokopotezen urbanistični načrt. Kakor pozdravljamo temelje za prvi turistični objekt po vojni v Zg. Savinjski dolini, se nam zdi, da bi ga bilo treba graditi obenem z organično obnovo vse vasi. Na razumevanje smo naleteli tudi v Trgovinski zbornici in v Smučarski zvezi Slovenije.

Da bi podkrepili ta apel, naj shematično navedemo bodoče manjše in večje naloge, pred katerimi društvo stoji, ne zato, da bi se šopirili, marveč zato, da same izpričajo svojo širšo pomembnost za vso Savinjsko dolino, da torej prav nič ne diše po lokalnem patriotizmu.

Bodoče bližnje naloge: Dograditev smučarske dependanse na Golteh (odprta bo konec avgusta); obnova Doma na Korošici in na Okrešlju; dograditev planinske baze v Logarski; dependanse, weekend hiše v Logarski; bazen; elektrifikacija Mozirske kočice in vodovod; smučarska vzpenjača na Medvedjaku.

Bodoče akcije, ki so v zvezi s turizmom: Načrtna obnova nekdanjih turističnih točk: Ljubno, Luče, Solčava, Mozirje; modernizacija alpskih cest Celje—Logarski kot, Kamnik—Radmirje; vzpostavitve dnevnih zvez Logarske z Ljubljano; ureditev hudournikov v Logarski dolini.

Vsaka od teh nalog je taka, da bi morala biti jutri izvršena. Seveda ne bo in mi tudi tega ne pričakujemo. Napak pa bi bilo, ne bili bi poštteni udje naše družbe, če bi za uresničenje teh nalog ne delali z vsemi svojimi močmi. Gre končno za osnovno življenjsko organizacijo tega prelepega kosa naše zemlje, kajti les ni edini gospodarski vir tega področja in že letos je izvoz trikrat manjši kakor v prejšnjih letih. Sosednja Avstrija je v lanskem letu dobila največ deviz v državni proračun iz turizma, a v turizmu, t. j. v avtoceste, vzpenjače, elektrifikacije itd. je tudi največ investirala. Ta perspektiva — turistična — mora spričo naravnih pogojev živeti tudi v naših ljudeh.

Naj bo 60 letnica našega društva samo nova pobuda za nadaljnje delo!

Urednik

60 LET SLOVENSKEGA PLANINSTVA

(Nadaljevanje)

2. Prva preustrojitev SPD

a občnem zboru, ki se je vršil 13. aprila 1910, se je zopet načelo vprašanje preustrojitve SPD. Leta 1907 izvoljeni šestčlanski odsek, ki naj bi proučil razmerje med OD in podružnicami ter tozadevne predloge predložil OD, ni dal nobenega znamenja življenja od sebe. Pač pa se je na zboru oglasila Cerkljanska podružnica s predlogom, ki je bil precej podoben Švigljevemu iz leta 1907. Cilj njegov je bil isti, izvor pa popolnoma drug. Kakor je Tominšek očital Šviglju, je bila ost njegovega predloga obrnjena proti podružnicam; Cerkljanska podružnica jo je pa namerila proti OD. Predlagala je namreč, naj se ustanovi Zveza planinskih društev, katero naj vodi nalašč v to svrhu od vseh društev izvoljeni Centralni odbor. Zato se mora seveda tudi OD spremeniti v »planinsko društvo«.

Ko so bila nova pravila že sprejeta, je dr. Josip Kušar na občnem zboru Kranjske podružnice 1911 med drugim rekel: »Klici po preosnovi društvenih pravil SPD so se glasili že par let sem, tu bolj glasno, tam bolj pritajeno. Lani je sprožila to vprašanje prav odločno Cerkljanska podružnica s tozadevno okrožnico na vse podružnice in na našem zadnjem občnem zboru je Kranjska podružnica takoj pristala na to, da je treba zadevo spremembe pravil čimprej tako razčistiti, da bodo imele podružnice tudi besedo pri odločevanju upravnega odbora OD, če imajo dolžnosti plačevanja prispevkov.«

In kakšni so bili ti prispevki, ki so jih morale plačevati podružnice OD? Od vsakega člana bi morale plačevati za Pl. V. po 2 kroni. In kako so ta prispevek plačevale? Naj navedem samo dva primera. Leta 1904 so imele podružnice 1601 člana. Morale bi torej za Pl. V. prispevati 3202 kroni. Plačale pa so samo 565 kron. Leta 1905 so imele 1878 članov. Prispevati bi morale 3756 kron. Poslale so jih pa OD samo 647. Ni čudno, da je prišel list v resno krizo in se je O. O. baval že z mislijo, da bi ga opustil ali vsaj skrčil.

Pri vsem tem pritiskanju za spremembo ustroja SPD je značilno to, da nobena podružnica, niti Cerkljanska niti Kranjska nista v poročilih o svojih občnih zborih omenili zgoraj imenovane okrožnice.

Če sta hoteli s tem iznenaditi udeležnike na občnem zboru OD, se jima je to posrečilo. Večina zborovalcev se je namreč začudila, ko je prišla kot 1. točka na vrsto Cerkljanska okrožnica, kakor je želel zastopnik Kranjske podružnice, o kateri pa še nič niso slišali. Poročilo v Pl. Vestniku piše o tem tole:

»Na željo zastopnikov kranjske podružnice se je najprej razpravljalo o okrožnici Cerkljanske podružnice glede preustroja SPD. Po daljši debati, v katero je posegel tudi predsednik, odločno zanikujoč upravičenost, potrebo, koristnost in izvedljivost te v prejšnjih letih že započete, a naposled vsakikrat za neplodno spoznane akcije, se naposled sklene, da se skliče po 1. novembru t. l. izreden občni zbor v svrhu odločitve v tej zadevi. Priprave naj oskrbi poseben odsek, ki se voli per acclamationem. Vanj so bili izvoljeni: Tominšek, Hauptmann, Mlakar, inženir Ciuha, bivši odbornik Korošec, J. Brelih (Cerkno), Davorin Lesjak (Ruše) in dr. Mišič (Koroško).

Tominšek je to pot sprejel izvolitev, ker je hotel vse moči napeti, da bi se predlog o Zvezi pl. društev pokopal, da bi tako ostalo SPD izrazito enotno društvo.

V sporazumu z O. O. je pripravil potrebno gradivo in sestavil načrt pravil, po katerih bi bilo ustrezno tudi podružnicam, ki bi bile pritegnjene k upravi OD. Kranjska podružnica je pa vztrajala pri svoji zahtevi, naj se SPD preustroji v Zvezo pl. društev in je pravila v tem smislu izdelala.

Izredni občni zbor se ni vršil, kakor je bilo sklenjeno, pač pa se je 13. novembra sestal odsek. Po daljšem posvetovanju in prerekanju je bila Zveza pokopana, še preden se je rodila. Odsek se je slednjič zedinil v tem, da volijo podružnice na posebnem shodu delegatov 5 odposlancev v O. O., 10 odbornikov pa pripada OD. S pristankom O. O. je izdelal Tominšek nova pravila, katera so bila razposlana podružnicam v pretres, ki so v celoti načrtu pritrdile. Nekaj pomislekov je imela Kranjskogorska, pa jih je opustila, ko je dobila od O. O. zadevna pojasnila. Kranjska podružnica je ugovarjala samo številu odbornikov OD. Pa tudi v tem se je slednjič našel sporazum, in sicer tako, da je O. O. obdržal svojih 11 odbornikov, zato so pa dobile podružnice 6 poverjenikov namesto 5, kakor je bilo prvotno sklenjeno. Sprejeta je bila tudi zahteva O. O., da odsotnost poverjenikov ne sme vplivati na sklepčnost odbora.

Nova pravila so bila na občnem zboru 29. aprila 1911 na predlog dr. Kušarja soglasno en bloc sprejeta. Na skrbno vprašanje nekega zborovalca, na čigave stroške bodo poverjeniki hodili na seje, je Tominšek pojasnil, da delajo vsi društveni funkcionarji brezplačno in da velja isto tudi za poverjenike. Sicer pa niso imeli preveč stroškov, ker je kakor je prihodnost pokazala, le tuintam prišel kak poverjenik pogledat, kaj počenja O. O. na svojih sejah.

Vsi odborniki OD so bili več ali manj zaposleni in vsi so delali brezplačno. Prišel je tuintam kdo v odbor, ki je predlagal, da bi imeli odborniki v kočah brezplačno prenočišče, pa je naletel vedno pri tovariših, zlasti pa pri načelniku na odločen odpor. Prav tako so se morali sotrudniki Pl. V. zadovoljiti s tem, da urednik ni vrgel njihovih prispevkov v — koš. Edina prednost odbornikov, zlasti tistih, ki so imeli nepremičnine, je bila ta, da so »smeli« podpisovati me-nice za OD. Koliko dela je bilo v odboru, se že spozna iz denarnega prometa, ki je na primer v letu 1910 znašal 221 137 kron, medtem ko so ga imele vse podružnice 58 627. Če odštejemo denarni promet

Savinjske podružnice, ki je znašal 18 026 kron, pride na vseh drugih 18 podružnic le 40 601.

Redne seje so se vršile vsak teden. Začele so se ob 8. uri in so trajale navadno pozno v noč. Zato se jih je marsikak odbornik kmalu naveličal ter samo čakal, kdaj bo lahko izstopil iz odbora.

Dne 17. julija 1910 je bil otvorjen novi Aljažev dom, ki dela kakor tudi Triglavski svojemu graditelju Skabernetu čast. Blagoslovil ga je Aljaž ob veliki udeležbi ne samo planincev, marveč tudi domačinov iz Doline. Tominšek je v otvoritvenemu govoru opisal zgodovino starega in novega Aljaževega doma, na katerega je SPD lahko ponosno. Zgradba se je mogla postaviti samo s pomočjo obilne podpore javnih faktorjev, katerim se je toplo zahvalil. Za Tominškom je govorilo še več drugih govornikov, med njimi tudi odposlanci Češke podružnice in HPD.

Število svojih planinskih zavetišč je OD pomnožilo še s Kočo na Veliki planini, ki jo je kupilo od notarja dr. Schmidingerja.

Planinskim potem v območju Jalovca sta se pridružili še dve poti, ena, ki drži iz Koritnice na Sedlo Veliki Kot, druga v Planico. Obe poti je nadelala Češka podružnica iz svoje kočje na Koritnici. V letu 1910 je preplezal kot prvi Slovenec dr. Tuma severno steno Triglava, in sicer v spremstvu Jožefa Komaca. Smer, v kateri sta plezala, je dobila ime slovenska smer, da se razločuje od nemške smeri, v kateri so plezali prvi »zmagovalci« stene.

Da bi OD laže celile rano, katero ji je zasekal plaz izpod Rogljice, je priredilo 1. februarja ples (V.), ki je prinesel čistega doneska 3129 kron.

Kocbek je izdal prvi svoj planinski koledar, in sicer za leto 1910. Konec leta 1910 je imelo SPD 3172 članov, OD 1034, podružnice 2138. Triglavski dom je obiskalo 727 planincev.

3. Veliko hrupa za prazen nič

Prvi zbor delegatov se je vršil v Narodnem domu v Ljubljani 1. novembra 1911. Razen odbornikov OD se ga je udeležilo po svojih odposlancih 10 podružnic, torej niti polovica ne. Zborovanje je otvoril načelnik SPD s pozdravnim nagovorom, v katerem je pozival navzoče zastopnike podružnic k skupnemu temeljitemu delovanju in poudarjal, da ne sme biti v SPD nesporazumljenja in razpora.

Delegati so si ta opomin vzeli k srcu in čeprav je morda kdo prišel na zbor z namenom, da se bo boril za pravice podružnic, je takoj bojno sekuro zakopal. Vse zborovanje je poteklo v najlepšem miru in slogi. Tominšek je razvil delovni program OD, podružnice so pa tudi razvile svojega. Skaberne je dostavil načelnikovemu poročilu sklep zadnjega občnega zbora OD, da bo prva kočja, ki jo bo postavilo, kočja na Križu in da se bodo sedaj prve priprave za zgradbo že pričele... Tri podružnice, Tržaška, Goriška in Kranjska, so pa predlagale, naj OD postavi čimprej kočjo na vrhu Črne prsti. O. O.

je predlog sprejel; ker pa podružnice niso povedale, kje bi se za to potrebni denar dobil, je ostalo pri sprejetem predlogu. Predlogi se vendar zato predlagajo, da se sprejmejo. Njih izvršitev je seveda vedno dvomljiva.

Ko je načelnik zaključil zborovanje, je izrazil željo, da naj bi se »novi ustroj društva« dobro obnesel in naj bi podružnice po svojih poverjenikih v O. O. verno sodelovale. Ali se bo ta želja dr. Tominška izpolnila, pa ni bilo odvisno od OD marveč, kakor je dr. Kušar prav poudaril na naslednjem občnem zboru v Kranju, od podružnic, ki so bile zastopane v odboru OD.

Načelnikova želja se ni izpolnila, kajti nova pravila niso prinesla nikake spremembe v delovanju SPD. Podružnice so sicer dobile z njimi tolikanj zaželeno »besedo pri odločevanju upravnega odbora« in svoje poverjenike v O. O., ki se pa niso kdo ve kaj oglašali pri sejah z »besedo« iz zelo naravnega vzroka, ker je le redko prišel kdo pogledat, o čem »odloča« O. O. pri sejah. Zato je šlo vse po starem tiru naprej. Podružnice so lepo samostojno delale, ne da bi jih bil O. O. v njih delu motil, in tiste, ki so bile vedno »širokogrudne« glede prispevanja za upravo in Pl. V., so še vedno velik del prispevkov zase obdržale. Koliko je bilo govorjenja, prerokanja, debatiranja, diskutiranja in drugega »iranja« na občnih zborih, rednih in izrednih glede preustroja SPD, pa se je slednjič pokazalo, da je bilo vse to le — da govorim s Shakespearom — »veliko hrupa za prazen nič«.

OD je pa v letu 1911 mirno delal, ne da bi mu zopet kak nov plaz »pretresel temelje«. Obljube glede Križke kočje pa ni mogel izpolniti, ker je moral resno misliti na to, kako bi poplačal, ali vsaj zmanjšal stare dolgovce, ne pa delal novih. Sicer je pa imel itak dosti stroškov s popravili in z adaptiranjem že obstoječih planinskih stavb.

Da bi se obisk društvenih koč povečal, je O. O. skrbel za dobre potne zveze v njihovem okolišu. Tako se je na primer Tominškova pot dopolnila s tem, da se je nadaljnja steza preko velikih snežišč na Kredarico zaznamenovala tudi z zaporednimi kamenitimi piramidami in koli. Ker se Srednja pot na Kredarico ni obnesla, je O. O. zgradil zavarovano pot po grebenih Reži, ki je navadno zgodaj v poletju že kopna in po kateri še danes planinci radi hodijo.

Kranjska sekcija je sezidala poleg stare Marientheresienhütte lepo dvonadstropno stavbo, seveda s prozornim namenom, da bi planince odvrčala od Triglavskega doma. Okoli hiše so dali celo nasaditi zeleno rušo za prijetno poleganje na soncu.

Dr. Tuma je dobil posnemovalce. Pavel Kunaver, Kovač in Michler so preplezali v njegovi smeri triglavsko steno. Ko sem ob priložnosti Kunaverju omenil, da stena tudi mene mika, mi je turo odsvetoval, češ da je samo za samomorilce. Ker se še nisem s svetom »skregal«, sem svojo namero opustil.

V letu 1911 je naraslo število članov SPD na 3275. OD jih je imelo 1015, podružnice pa 2260. Triglavski dom je obiskalo 363 pla-

nincev. »Deschmann« jih je imel več kakor za polovico manj. Dvajsetim podružnicam se je pridružila Goriška.

Ker je poslovna doba odbora pošla, se je volil nov odbor, v katerem je ostala večina starih odbornikov. Za namestnika načelnika Tominška je bil izvoljen Macher. Švigelj je namreč »zašel« na politično polje in je bil izvoljen na liberalni listi v zastop mesta Ljubljane ter izstopil iz odbora. SPD je bilo vedno strogo nadstrankarsko društvo, v katerem so bili pripadniki vseh strank. Vsak član si je lahko izbral po mili volji stranko, lahko je »romal« tudi od stranke do stranke, če mu je tako — kazalo; vendar pa za aktivne politike ni bilo mesta v O. O., ki je skrbno varoval svojo nevtralnost v politiki. Dr. Švigelj je to vedel in zato izstopil, še preden je potekla poslovna doba odbora.

Po otvoritvi bohinjske železnice je Ravhekar, gostilničar v Bohinjski Bistrici, kupil od Ceconija, ki je zgradil predor, leseno pritlično barako, ki jo je prepeljal v Ukanc. Poleg lesene kočice, v katero je že prej sprejemal goste, zlasti tiste, ki so prihajali s Triglava, je sezidal kamenito pritličje ter nanj postavil kupljeno barako. Oboje skupaj je imenoval »Hotel Zlatorog«. Leta 1912 sta prišli obe stavbi na dražbo. Tominšek, ki je vedno gledal, kako bi dobilo SPD kako postojanko v Bohinju, je takoj predlagal, da se OD udeleži dražbe, »Kajne, saj smo v tem vsi sporazumni?« je končal svoj predlog in načel takoj novo vprašanje, da tisti, ki je bil »nesporazumen«, niti do besede ni prišel. Temu ali drugemu odborniku namreč ni bilo všeč, da bi kupili v dolini stavbo, s katero bi bile vse višinske stavbe za dolgo časa porinjene v ozadje.

OD je dalo za Zlatorog in leseno kočico poleg nje 30 000 kron, za katere se je seveda moralo zadolžiti. Zato se v tekočem letu ni moglo posuščati v kaka večja pomembna planinska dela.

Ker so nekateri člani izrazili željo, da bi radi obiskali južne brate v Bosni in Hercegovini, jim je SPD izposlovalo znižano voznino na železnicah in popuste v tamošnjih državnih hotelih.

Dne 4. aprila se je smrtno ponescrčil na Stolu dr. Jože Cerkl, vnet član Drena. Vsa nezgoda je podrobno opisana v Pl. V. 1952, št. 6, zato sem jo tu samo omenil.

Nemara je ta nesreča in pa ona dr. Stojca dala povod, da se je dne 16. junija ustanovila v Kranjski gori prva reševalna postaja SPD, ki pa ni imela potem skozi dolgo vrsto let nič opraviti.

O. O. je otvoril v društveni sobi informacijsko pisarno, v katere področje so spadali tile posli: izdaja dijaških izkaznic, razpčevanje knjižic turistične vsebine, informacije o gorskih turah in kočah, sestava potnih načrtov po naših planinah, vpisovanje članov SPD, naznanila glede stanja potov in markacij v svrhu popravil, reklamacije, pritožbe in druge slučajnosti. Otvorila se je 18. majnika in je poslovala do konca turistične seziye, to pa ob sredah in petkih popoldne od 1—¹/₂3. Poslovanje je prevzel Badjura.

Zbor delegatov se je vršil 24. novembra 1912. Tominšek je uvodoma z neko notranjo zadovoljnostjo ugotovil, da novi ustroj SPD

ni pokazal svoje pomembnosti in da so se poverjeniki le malo udeleževali sej O. O. Da bi rajši izpolnjevali svoj mandat, je obljubil, da bodo v prihodnje dobili še posebna vabila, kadar bo na seji treba razpravljati o zadevah podružnic, oziroma celokupnega SPD. Posvetovali so se delegati tudi o zimski turistiki, ki se je začela zlasti zadnja leta uveljavljati, kar je imelo neljube posledice, kakor vlome v kočee in samolastno gospodarjenje v njih. Zato je naznanil Tominšek sklep O. O., da je vstop v kočee pozimi dovoljen samo z vodnikom, ki je potem tudi soodgovoren, da se v kočii ne dela škoda. Blagajnik OD Šušteršič je porabil zbor delegatov v to, da jih je opomnil, naj podružnice bolj redno plačujejo dolžne prispevke za Pl. V.

Občnega zbora, ki se je vršil 27. aprila istega leta, se je udeležil tudi oficialni odposlanec planinskega oddelka domačega domobranskega polka major Jeglič po naročilu polkovnega poveljstva. Domobransko ministrstvo je dovolilo, da pristopi planinski oddelek kot podpornik v SPD, njegovi častniki pa da smejo pristopiti kot člani. Tominšek mu je pri pozdravu zagotovil, da bo SPD v svojih vrstah vedno rado pozdravljalo požrtvovalno častništvo domačega planinskega polka, ki je pri nesreči na Stolu sodelovalo pri rešilni akciji, da se je 7 dijakov rešilo.

Dne 26. novembra je umrl bivši prvi načelnik SPD Fran Orožen. Podnačelnik Macher mu je napisal lepo osmrtnico v Pl. V. 1912, 19, v kateri je poudarjal zlasti njegovo znanstveno delovanje.

Konec leta 1912 je imelo SPD 3317 članov; OD 1035, podružnice pa 2282. Triglavski dom je imel 660 obiskovalcev. Ustanovile so se tri nove podružnice, Vipavska, Dunajska in Trboveljska. OD je otvorilo Kočo na Veliki planini (predelano Schmidingerjevo). Podravska podružnica vilo Planinko (prav Planiko) poleg Ruške kočee in Kranjskogorska Dom na Vršiču.

Naslednje leto 1913 je poteklo v »znamenju« Zlatoroga. Hotel je bil precej zancemarjen in je zahteval mnogo popravil in s tem veliko stroškov. Zato se O. O. ni moglo zanimati za kako novo višinsko stavbo. Tozadevno pojasnilo je dal Tominšek na občnem zboru 4. aprila, ko je rekel, da OD trenutno nima v svojem načrtu kakih nadaljnjih planinskih stavb, kar pa tudi ni treba, saj je SPD na vseh važnejših točkah postavila zavetišča in nadelala potrebna pota. Naloga OD je, da sedaj v prvi vrsti uredi svoje finančno stanje ter skrbi za najboljše vzdrževanje planinskih zavetišč.

Tominšek je imel precej prav. Saj so bili člani SPD boljše prekrbljeni s kočami kakor pa Alpenverein. DÓAV je namreč imel 69 964 članov in 331 koč. Tako je prišlo na vsako kočoo 299 članov. SPD je pa imela pri 3385 članih 29 koč in je prišlo samo 116 članov na eno kočoo.

Križka kočaa je bila res potrebna. Ker je pa OD ni moglo postaviti, jo je odrinilo Češki podružnici. Že več let nameravano ter za Goričane in Tržačane zelo potrebno kočoo vrh Črne prsti je odvezla OD Tržaška podružnica. Dne 24. majnika 1914 se je že vršil

stavbeni ogled, katerega so se udeležili od O. O. Tominšek in Skaberne ter več članov Tržaške podružnice. Pri tej priliki so tudi premerili kupljeni svet, katerega jim je podarilo OD. Kot »doklado« jim je še navrglo Orožnovo kočo. Načrte za stavbo je naredil Skaberne. Ker so se Vipavci in Postojnci zelo zanimali za kočo na Nanosu, je OD tudi njim podarilo za stavbo potrebni svet, ki ga je bilo kupilo z namenom, da postavi tam kočo. Tako je poskrbel O. O., da bodo drugi gradili koče, medtem ko se je sam posvetil Zlatorogu.

Na občnem zboru, ki se je vršil 30. aprila 1913, kakor navadno, v Narodnem domu, so obravnavali vprašanje, kako bi izposlovali zakonsko zaščito za planinsko floro. Macher je pojasnil, da je SPD že pred leti prosil deželni odbor, da bi izdal tozadevni zakon, ki pa prošnji ni ugodil, ker se je oziral na ugovore lastnikov tistih planinskih krajev. Triller je v debati poudarjal, da delajo škodo največ turisti, ki trgajo vse, kar jim pride pod roke. Treba bo torej najprej te prevzgojiti, da bodo varovali planinsko floro. Slednjič je načelnik obljubil, da bo stopilo SPD v zvezo z deželnim odborom, da se doseže zakonito varstvo planinskih cvetic.

Rod h. alp. reptans v O. O. se je to leto pomnožil za dva člana. Vstopila sta namreč v odbor Josip Kunaver in Rudolf Badjura.

Triglav je dobil novo pot, in sicer čez Plemenice. Nadelala jo je Kranjska sekcija ter jo imenovala po Bambergu, ki je pa rekel, naj bi ji dali rajši ime »Selbstmörderweg«. (Pot za samomorilce.)

Članov SPD je bilo konec 1913. leta 3385, Osrednje društvo jih je imelo 1004, podružnice pa 2381. Koliko je imel Triglavski dom obiskovalcev, nisem mogel nikjer izslediti.

Zabavno-poučni planinski večeri so se začeli polagoma opuščati. V letu 1913 je bilo eno samo predavanje, to pa (prvič) s skioptičnimi slikami. Pavel Kunaver je razkazoval s svojim tovarišem Badjuro najzanimivejše partije iz Kamniških planin, Karavank in Julijskih Alp.

4. Prekrižani računi

Dne 8. marca 1914 se je vršil zopet zbor delegatov. Od 24 podružnic se ga je udeležilo samo 9. Kakih pomembnih in koristnih predlogov ni bilo. Radovljiška podružnica je prosila, naj bi OD izvršilo ali vsaj pripomoglo k izvršitvi in ureditvi Vilfanove koče. Tominšek je pojasnil delegatu, da more O. O. v tem oziru dajati le tozadevne nasvete (čisto pametno, ker nič ne stanejo) in da mora podružnični odbor sam skrbeti za kočo in amortizacijo dolga. Z volitvijo poverjenikov in dveh namestnikov se je zbor končal.

Za razvoj SPD zbori delegatov kakor tudi udeležba poverjenikov na sejah O. O., kolikor jo je sploh bilo, ni imela dosti pomena. Edina korist je bila ta, da med OD in podružnicami ni bilo nikakega nesporazuma več.

V letu 1914 si je obetalo OD dobro letino. Koče in domovi so bili preskrbljeni z živili, vreme je kazalo dobro in tako se je O. O.

Kocbekov dom na Korošici, v ozadju Baba in Planjava Foto Pelikan

nadejal obilnega obiska. Sploh je bilo SPD prav sredi najlepših načrtov. Češka podružnica se je začela pripravljati za zgradbo Križke kočje, Tržaška pa za Dom na Črni prsti, Ilirsko-Bistriška je dokončala Vilharjevo kočjo v Črnem dolu, ki bi bila važno izhodišče za Snežnik, in je že določila 5. julij za otvoritev, Vipavska je začela priprave za Kočo na Nanosu, v Novem mestu so pa ustanovili podružnico za Dolenjsko. Vse te lepe načrte je prekrizala vojna. V Julijskih Alpah, pa tudi v Karavankah je vojaštvo onemogočilo vsako delo. Zasedlo je skoraj vse kočje in v njih po svoje gospodarilo. Ker je bila proglašena splošna mobilizacija, je bilo veliko članov SPD vpoklicanih in večina podružničnih odborov je moralo vse delo ustaviti. Narodna društva je začela oblast razpuščati in SPD je moralo biti veselo, da ni tudi njega zadela ta usoda.

Oskrbovane so bile samo Koča v Kamniški Bistrici, na Kamniškem sedlu in na Veliki planini, ki so se dobro obnesle, ker so se vsi planinci, ki niso bili mobilizirani, zatekli v Kamniške planine, ko so jim bile Julijske Alpe in Karavanke zaprte.

Predvsem je pa O. O. skrbel, da je uredil svoje gmotno stanje, ki je bilo vse drugo prej kakor rožnato. S 1. januarjem leta 1914 je bilo vsch vknjiženih in meničnih dolgov 85 000 kron. Odboru se je pa proti vsemu pričakovanju posrečilo odplačati ves dolg. Konec vojne je imel celo nekaj tisočakov naloženih.

Obrnil se je na različna oblastva in ustanove, pa tudi na petične zasebnike s prošnjo za pomoč, kar ni bil udarec v vodo. Stari do-

brotniki društva so se dobro skazali; njim so se pridružili še novi z večjimi in manjšimi zneski. Da so se pa neplačani računi poplačali, je skrbel Ogorelec, ki je pravkar zopet stopil v odbor. Obiskal je vse upnike ter se z njimi poravnal. Vsak je rajši več ali manj popustil ter vzel rajši »vrabca«, katerega mu je ponujal, kakor da bi čakal, kdaj mu pade »golob« s strehe v roke. K nekaterim poravnavam je privzel tudi mene, zlasti kadar je pričakoval, da mu bo moja oseba za reklamo. Med drugim sva prišla tudi k vinskemu trgovcu Zajcu, pri katerem je imelo OD precejšen dolg. Ogorelec mu je stanje OD tako obupno slikal, da bi mu bil jaz na Zajčevem mestu ves dolg odpustil in še kak stotak navrgel. Seveda Zajec je bil trgovec ter se je sprva delal trdega. Slednjič se je pa zadovoljil s polovico. Tako so bili vsi viseči in drugi dolgovi kmalu poplačani, O. O. pa rešen največjih skrbi.

Med vojno je imel O. O. redne tedenske seje kakor v miru. Ker so vojaki zasedli Narodni dom, je Tominšek sprejel ves inventar OD v svojo pisarno, seje pa so se vršile v neki majhni sobi na dvorišču gostilne pri Belem volku. V letu 1916 smo imeli celo občni zbor. Vršil se je v IV. razredu liceja, katerega je Glasbena matica sprejela pod streho. Bil pa je kaj klavrn. Bilo nas je 11. Ker je leta 1917 potekla odboru poslovna doba, je Tominšek tudi to leto sklical občni zbor, katerega edina točka so bile volitve. V odboru so ostali vsi prejšnji odborniki, namesto mobiliziranih so pa vstopili v odbor dr. Šarabon, dr. Berce in Makso Hrovatin.

Dne 13. februarja 1918 je imel O. O. v spomin 25-letnega obstanka SPD slovesno sejo. Ker je pričakoval, da se je bo udeležilo tudi več planincev izven odbora, jo je prenesel od Belega volka k Štepicu v Šiško.

Jubilej je porabil O. O. za to, da je poslal prošnje za podporo na vse, od katerih je upal kaj dobiti in je res tudi dobil. Denar mu je zelo prav prišel, ko je »izbruhnil« mir, da je lahko kupil nemške kočee, slovenske pa popravil.

Nade, katere smo Slovenci gojili, ko se je nehalo svetovno krvoprelitje, se niso izpolnile. V upanju, da ostane slovenski del Koroške naš, se je že pripravljala ustanovitev treh podružnic, Pliberk, Velikovec in Borovlje. Ker se je pa avstrijska meja premaknila na Karavanke, je morala celo edina koroška podružnica, Ziljska, z delovanjem prenehati. Poleg nje je izgubilo SPD še 10 drugih podružnic, Goriška je prenesla svoj sedež v Ljubljano, kjer se je pa kmalu razšla. Trenta s svojimi lepimi gorami je prišla pod Italijana, ki je hotel celo ves Triglav pobasati. Tako se je delokrog SPD zelo skrčil. Svetla stran vsega tega je bila pa ta, da smo postali edini gospodarji na svojem svetu. SPD je nehalo biti narodnoobrambno društvo.

Vse nemške planinske kočee so prišle pod sekvester, za katerega je bil imenovan odbornik Hrovatin. Nemci so hoteli rešiti, kar bi se dalo rešiti. Tako so na primer odnesli iz Koče pri Triglavskih jezerih ves inventar. Toda Hrovatin je bil buden in ni prej odnehal,

dokler ga niso vrnili. Vse premoženje Alpenvereina in avstrijskega turistovskega kluba so oblastveno cenili na 52 000 kron, katere je OD tudi takoj izplačalo ter prišlo tako v posest vseh nemških koč.

Na prvem občnem zboru, ki se je vršil po vojni 27. decembra 1919 so se izvršile nekatere notranje spremembe. Tako se je zvišala članarina na 12 kron. Seveda se je potem morala zvišati tudi ustanovna na 400 kron. Ker se je s številom zavetišč pomnožilo tudi delo v O. O., se je povišalo število odbornikov na 13, namestnikov pa na 5.

Širšo debato je povzročilo preimenovanje prevzetih nemških koč. Slednjič je zmagalo načelo, da se kočice imenujejo večinoma po kraju, kjer stoje. Tako smo dobili Spodnjo kočico na Golici, Kočo na Korošici, Kočo na Urški gori in Kočo pri Triglavskih jezerih. Zavetišča pa, ki so se imenovala po kaki osebi, so dobila ime po kakem drugem zaslužnem možu. Tako je moral Deschmann odstopiti svoj dom Staniču, Marija Therezija Aleksandru in Voss Erjavcu. Valvazorjeva kočica, Cojzova in Piskernikova so svoja imena obdržale.

Nasprotno pa je OD izgubilo zemljišča na Križu, Zelenici in Črni prsti. Najbolj je bila udarjena Kranjskogorska podružnica, ki je izgubila Dom na Vršiču, nekoliko manj Idrijska, ki je izgubila Kočo na Javorniku in je bila lahko vesela, da ni postavila razglednega stolpa, od katerega bi ji bil najbrže ostal samo — dolg.

Na zboru se je Tominšek tudi spominjal umrlega podnačelnika Ivana Maherja, v katerem je izgubilo OD dolgoletnega in pridnega delavca. Ko je prišel iz Kotora v Ljubljano, je takoj vstopil v odbor takrat še mladega SPD. Sprva je opravljal blagajniške posle, potem je bil pa izvoljen za načelnikovega namestnika, kar je ostal do smrti. Umril je marca 1919.

Ker se je odbor pomnožil za tri člane, so se vršile volitve. Z vzklikom je bil izvoljen načelnik Tominšek. Ostali odbor se je pa izvolil z glasovnicami, kar se prej še nikdar ni zgodilo. V odbor so na novo vstopili: Dr. Anton Švigelj (politično kariero je pustil), Josip Jeretina, Rudolf Dostal, Franc Lapajne in Franc Potočnik. Ustanovile so se tri nove podružnice: Mariborska, Prevaljska in Mislinjska.

5. SPD in hotelstvo

O. O. je pridno delal in leta 1920 so bila skoraj vsa zavetišča, ki so med in po vojni veliko trpela, popravljena in zopet opremljena. Žal, da imovina SPD ni bila več tako varna kakor pred vojno. Skoraj vse triglavske kočice so bile že po prvi turistovski seziji oplenjene. Zato je moralo OD skozi več let v jeseni spraviti vso vrednejšo opremo v dolino in v juniju zopet nazaj v kočice, kar je bilo združeno s precejšnjimi stroški.

Ker se je zimska turistika vedno bolj širila, so vlamljali v kočice večkrat tudi planinci, ker so bile zaprte. Če niso našli kuriva, so kurili kar z lesenim inventarjem. Tako je neki planinec plemena

h. alp. hiemalis zasedel za dalj časa Kočo pri Triglavskih jezerih ter pokuril vse škodljive, ki so bile pripravljene za novo kritje koč. V enem samem primeru je neki planinec, ki je pokvaril ključavnico pri vratih, ko jih je s silo odprl, da je prišel v Staničev dom, sporočil »vlom« O. O., se opravičil in prosil, naj mu pošlje račun, da bo lahko popravil storjeno škodo.

Ko je dr. Mrak na občnem zboru (30. XII. 1920) predlagal, naj bi društvo dajalo članom ključe od koč proti pristojbini 80 kron za osebo, ni dal Tomišek predloga na glasovanje, marveč mu je pojasnil, da pozimi v kočah ni ne kuriva ne inventarja, in je zato O. O. sklenil, da dopusti obisk koč izven sezone načeloma samo v spremstvu oskrbnikov ali v to svrho določenih vodnikov, ki so odgovorni, da se nič ne poškoduje.

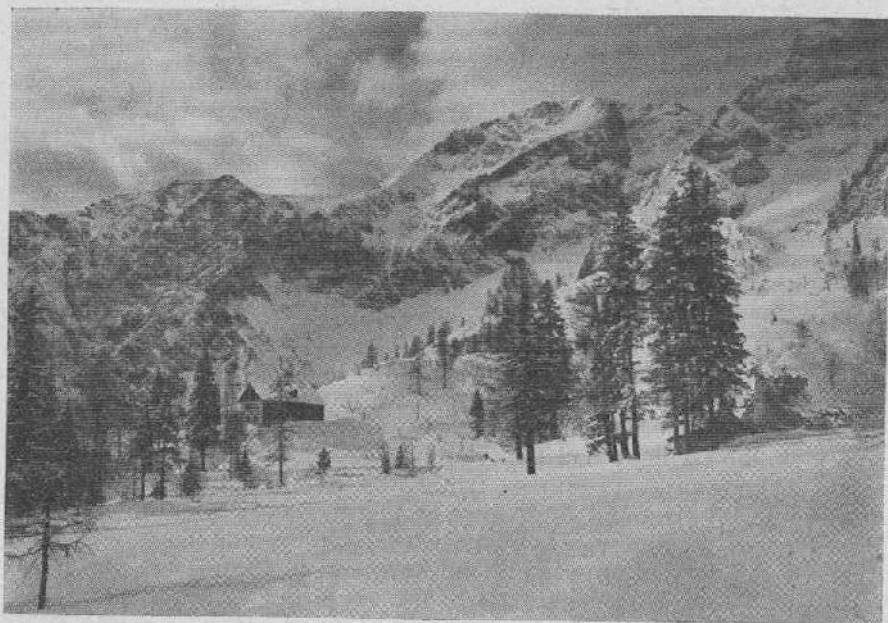
Ker O. O. ni dal ključev od koč vsakemu, ki si je izmislil, da pojde pozimi v gore, je zlasti mladina dolžila O. O., da je zimskim turam nasproten. Pa ni bilo tako. Tomišek je izjavil tudi na omejenem občnem zboru, da O. O. pozdravlja zimski šport, da pa noče nositi odgovornosti za lahkomišelnost ture in druge škode, ki lahko nastanejo. Da bi pa vsaj nekoliko ustregel zimskim planincem in smučarjem, ki so zahajali v Kamniške planine, je dal O. O. pri Cojzovi koči napraviti zimsko spalnico, opremljeno s skupnim ležiščem in pečico, ki je bila samo zapahnjena.

Odborniki so se po vojni zelo menjavali, zato so bile skoraj na vsakem občnem zboru, če ne ravno splošne volitve, pa vsaj nadomestne. Tudi leta 1920 so bile. Izstopili so dr. Demšar, Soklič in Dostal. Vstopili pa Hladky Karel, Kos Franc in načelnikov sin Tomišek Stanko.

Delo O. O. se je polagoma tako namnožilo, da je moralo OD odpreti društveno pisarno, za katero je Tomišek odstopil od svojih odvetniških prostorov eno sobo. Nastavilo je tudi knjigovodkinjo, Anico Čibej, ker odbornik-knjigovodja Korenčan ni zmožal več vsega dela. Članarina se je dvignila na 24 kron, vpisnina na 6, ustanovnina je pa ostala nespremenjena. Podružnični prispevek za upravo se je določil na 4 krome za člana. Uvedle so se tudi enotne pristojbine za koč. Oskrbo bivših koč Alpenvereina je obdržalo OD večinoma zase. Odstopilo pa je Valvazorjevo kočo Kranjski podružnici, Kočo na Korošici in Piskernikovo zavetišče v Logarski dolini pa Savinjski.

Običajna razstava slik se je leta 1920 po večletnem odmoru zopet vršila, in sicer v Jakopičevem paviljonu. Prav tako je OD priredilo tudi prvokrat po vojni planinski ples. OD je imelo konec leta 1920 članov, za 716 več kakor leta 1913. Število članov podružnic nisem mogel ugotoviti, prav tako tudi ne, kakšen obisk je imel Triglavski dom. Podružnica se je ustanovila samo ena, Rogaška.

Dne 15. majnika 1921 se je vršilo pri seji O. O. važno posvetovanje, kako bi češka planinska društva skupno delovala z jugoslovanskimi. Udeležili so se ga zastopniki HPD in dva delegata KČT (Klub Československyh Turistu). Po zelo živahnem razgovoru so sklenili, da se ustanovi skupen društveni svet pod imenom »Slo-

Frischaufov dom na Okrešlju. V ozadju Jermanova vrata in Brana

Foto Pelikan

vanski Planinski Svet«, obstoječ iz 12 članov, katerih 6 imenuje KČT, drugih 6 pa jugoslovanska planinska organizacija, ki se je pa imela šele ustanoviti. Zaenkrat je dobilo SPD 2 člana, HPD tudi 2. Ostala 2 sta bila prihranjena za srbska planinska društva, kadar bi se ustanovila. Pripravljalna dela naj bi vodila SPD in KČT.

SPD in HPD sta se potem še posvetovala glede ustanovitve Zveze jugoslovanskih planinskih društev. Ker je bilo gotovo, da se bodo tudi v Srbiji in drugod po Jugoslaviji ustanovila planinska društva, se je sestavil odbor, ki naj bi vršil priprave za bodočo skupno organizacijo. Ker je Tominška zaskrbelo, da bi ta skupnost ne segla predaleč, je dal razumeti, da vsako društvo obdrži, kar ima. Dr. Pasarič je prosil, da bi Pl. V. prinašal tudi hrvaške članke in novice, ker nima HPD še svojega glasila. O. O. je prošnji ugodil.

Tega leta so se začeli smučarji precej gibati. Priredili so dne 20. februarja prvo jugoslovansko smučarsko tekmo, katere so se udeležili smučarji iz Ljubljane, Gorenjske, Zagreba, Dalmacije in nekaterih drugih krajev Jugoslavije. Tekmovalcev se je zbralo samo 35, startalo jih je pa le 30. Vmes je bilo tudi nekoliko smučark.

Da se je med Slovenci začelo smučarstvo razvijati, je zasluga Badjura, ki se je leta 1910 udeležil vojaškega smučarskega tečaja in vnel za ta šport svoje tovariše Drenovce, katerim so smuči zelo dobro služile na zimskih turah. Dr. Cerk je širil smučarstvo med dijaki, Badjura pa med planinci. Že pred vojno, zlasti pa po vojni

je pridno prirejal smučarske tečaje. Spisal je tudi knjižico o smučarski tehniki (Smučar).

Po vojni se je začel tudi alpinizem (plezalska struja), ki so ga uvedli Drenovci, zelo širiti. Mladim podjetnim fantom ni več zadoščevalo SPD, ki je imelo res preveč opraviti z gospodarstvom ter tako ni imelo časa in morda tudi ne volje, da bi se brigalo po Orožnovo rečeno, za — »vratolomnike«. Zato si je pleme h. alp. reptans ustanovilo klub »Skala«. Vzel si je za cilj gojenje plezalstva, izvajanje prvinskih tur, premagovanje sten, poleg tega pa tudi smučarstvo in planinsko slikanje. Zato so ustanovili v klubu tudi dva odseka, smučarskega in fotoamaterskega. Ustanovitelji Skale so bili med drugimi: Janez Rožman, Stane Predalič, France Rus in tudi ena planinka Anica Predalič. Prvi predsednik je bil Stane Tominec. Pozneje je prevzel predsedstvo profesor Janko Ravnik, ki je skozi dolgo vrsto let vodil društvo prav uspešno. Imeli so svojo plezalno šolo v skalah Grmade nad Vikrčami, ki je bila pa le nekaka »osnovna šola«. »Akademija« je bila — triglavska stena. Velikega pomena za društvo je bil Klement Jug, ki je potegnil precej mladine za seboj. Plezal pa ni dolgo. Že v avgustu 1924 je zahtevala triglavska stena njegovo mlado življenje, ki je toliko obetalo. Idejni voditelj Skale je bil dr. Tuma. Na občnem zboru OD se je prvokrat oglasil 1. 1922. Bodril je navzočo mladino, naj pridno pleza in »tvega v gorah svoje življenje«. Mladina ga je ubogala, življenje tvegala ter ga tudi — izgubljala.

Kljub velikemu delu, ki ga je imel O. O. s popravilom koč, je popravil pot od Češke kočice do Žrela ter nadelal novo pot od Krvavca na Veliki Zvoh in Korcn ter čez Greben na Kokrško sedlo.

V obmejnem pogorju ni bila turistika ovirana samo po tujih mejnih stražah, marveč tudi po jugoslovanskih, ko so prevzele obmejno stražo pogranične čete. Zasedle so polpopravljen Erjavčovo kočico, Aljažovo kočico in »dependanso« Zlatoroga. O. O. je naredil potrebne korake, da bi se zasedba uknila in da bi se dovolilo našim planincem pohajanje po obmejnem pogorju, če se skažejo z legitimacijo SPD, opremljeno s sliko. Dolgo časa pa tudi najboljša legitimacija ni nič pomagala, ker graničarji, večinoma sinovi toplega juga, niso mogli razumeti, zakaj se hodijo po gorah potit in zmrzovat ljudje, ki nimajo nič v njih opraviti.

Dne 4. septembra 1921 je umrl Josip Hauptman, čigar življenje je bilo tesno združeno z ustanovitvijo in razvojem SPD. Skozi dolgo vrsto let je vodil tajniške posle društva z izredno vestnostjo in pridnostjo. Na svojih izletih v planine je vedno skrbno ogledoval, če so pota in markacije v dobrem stanju. Bil je mirnega in skromnega značaja, pač eden izmed tistih, ki ne vpijejo »živijo«, zato pa tem marljiveje delajo, ki ne naredo v nobeni družbi šuma, a so povsod dobrodošli.

Da bi si OD gmotno opomoglo, je vzel O. O. v Bohinju hotel Sv. Janez v najem. Število članov OD se je pomnožilo za 1120. Konec

Dom pod Tovstom, znan pod imenom Celjska kočča Foto Pelikan

leta 1921 jih je bilo namreč 2840. S tem letom je začel Pl. V. zopet izhajati. Triglavski dom je imel 1571 obiskovalcev. Ustanovila se je Slovenjebistriška podružnica. Mariborska je pa vzela v najem in preuredila Kočo na Klopnem vrhu.

SPD je bilo sicer z višinskimi kočami dobro založeno, vendar je veliko planincev eno zelo pogrešalo — Križko. Sicer smo izgubili svet na Križkih podih, vendar bi od dovške občine lahko dobili drugega blizu roba Križke stene ali pa nekje tam, kjer se odcepi odbočka na Škrlatico. Zato mnogim ni bilo všeč, da je OD započelo nekako hotelsko »politiko« ter tako vsaj v bližnji prihodnosti izločilo vsako novo planinsko stavbo. Zato sem pri neki priliki vprašal Tominška, če je SPD planinsko ali hotelsko društvo. Rekel mi je namreč, da bi bilo dobro, če bi dobili nekak monopol za gradnjo gostišč ob Bohinjskem jezeru, ker se nam na ta način ne bi bilo treba bati kake neprijetne konkurence. Na moje vprašanje mi je pa pojasnil, da nam Sv. Janez in Zlatorog pomagata obnavljati planinska zavetišča. Rad bi mu bil ugovarjal, pa sem mu moral pritrditi, kajti oba hotela sta nam donášala res lepe desetisočake. Imel sem pa le nekoliko upanja, da bo prva višinska kočča Križka, pa ni bila.

(Dalje sledi)

O POTOČKI ZIJALKI IN NJENEM POMENU

orda zares ni odveč, če se v jubilejnim letu slovenskega planinstva spomnimo pomembnega znanstvenega odkritja v našem gorskem svetu. To še tem bolj, ker bo prav letos poteklo četrto stoletje, odkar je bila odkrita Potočka zijalka na Olševi kot naša prva, tudi v mednarodnem merilu izredno važna postaja ledenodobnega človeka. Ako jo ob tej priložnosti omenjamo, hočemo opozoriti nanjo predvsem mlajši rod, ki mu je verjetno manj znana, kot je bila predvojnim planincem. Poudariti hočemo, da planinstvo ne obsega zgolj užitkov naravnih lepot, ne samo sproščenosti po neizprosnem delavniku, krepitve telesa in duha ter raznih drugih vrednot, ki mu jih pripisujemo, temveč je z njim združeno tudi globlje spoznavanje naše prirode, iskanje resnice, znanstveno delo.

Tesno ob naši severni državni meji, od Koprivne do Solčave se razprostira okrog 2 km dolg greben Vzhodnim Karavankam pripadajoče Olševe (1930 m). Odrezane gole prepadne stene se spuščajo na koroško stran, medtem ko je strmo južno pobočje poraslo razen na skalnih skokih s travo. Na južni strani pod skrajnim zapadnim vrhom, prav ob stezi, ki drži od Sv. Duha (1250 m) na vrh in dalje po grebenu v Št. Jakob, tik nad sklenjeno drevesno mejo, leži v višini 1700 m vhod v eno naših največjih alpskih podzemskih jam, v Potočko zijalko. Prvotni nastanek 115 m dolge, v dachsteinskem apnencu tako rekoč prav do avstrijske meje segajoče jame, je treba prisoditi gorotvornim silam. Pri vhodu 20 m široka, zavzame v sredini polagoma širino okrog 40 m in se v zadnjem odseku zopet zoži do 20 m. V prvi polovici so jamska tla precej izravnana in je jama zaradi velike vhodne odprtine svetla, v drugi polovici pa se je treba povzpeti po precej strmem pobočju skalnega podora 15 m navzgor. Tam se ob zadnji jamski steni že v popolni temi tla zopet nekoliko izravnajo. Na stropu, v višini 4—10 m, ni izrazitejših kapniških tvorb, pač pa je zaključna jamska stena debelo obložena s sigo, s tako zvanim olševskim mlekom.

Predjamsko okolje ima že popolnoma visokogorski značaj. Posamezni poslednji macesni kljubujejo viharjem, odmaknjeno in skrito se zibljejo v vetru cvetni koški planik. Pogledi pred jamo so edinstveni. Nasproti, le onstran doline, se blešči v soncu ponosna veriga Savinjskih ali Kamniških Alp v celoti. Proti jugovzhodu slediš ozki zarezli Savinje, ki si pod Raduho utira pot proti Lučam. V daljavi se na zapadu nadaljujejo Karavanke in v jasnih dneh se odločno odraža tudi visoki vrh Triglava. Globoko pod jamo, v višini okrog 1200 m, so na položnem paleozojskem pasu raztresene samotne najvišje

kmetije, sredi med njimi cerkvica Sv. Duh (1250 m). V še večji globini se oko ne more ločiti od zelene, nekdanj ledeniške Logarske doline, ki leži kakor na dlani pred teboj.

Za časa zadnje poledenitve so bile na jugu Olševe ležeče Savinjske ali Kamniške Alpe pod mogočnim ledenim oklepom, iz katerega so štrleli le najvišji vrhovi in grebeni. Tudi severno od Olševe je segal Dravski ledenik prav do Velikovca. Olševa je imela le na severni strani manjši pobočni ledenik, kajti na prestrmih južnih pobočjih se led ni mogel ustaliti. Ločnica večnega snega je bila v višini okrog 1500 m, to je še 200 m pod Potočko zijalko. Sklenjene drevesne rasti tedaj ni moglo biti niti na dnu doline okrog Solčave. V jami je od stropa kapljajoča voda polagoma prekrila tla z debelo ledno odejo, skorja ledu je končno prevlekla tudi jamski strop in stene. Nastopili so pogoji, ki so izključili vsako življenje v jami in njeni okolici.

Še v začetku našega stoletja ni nihče niti mislil na to, da bi iskal sledove ledenodobnega človeka visoko v Alpah. Že naselbine poljedelskega neolitika (mlajše kamene dobe) se porazgube pri vstopu v gorovje in šele človek kovinskih period se je, sledeč rudam, povzpел v večje višine. Najvišje tedaj znane postaje paleolitika (stare kamene dobe) niso prekoračile višin nad 500 m. Ves znanstveni svet je bil zato izredno presenečen, ko je E. Bächler v letih 1904—1908 odkril v švicarski, blizu 1500 m visoko ležeči jami Wildkirchli, poleg ostankov ledenodobnega živalstva tudi ognjišča, razne kot orodje rabljene kostne odlomke (protolitska kostna industrija) in kameno orodje paleolitskega človeka. Prav tedaj sta tudi A. Penck in E. Brückner dokazala, da več kot pol milijona let trajajoča ledena doba ni bila vseskozi enotna, temveč jo je treba razčleniti v štiri poledenitve in tri vmesne medledene dobe. Ker je bila posebno Švica za časa poledenitev debelo pokrita z ledom, je postalo jasno, da je morala biti jama naseljena še pred zadnjo, t. j. würmsko poledenitvijo, in sicer v zadnji topli, tako imenovani riss-würmski medledeni dobi. Doba po zadnji poledenitvi ni več prišla v poštev, ker so nekatere v jami odkrite živalske vrste že v teku zadnje poledenitve izumrle. Tudi zelo primitivno kremenasto orodje je kazalo na to, da gre za starejše obdobje stare kamene dobe. Odkrite kulturne ostanke so prisodili staremu paleolitiku, in sicer prvim začetkom moustérienske kulture, katere nosilec je bil neandertalski človek.

Še večje je bilo presenečenje, ko je isti raziskovalec odkril nato v letih 1917—1921 v 2445 m nad morjem ležeči švicarski jami Drachenloch isto kulturo, sicer brez kremenastega orodja, toda pomnoženo z očitno v kultne namene izpostavljenimi lobanjami in skupinsko naloženimi kostmi jamskega medveda. Ko je končno raziskal v letih 1923—1927 v višini 1628 m še jamo Wildenmannlisloch in je med tem sledilo na širšem goratem območju od 1000 m navzdol še nekaj podobnih odkritij (Drachenhöhle pri Mixnitzu v Avstriji,

Petershöhle pri Veldenu v Južni Nemčiji i. dr.), se je pojem starega »alpskega paleolitika« splošno uveljavil.

V Vzhodnih Alpah potemtakem leta 1928, ko smo pričeli z izkopavanjem v Potočki zijalki, še ni bila znana nobena starokamendobna postaja, ki bi presegala višino 1000 m ali bi se nahajala na nekoč poledenem ozemlju. V poletju tega leta smo ugotovili v plasteh zadnjega, že temnega jamskega odseka ležišče kosti jamskega medveda, ki je še pred koncem zadnje poledenitve izumrl. Dognali smo tudi, da odhaja dragoceni paleontološki material na skrivnem preko meje v sosednjo Avstrijo. Že sredi septembra se je posrečilo sestaviti s skromno pomočjo Celjskega mestnega muzeja in tedanjega Oblastnega odbora v Mariboru odpravo, ki se je nastanila pri kmetu p. d. Strelcu v našem najvišje ležečem naselju pri Sv. Duhu. Od tam jo je vodila kljub slabemu vremenu — po gorah je že snežilo — vsakdanja pot k izkopavanju v okrog 500 m višje ležeči jami. Namen je bil rešiti za naše muzeje in znanstvene ustanove bogate paleontološke ostanke. Ne smemo pa zamolčati, da je tlela na tihem tudi iskrica upanja, da odkrijemo obenem s kostmi jamskih medvedov tudi kako sled istočasnega človeškega bivanja in kulturnega udejstvovanja.

Z veliko vnemo smo se lotili izkopavanja. Naporna dolga hoja v višino po že globokem snegu, nevarnost plazov, do kosti segajoč veter, vlaga in nizka temperatura v jami so bili pozabljeni, ko so se ob luči karbidnih svetilk pojavljale v jamski ilovici, pomešani nekoliko z gruščem in s posameznimi večjimi skalami, ena za drugo številne kosti jamskega medveda. Koliko je bilo veselja in razpravljanja, če se je med kostnimi odlomki pokazala večja cela cevasta kost, ohranjena spodnja čeljustnica, neokrnjeno vretence ali posamezni veliki podočnjaki. Kako zamudno je bilo izločevanje drobnih koščic medvedjih novorojencev iz mastne ilovice in s kolikšno skrbjo smo čistili vsako lobanjo odraslega jamskega medveda, preden smo jo dvignili od tal. Kako smo bili razočarani ob ugotovitvi, da le ni cela, temveč ji manjkajo posamezni deli. Že je bil teden dni izkopavanja za nami, ko se je nenadoma pokazala šilasta kost brez sklepov, nenavadne, toda nekako pravilne oblike. Pri slabotni razsvetljavi ni bilo mogoče razpoznati, za katero kost gre. Šele v opoldanskem odmoru, ko smo jo oprali, smo spoznali krasno, iz neke cevaste kosti umetno izdelano koščeno šilo, izdelek človeka, ki je tu živel pred več desetisočletji v istem času, kakor že izumrli jamski medvedi. Nekoliko z začudenjem, toda z velikim veseljem so sodelavci, študenta Diehl Vladimir in Ravbar Rudolf ter trije domačini iz Solčave, sprejeli novico, da smo odkrili prvo paleolitsko postajo v Sloveniji in najvišjo v Vzhodnih Alpah. S podvojeno skrbjo in marljivostjo smo nadaljevali z izkopavanjem in še v isti sezoni odkrili skupno 26 koščenin, lepo izdelanih artefaktov ter obilico rabljenih kostnih odlomkov, tako značilnih za visokogorske švicarske postaje.

Seveda je v poletju naslednjega leta sledilo ponovno raziskovanje v zadnjem jamskem odseku. Število šilastih koščenih izdelkov se je pomnožilo. Našli smo jih skupno že 81, med njimi več rahlo z vzporednimi črticami, z zavojnicami in krogi okrašenih. Vsekakor prvi početki človeškega umetnostnega hotenja. Pozornost je vzbudil prototip votle koščene igle za šivanje, še brez ušesca. Tedaj še unikat, ki se mu je kasneje pridružila podobna igla iz jame Vogelherd v Južni Nemčiji. Mnoge preluknjane kosti so zgovorno pričale o delu človeške roke. Spodnjo čeljustnico jamskega medveda s tremi umetno izvrtanimi luknjami je utegnil rabiti ledenodobni lovec kot piščalko, saj ji še danes lahko izvabimo trozvok. Ostanke lesnega oglja so pričali, da si je tedanji človek že zakuril ogenj. Drobcji tujih kamenin sicer niso bili redki, toda pravega kremenastega orodja kljub najvestnejšemu raziskovanju ni bilo mogoče zaslediti. Zato je sledil sklep, ki se je dobro izkazal. Ako je bival človek v temnem, več kot 100 m od vhoda oddaljenem prostoru, kar je bilo izpričano, se je gotovo zadrževal tudi na svetlem v vhodnem delu jame. Še leta 1929 smo izkopali prvi poskusni rov na levi strani jamskega vhoda ob veliki podorni skali. Globoko v apnenčevem grušču smo odkrili tu res pravo obtolčeno kameno orodje iz črnega lidita. Lovec, ki je sledil jamskemu medvedu, si je tu sam odbil od kamenega jedra rezilca, strgala in praskala.

V naslednjih letih (1930—1935) smo v poletnih mesecih načrtno nadaljevali z izkopavanjem. V glavnem med levo jamsko steno in podornim skalovjem sredi jame, delno tudi desno do jamske stene, smo prekopali in raziskali okrog 600 m² (pri celotni jamski površini nad 5000 m²), in sicer v globino 2—6 metrov (na enem mestu celo 10 m) do temeljnega podornega skalovja. Pod tenko plastjo povrhnega grušča in pod njim ležečo apnenomokasto plastjo so takoj sledile ledenodobne (pleistocenske) plasti čistih in ilovnatih gruščev, različne debeline in ponekod z vmesno plastjo mehke sige. Vse te plasti so bile prenapolnjene z izvrstno ohranjenimi kostmi in kostnimi odlomki jamskega medveda. Več velikih lobanj je včasih ležalo v plasti kar ena poleg druge. Štetje posameznih kosti in zob podočnjakov je pokazalo, da smo izkopali okostne dele najmanj 1500 jamskih medvedov. Drugih živalskih ostankov, alpskega svizca, volka, lisice, risa, kune, moškatnega bika, ki živi še danes v Grenlandiji ob večnem ledu, je bilo v plasteh manj od enega odstotka. V eni najglobljih plasti so se ohranile neštivilne tenke koščice in zobje majhnih glodalcev, miši, krtic, polhov, nadalje rovk in netopirjev ter celo kuščarice, krastače, žabe in drobne ribice. Vso to podobo nekdanje mikrofavne so zapustile v svojih izbljuvkih sove, ki so pristajale na podornih skalah. Izrazitih kulturnih ostankov v zgornjem delu pleistocenskih plasti ni bilo. Vse kaže, da se tedaj, ko so se tvorile te plasti, človek ni dalj časa zadrževal v jami. Zato so pa bile tem bogatejše spodnje plasti. Na raznih mestih je ostalo

deset ognjišč. Največje, 15—20 m od vhoda, je zavzemalo okrog 20 m² prostora. V velikih kosih je ostalo v tem ognjišču okrog 2 m³ oglja, smreke in cemprina, ki na tem ozemlju danes sploh ne raste več. Večinoma v območju ognjišč je obležalo še nadaljnjih 55 koščenihi šil, tako da znaša njihovo celotno število 136. Pač edinstvena najdba! Toda tudi kamenega orodja, največ iz črnega lidita, pa tudi iz granulita, polopala, porfirja in delno celo iz navadnega zrnatega kremenca, je ostalo nad 150 kosov. Podoba je, da surovine za obdelavo ni bilo v obilici na razpolago. Zato je poleg posameznih večjih artefaktov večina le manjših, toda tipičnih oblik. Gre predvsem za orodja, ki so v zvezi z izkoriščanjem lovskega plena. Zelo verjetno je bil za obdelovanje medvedjih kož uporabljen tudi okrogli potočni pesek, ki smo ga ugotovili v več plasteh, ponekod pomešanega z ogljem prav poleg ognjišča. Med apnenčevimi in kremenjakovimi zrni peska ohranjene številne in raznovrstne terciarne okamenine so pričla, da je bil pesek velikega pomena za tedanjega lovca, ker bi se sicer ne trudil, da ga prinese v tolikšni množini od nekod iz globoke doline.

Bogati paleontološki in paleolitski kulturi aurignacien pripadajoči ostanki, ki nimajo tekmeča v nobeni visokogorski postaji, so po svojih oblikah jasno izpričali, da je Potočko zijalko ponovno obiskal človek začetnega obdobja mlajšega paleolitika, tako imenovani fosilni človek. Toda s kulturo aurignaciena so celo v južnih pokrajinah Francije združeni ostanki mrzلودobnega živalstva, tako n. pr. severnega jelena, mamuta, itd. Po tedanji splošni sodbi je bil aurignacien razširjen v dobi visoke poledenitve. Zato je z našimi najdbami stopilo v ospredje takoj več vprašanj, ki so izredno zanimala mednarodni znanstveni svet. Kdaj, v katerem odseku ledene dobe se je aurignaški človek povzpel v višino, ki je bila za časa visoke poledenitve še nad ločnico večnega snega? Kakšni so odnosi v Potočki zijalki odkrite kulture s kulturo v zgoraj omenjenih visokogorskih švicarskih postajah? Zakaj v Zahodnih Alpah staropaleolitska kultura pramoustérien z neandertalcem, a v Vzhodnih Alpah mlajšepaleolitski aurignacien fosilnega človeka, ki je pa obema skupna uporaba neobdelanih kostnih odlomkov? Poleg teh osnovnih vprašanj se je sprožilo še več drugih, zlasti v zvezi s poznejšimi odkritji novih postaj v naših, švicarskih in avstrijskih jamah.

Med prvimi je zavzel stališče J. B a y e r (1928), ki je v skladu s svojo teorijo o le dveh poledenitvah uvrstil švicarske visokogorske postaje v svojo edino dolgo trajajočo medledeno dobo, Potočko zijalko pa v toplotni, tako imenovani aurignaški presledek svoje druge poledenitve. Kulturo Potočke zijalke je označil glede na koščena šila posebnega tipa kot olschéwien. Uvrstil jo je istočasno z aurignacienom, vendar je domneval v njej prakorenine mnogo poznejše magdalénienske kulture. Čeprav so nekateri mislili, da širši pojem aurignacien popolnoma zadostuje, ker ne kaže preobremenjevatj kulturnega pregleda z množičimi se novimi kulturami, se je označba olschéwien

za tovrstno kulturno ostalino v literaturi do danes ohranila. Ponekod, zlasti v Avstriji, govore tudi o »olševskih postajah«.

Pod vplivom ukoreninjenih naziranj, da je mlajši paleolitik v visokih Alpah nemogoč, je G. Kyrle (1931) kljub odkritim naprednejšim tipom dvomil o pripadnosti kulturnih plasti Potočke zijalke k mlajšemu paleolitiku ter je njeno kulturo označil kot pramoustérien, kar je seveda popolnoma napačno. Po njegovem mnenju je morala biti klima, ki je omogočila populacijo jamskih medvedov, še mnogo toplejša, kakor je današnja. Zato je prisodil življenje v Potočki zijalki zadnji, t. j. riss-würmski medledeni dobi, in sicer zaradi južne lege morda nekoliko kasneje kot v švicarskih visokogorskih postajah, ko je bil optimum medledene dobe že prekoračen.

V splošnem je prva leta po odkritju prevladovalo mnenje, da gre v Potočki zijalki sicer za kulturo aurignacien, ki pa izvira še iz zadnje medledene dobe. Nekateri geologi (n. pr. G. Götzinger, 1935) so Bayerjev topli aurignaški presledek sploh proglasili za zadnjo medledeno dobo. Celó ustanovitelj nauka o štirih poledenitvah in treh medledenih dobah A. Penck je v zadnjih letih življenja popravil nekatera prvotna glodanja glede kronološke razporeditve paleolitskih kultur in v daljši razpravi med drugim tudi na osnovi rezultatov iz Potočke zijalke utemeljeval mnenje o »poplavi jamskih medvedov« v življenjsko ugodni zadnji riss-würmski medledeni dobi. Tako je bilo treba prav glede na kulturo aurignacien v Potočki zijalki predstaviti začetke mlajšega paleolitika daleč nazaj. V tem smislu se je izrazil na podlagi raziskovanj v Šleziji in izsledkov v Potočki zijalki tudi L. F. Zottz (1939). Po njegovem tedanjem mnenju se je začel tako staropaleolitski moustérien kakor tudi mlajšepaleolitski aurignacien že v zadnji medledeni dobi. Obe kulturi sta se medsebojno vplivali in segli še v zadnjo poledenitev. S takim tolmačenjem je seveda poudaril tudi možnost, da sta neandertalski in fosilni človek živela istočasno. Med drugimi se je tudi A. C. Blanc (1938) ozrl v najdbe iz Potočke zijalke, ko je zagovarjal prve začetke mlajšega paleolitika že v zadnji medledeni dobi. Nikakor se pa s takim tolmačenjem ni mogel spoprijazniti arheolog O. Menghin (1937—1938), ki sedaj še vedno zatrjuje, da so raziskovanja na jugoslovanskih tleh dokazala, da je človek tudi v dobi zadnje poledenitve kljub neugodnim razmeram prodril mnogo globlje v Alpe, kot bi se pričakovalo. Glede razmerja med staropaleolitskimi švicarskimi postajami in mlajšepaleolitsko Potočko zijalko razmotriva dve možnosti. Ali je bil staropaleolitski človek zaradi nastopajoče zadnje poledenitve prisiljen umakniti se na obrobje gorovja in je tam podlegel močnim vplivom mlajšepaleolitskih kultur ali pa med staropaleolitskimi in mladopaleolitskimi kulturami ni nobene zveze, temveč gre v Potočki zijalki za naselitev popolnoma novih ljudi, pripadnikov starejšemu delu mlajšepaleolitskih kultur, in sicer za časa zadnje poledenitve.

Primerjaje z zgornjimi mnenji naj navedemo še naše stališče, utemeljeno leta 1939¹ na osnovi analize vseh pri izkopavanju doseženih izsledkov in opazovanj, upoštevajoč že v neki meri tako imenovano popolno razčlenitev pleistocena. Po tej tudi zadnja, t. j. würmska poledenitev ni bila enotna, temveč jo je treba razčleniti na tri poledenitvene sunke würm I, würm II in würm III, med katerimi sta toplejša presledka (interstadiala) würm I/II in würm II/III. Odločiti bi se morali, ali naj uvrstimo kulturo Potočke zijalke v zadnjo riss-würmsko medledeno dobo ali v toplotni presledek würm I/II. Vprašanje smo pustili odprto, dokler ne bo dokončno rešen zgolj geološki problem razčlenjenosti zadnje poledenitve. Zavezali smo stališče, da pripadajo kulturne plasti Potočke zijalke dobi, ki je imela v znatno večji meri značaj medledene dobe kot le toplotnega presledka za časa poledenitve. Po tedanjem stanju znanosti je prišla zato v poštev v prvi vrsti zadnja riss-würmska medledena doba. Ker je raba nenamerno prirejenih kostnih odlomkov, tako imenovane protolitske kostne industrije, skupna tako švicarskim postajam kakor tudi Potočki zijalki, bi šlo morda v Švici ali za prve početke aurignacijske, za tako imenovani praaurignacijske ali pa še za stari paleolitik, ki ga od vzhoda preko Potočke zijalke prihajajoči kulturni val aurignacijske še ni dosegel.

Našemu naziranju je pritrdil R. L a i s (1941), ki je prvotno nagibal k mnenju, da je treba kulturne plasti Potočke zijalke prisoditi würmskemu presledku I/II. Med tem so bile odkrite v Simmentalskih Alpah nove postaje (Schnurenloch, 1230 m; Ranggiloch, 1845 m; Chilchli, 1819 m), ki se glede kulturne ostaline ne ujemajo popolnoma z že prej znano skupino švicarskih visokogorskih postaj, temveč razodevajo v kamenem orodju znake naprednejšega aurignacijskega, čeprav tipičnega koščenega olševskega šila doslej še niso našli. Zato se je pojavilo mnenje, da gre za »olševske postaje«, ki bi jih bilo treba uvrstiti v poledenitveni presledek würm I/II. Toda geološki profili švicarskih postaj obeh skupin so medsebojno skoro enaki in le malo bi bilo verjetno, da bi ena skupina pripadala medledeni dobi, druga pa toplemu presledku za časa zadnje poledenitve. Temu je ugovarjala tudi G. F r e u n d (1944), češ kako bi bilo geološko mogoče, da bi nastala tako mogočna tvorba plasti v 1700 m visoki Potočki zijalki v dobi zadnjepoledenitvenega toplega presledka, v švicarskih Alpah pa ta presledek sploh ne bi prišel do izraza. V Švici ločijo danes staro kameno dobo I in II in prištevajo simmentalske postaje starejšemu odseku dobe II. Zanimivo in za nas gotovo častno je, da so jih pri tem vodili po navedbah O. T s c h u m i j a (1949) prav izsledki iz Potočke zijalke in drugih pri nas kasneje odkritih subalpskih paleolitjskih postaj (Mornova zijalka, Špehovka i. dr.). Toda medtem ko označujemo mi Potočko zijalko in posestrimske olševske

¹ Glej razpravo S. Brodar, O stratigrafiji Potočke zijalke. — Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo XX, Ljubljana, 1939, str. 66—95. Tam je navedena tudi vsa predvojna literatura, ki se tiče Potočke zijalke.

postaje kulturno kot aurignacien, se v Švici zadovoljijo za simmentalske postaje z označbo »kultura ozkih rezil z aurignaškim vplivom.«

Geološka raziskovanja ledenodobnih sedimentov so v zadnjih letih močno napredovala. Neke plasti, ki so jih pripisovali zadnji medledeni dobi, prištejajo sedaj bolj in bolj k zadnji poledenitvi pripadajočemu toplemu presledku würm I/II. Vedno bolj se vesplošno poudarja njegova toplotna jakost in njegova dolgotrajnost. Zato je L. F. Z o t z (1951) v učbeniku o srednjeevropski stari kameni dobi spremenil svoje prvotno naziranje glede pripadnosti Potočke zijalke k zadnji riss-würmski medledeni dobi ter jo uvrstil v würmski presledek I/II. Po absolutni kronologiji na podlagi M i l a n k o v i ć e v e krivulje sončnega izžarevanja bi se bile tvorile kulturne plasti v Potočki zijalki za časa zadnje poledenitve v toplotno milejši dobi pred 70 do 80 tisoč leti. Ali znanost napreduje in zadnja beseda še ni izrečena. Vendar če bo to naziranje obveljalo, se bo samo potrdilo naše mnenje, da gre za obdobje, ki je imelo v mnogo večji meri značaj medledene dobe kakor le bežnega, nekoliko milejšega presledka. Ta presledek je moral biti zelo dolgotrajen in glede toplote ne mnogo pod današnjim toplotnim stanjem.

Razumljivo je, da so najdbe v Potočki zijalki našle tudi odmev pri reševanju vprašanja, kje je izvor kulture aurignaciena? Že J. B a y e r (1929) je utemeljeval prihod od vzhoda, L. F. Z o t z (1944) pa od jugovzhoda. J. A n d r e e (1939) je v dobi hitlerizma izvajal vse paleolitske kulture iz Srednje Nemčije, vendar je prav glede na Potočko zijalko dopustil možnost drugega samostojnega razvojnega izhodišča aurignaciena na jugoslovanskih tleh, kar je gotovo zmotno. V novejšem času loči K. N a r r (1952) aurignacien strogo od olschewiana, ki naj bi se delil v starejšo južno in mlajšo severno skupino. V toplim würmskem presledku I/II je po njegovem mnenju prodiral olschewien iz jugovzhodnih Alp proti severu in zapadu in se tam utopil v pravem aurignacien.

Bežno smo nakazali, da Potočka zijalka po odkritju ni bila pozabljena, temveč je že četrto stoletja predmet znanstvenega obravnavanja. Še danes v Srednji Evropi skoro ni paleolitske razprave, ki bi je ne jemala v poštev. Predaleč bi nas vodilo, ako bi hoteli navesti vso literaturo, ki obravnava ali s citati opozarja na problem Potočke zijalke. Res težaškega dela bi se lotil, kdor bi hotel zbrati vse gradivo, raztreseno po strokovnih revijah najrazličnejših narodov. Marsikaj nam je znano, toda le težko dostopno. V izčrpnih pregledih jo navajajo po naših podatkih Francozi in Čehi in celo v SZ smo jo zasledili brez imena kot mlajšepaleolitsko postajo nekje v Alpah, ki ne gre v okvir doslej ustaljenih nazorov. Že leta 1928 jo je imenoval J. B a y e r mejnik na dolgi in težki poti k spoznavanju naših ledenodobnih prednikov in čestital Jugoslaviji k odkritju tako pomembnega najdišča. Prepričani smo, da bo tudi v prihodnosti še mnogo govora o njej. Nova odkritja v alpskih in tudi v kraških jamah, ki se pojavljajo pri nas in drugod, bodo še osvetlila, kar je ostalo nejasnega. Po vsebini in pomembnosti je doslej še ni prekosila nobena

od kasneje odkritih postaj. Toda tudi tedaj, ko se bo pojavilo tako novo najdišče, bo v zgodovini paleolitskega raziskovanja ostala Potočka zijalka na častnem mestu.

Potočka zijalka nima samo velikega mednarodnega znanstvenega pomena. Izsledki v njej so nam dali pobudo za nadaljnje paleolitsko raziskovanje na naših tleh. Prvi naši paleolitski postaji so sledila nova odkritja v drugih jamah in skromno tudi na planem. Brez Potočke zijalke ne bi vedeli, da je prebival ledenodobni človek v Njivicah pri Radečah, v Mornovi zijalki pod Belimi vodami, v Špehovki pri Zg. Doliču, v Nevljah pri Kamniku, v Betalovem spodmolu pri Postojni in še drugod. Z že gosto mrežo paleolitskih postaj smo zvezali paleolitska središča vzhoda in zahoda, pokazali na močno paleolitsko središče na naših tleh in se uvrstili tudi na tem polju med druge kulturne narode.

Težka leta zadnje vojne tudi najdbam iz Potočke zijalke niso prizanesla. Bogato paleontološko gradivo, shranjeno v dvh sobah tako imenovane stare gimnazije v Celju, so spomladi leta 1945 v hipu uničile letalske bombe. Kulturni izdelki, koščena šila in kameno orodje, so bili na varnejšem mestu in se nahajajo danes v Celjskem muzeju. Žal si je med vojno nekdo prisvojil nekaj kosov. Podoba je, da je bila na delu vešča roka.

Ob sklepu nam čut hvaležnosti narekuje, da se spomnimo številnih sodelavcev, ki jih po večini že krije hladna ruša. Dobra Strelčeva mati pri Sv. Duhu je zatisnila oči, se preden so Nemci požgali njeno lepo domačijo, za nas tako gostoljubno zavetišče in izhodišče. Med osemletnim izkopavanjem so se večkrat izmenjali sodelujoči študenti in solčavski domačini. Mnogi od njih so padli kot talci in borci v narodnoosvobodilni vojni. Vsem, mrtvim in še živim, naj velja naša globoka hvaležnost!

Še prav posebno hvaležno pa se spominjamo dveh izredno požrtvovalnih študentov. Rudolf Ravbar je bil sicer jurist, vendar je od početka več let z veliko vnemo pomagal pri izkopavanju. Skupno s preživelim Diehлом Vladimirjem je bil vsa prva leta zanesljiva opora pri raziskovalnem delu. Le nekaj dni pred osvoboditvijo je podlegel besnemu sovraštvu, obenem z drugimi žrtvami je bil nečloveško umorjen na Turjaku. Tudi Anton Operčan je že prva leta pomagal kot pastirček, ki je varoval živino, da ni zašla pod olševske stene, preko katerih smo sipali v jami izkopani material. Bil je sirota brez staršev in silno ukažljen. Na kamionu s kostmi iz Potočke zijalke se je pripeljal v Celje na gimnazijo. Po prestopu v višjo gimnazijo smo ga sprejeli kot sodelavca v jami. Po končanem raziskovanju v Potočki zijalki se je udeležil še izkopavanja v Mornovi zijalki. Težko se je boril za obstoj, vendar je vztrajal. Še med kratkim opoldanskim odmorom se je učil. Silno rad bi se bil posvetil študiju paleolitika, toda v tedanjih razmerah ni bilo mogoče niti misliti na kaj takega. Zato se je vpisal na montanistiko. Padel je kot partizanski borec v bojih pri Litiji.

Obema bodi ohranjen časten spomin!

ROBANOV KOT IN SOLČAVSKA TISA

avinjske Alpe imajo v območju Zgornje Savinje nepopisno lepe prirodne spomenike. Ne mislim ob tem na Logarsko dolino, ki jo pozna ves turistični svet. V bližini Solčave so še druge doline, četudi ožje in morda krajše, ki v marsikaterem oziru nudijo duši in očem dosti več kakor Logarska, ki jo je civilizacija že kar preveč vzporedila z drugimi letoviškimi kraji Slovenije. Med doline, ki imajo vse prednosti prvobitnega prirodnega stanja, kjer človek doslej njihove naravnosti še ni izmaličil in pokvaril, spada vsekakor Robanov kot.

Že več let je imel Referat za varstvo prirode v načrtu zaščito Robanovega kota. Leta 1949 je zbiral podatke, potrebne za zaščito, ki jo predvideva naš republiški Zakon za varstvo kulturnih spomenikov in prirodnih znamenitosti. Po predlogih Referata je bila izdana za to gorsko dolino zaščitna odločba, ki je bila razglašena v Uradnem listu LRS, št. 7/30, 1950. Odločba pravi med drugim, da se Robanov kot v Zgornji Savinjski dolini zaradi izredne lepote, ki jo je tu ustvarila narava in s tem v zvezi zaradi turističnega pomena, po navedenem zakonu zavaruje kot prirodna znamenitost. V Robanovem kotu so prepovedane sleherne gradbe. Izjema velja samo za tiste gradnje in naprave, ki so v neposredni zvezi s kmetijskim gospodarstvom. V teh primerih pa je gradnja dovoljena samo s privolitvijo Zavoda za spomeniško varstvo. Varstvo Robanovega kota je glede na prednje predpise izročeno KLO-ju (sedaj občini) Solčava. Pri varstvu sodeluje Planinsko društvo Celje.

Zavarovano območje Robanovega kota omejuje črta (navajam več važnih točk, ki jih v odločbi ni), ki poteka od čelne morene nad Savinjo na Pečovnikovem posestvu (Pečovski Križevnik — Vršič) proti severu po področju na greben Sušne (1104 m) (Vršnikova in Havdejeva Sušnatnica), od koder se nadaljuje proti zahodu nad samotnima kmetijama Havdej in Knez proti Rožnemu vrhu (1475 m). Na Rožnem vrhu zavije meja v jugozapadni smeri po grebenu, ki loči Robanov kot od Logarske doline in doseže preko Lucijana (1754 m), Strelcovca, Molzneka, Na Utah (1055 m), Grofičke (2086 m) in Škrbine (1791 m) — Ojstrico (2349 m). Z Ojstrice teče meja proti vzhodu čez Moličko peč in Črni vrh (2019 m) na Veliki vrh (2111 m), kjer zaokrene v severovzhodni smeri na Moličko gredo ali Kreda (2031 m), Silovec in Križevnik (1910 m) in se vzhodno od Belske planine preko Robanovih polic in Turnca spusti po pobočju do Kravjega legarja in Belskih njiv (Pasja ravan) do izhodiščne točke pri izlivu Bele v Savinjo (glej skico).

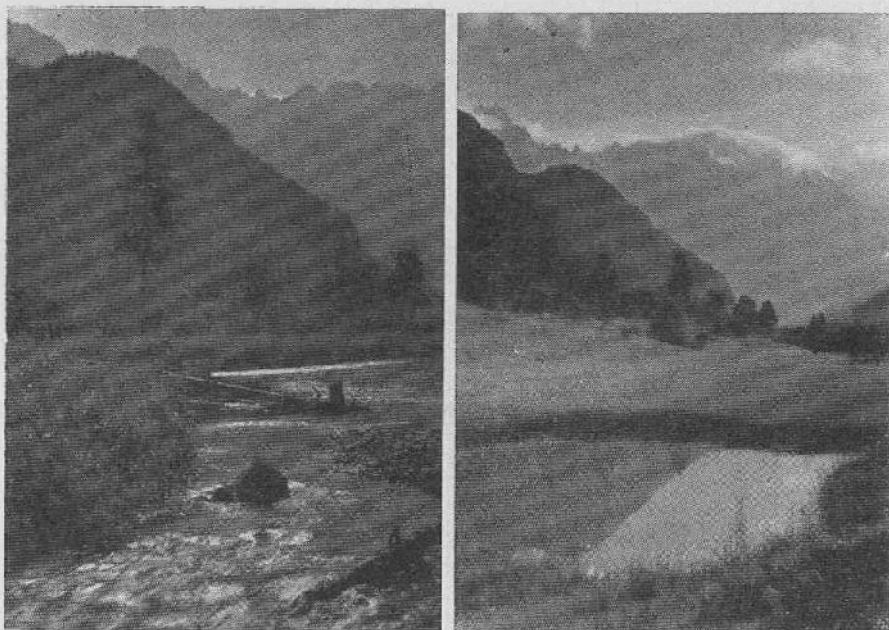
Tako je bil ta lep del slovenske zemlje zaščiten, a ogledati smo si ga mogli šele 1951. leta. Odlášali smo spomladi z obiskom, ker nas je plašil dež, ki je skoraj ves čas lil od aprila do junija. Dvajse-

Robanov kot. Spredaj: Robanova kmetija Foto Ivan Smigovec

tega junija se je zopet malo zjasnilo, dopoldne nas je izza oblakov pozdravilo sonce in tako smo se popoldne odpeljali z avtobusom preko Kamnika in Črnavca do Ljubnega v Savinjski dolini. Že na Črnavcu nebo ni obetalo nič dobrega, v Ljubnem je že začelo deževati. Ko smo z drugim avtobusom minili Luče in Iglo in dospeli do Rogovilca, je že močno lilo. Tema je bila kakor v rogu. Skrbelo nas je, kako bomo našli pot do posestnika Robana, kjer so nas bili povabili, da prenočimo, ko pridemo. A glej, iz teme se je izsluščila visoka, vitka postava tik ob avtobusu. Bil je Robanov Jože, ki nam je prišel nasproti in je prinesel celo dežnik!

Pri Rogovilcu se odcepi kmečka vozna pot v Robanov kot. Zasekana je više gori v hrib, kajti spodaj je komaj dovolj prostora za potok Belo, ki prihaja iz osrčja Robanovega kota in se pri Belšku izliva v Savinjo. Jože nas je peljal čez brv, kj smo jo bolj čutili kakor videli in po bližnjici strmo navzgor do vozne poti. »Prvega kmeta,« nas je poučil, »ki ima nekaj posestva v Robanovem kotu, v tej temi ne morete videti. Belšek je. Njegov dom je na lepi ravnici na desnem bregu Savinje, malo pod Rogovilcem. Na levi doli,« je razlagal naprej v noč, »je Pečovnik, manjši kmet, čigar posestvo leži v Robanovem kotu. Kmalu bomo minili Golca, našega soseda, in še nekaj korakov, pa bomo doma.« Tako nas je v dežju in noči tolažil in tako je bilo. Robanovi so nas prijazno sprejeli in ob dobri

Dva motiva iz Logarske doline

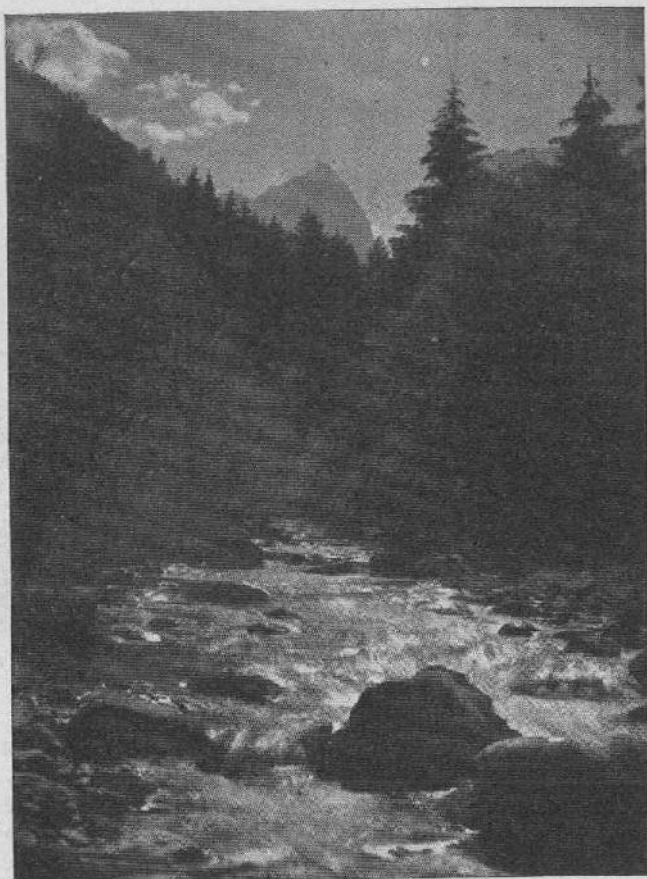
Foto Ivan Smigovec

večerji smo se pogovarjali o dolini, ki je dobila ime po njihovem domu.

V Robanovem kotu je sedem kmetov, ki imajo tu svoje pašnike in gozdove, svoje njive in travnike ali vsaj večji del svojega posestva. Njihovi domovi pa so v najsevernejšem predelu tega kota, Belšek (590 m), Pečovnik (630 m), Golec (660 m) in Roban (680 m) v dolini, trije pa v strmem bregu nad Robanom, najprej Vršnik (993 m) in nad njim, skoraj pod Rožnim vrhom, Knez in Havdeč (1222 m).

Robanov kot je okoli 8 km dolg in 200 do 500 m širok in je med najlepšimi predeli naše slovenske zemlje. Dviga se od višine 630 m do višine 890 m na Robanovi planini. Od treh strani ga obdaja visokogorski skalni greben, iz katerega se v ostrih obrisih dvigajo proti nebu Lucijan in Grofička na zahodu, Ojstrica, Črni vrh in Veliki vrh na jugu, Molička greda in Križevnik na vzhodu. Na severni strani je greben pretrgan in ga nadomešča samo nižje hribovje, vendar pa se zdi, da podpira to hribovje visoka Raduha, ki onstran Savinje, na njenem levem bregu, vsa mogočna in košata, čuva vhod v Robanov kot.

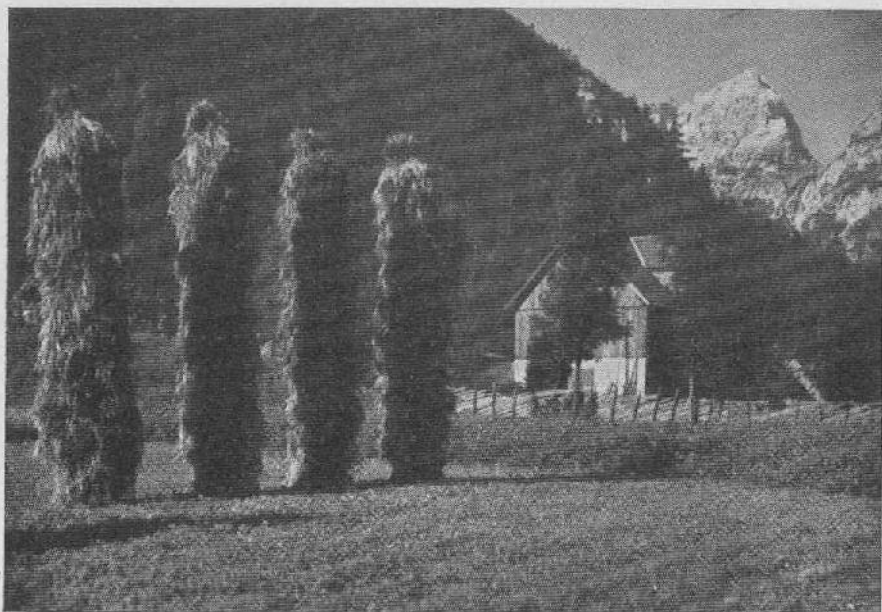
Vhod v Robanov kot je ozek. Kakor velikanski zapah je položena ledeniška groblja, Pečovnikov hribr, vzdolž desnega brega Savinje do iztoka Bele. V ledeni dobi je tudi z Ojstrice drsel mogočen ledenik in se pomikal proti severovzhodu. Izlizal je koritasti Robanov kot in odložil na vznožju Raduhe svojo čelno moreno, ki je

Potok Bela. V ozadju Ojstrica

ledeniško korito popolnoma zaprla. Bela se je s časom prerila skozi njo, ko je silila proti Savinji. Dancs se pretaka skozi Robanov kot večinoma podtalno. Od zgoraj se vidi belj prod kakor široka, mirno tekoča voda. Šele spodaj pod Robanom privre končno na površje kot precej močan gorski potok, ki žene mline in žago in se odteka proti Savinji. Spomladi, ko kopni sneg in ko pomladansko deževje polni njeno strugo, se spremeni v bobneč hudournik, ki se besno zaganja v bregove. Po gozdnotehničnem odseku za urejevanje hudournikov je bila Bela delno regulirana.

In morda prav zato, ker v ta predel planinskega sveta ne drži pot spodaj ob potoku in ker se s ceste sploh ne vidi, je ohranil Robanov kot vso svojo prirodno mikavnost in lepoto. Tu ni avtomobilske ceste, ni hotelov in ni vil, samo gorski kmetje so tu, ki

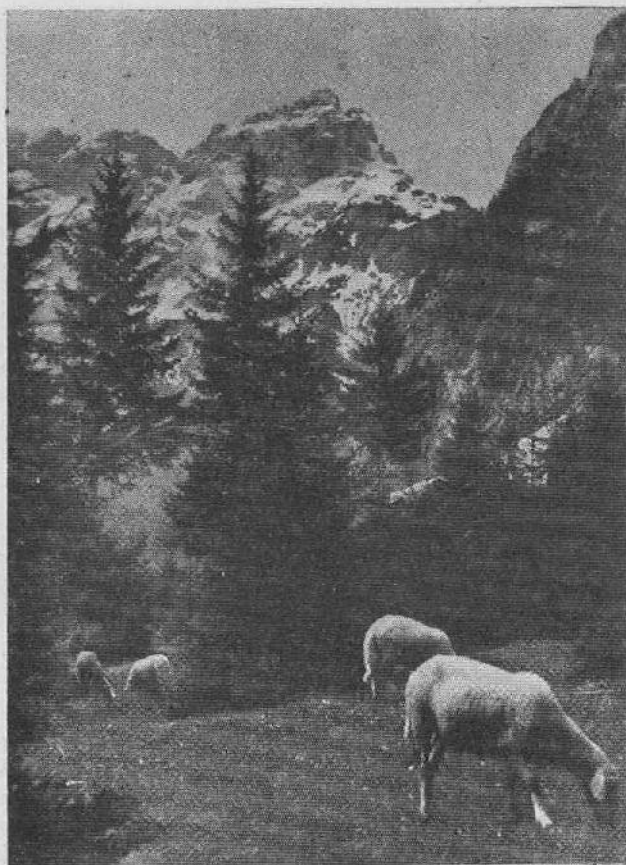

Motiv iz Robanovega kota. Spredaj značilne ostrnice

Foto Ivan Smigovec

gospodarijo na svoji skopi, z znojem prekvašeni in zato tako ljubljene zemlji iz roda v rod, 300, 400 in morda več sto let zaporedoma in garajo od jutra do večera, da izsilijo iz rodne grude svoj vsakdanji kruh.

Prihodnje jutro smo v spremstvu Jožeta korakali po dobri vozni poti proti jugozahodu, da prehodimo in si ogledamo Robanov kot. Takoj za Robanovimi njivami smo prišli v tipičen gorski, nekoliko mešan gozd, ki pokriva dolino v vsej njeni širini in sega na levi in desni precej daleč navzgor po strmih pobočjih. En sam dolg travnik se je še razprostiral tam ob poti, sicer pa je vsa dolina en sam gozd. Največ je smrek, ki dajejo gozdu videz umirjenosti in starosti. Med smrekami se skromno skrivajo posamezne tise, upognjene, zaspale. Ob njih rastejo bukve, ki se bohotijo bolj v širino kakor v višino in se že od daleč svetlo odražajo od temnega smrekovega gozda. Tudi gabri in z mahovi porasli javori oživljajo tu in tam gozdno enoličnost. Videti je, da žive ti sočni gozdovi v prav dobrih življenjskih pogojih. Četudi je humozna površina tal prav pičila in četudi dlje časa ne dežuje, najdejo korenine vlage dovolj v špranjah in razpokah teh skalovitih in prodnatih tal. Tako je rastlinje v dolini več ali manj neodvisno od vremena in tudi vetrovi mu prizanašajo. Čim više na pobočju, tem bolj se uveljavlja vpliv vetra in vremena. Opazni so kraški pojavi, voda se izgublja v pečevje in prihaja šele ob vnožju pobočja na dan. Gozd je vedno redkejši, med smrekami

Robanove ovce pod Ojstrico Foto Pelikan

so malc jase. Macesni, ki se jim hoče sonca in višav, so se vzpeli nad smrekov pas in se naselili tudi na vrtoglavih skalnih pomolih do drevesne meje. V steni je tu in tam še kako samotno drevo z odlomljenim ali razkuštranim vrhom, kak viharник, ki ga je oplazila strela in ga spremenila v drevesni skelet. Više gori pa samo še nizko grmičevje, ponekod gosto in neprežno, drugod v manjših gručah in blazinah, rušje, rododendron, velesa, vrbe in krhlike. Med njimi in nad njimi pa strme in navpične stene z ostrimi belimi robovi, žlebastimi kamini in strahotnimi previsi. Le tu in tam kaka sočna zelenica. Na eni taki zelenici visoko v Grofički smo zagledali gamsa, ki je tako iznenaden strmel v nas, kakor smo mi vsi prevzeti z daljnogledom opazovali to našo najspretnjšo planinsko divjad.

Po enourni hoji smo prišli do Robanove planine, majhnega planinskega pašnika, na katerem se v poletnih mesecih pase do deset

Robanova planina. V sredi: Ojstrica z Grebeni na levi; levo: Veliki vrh;
desno: del Grofičke

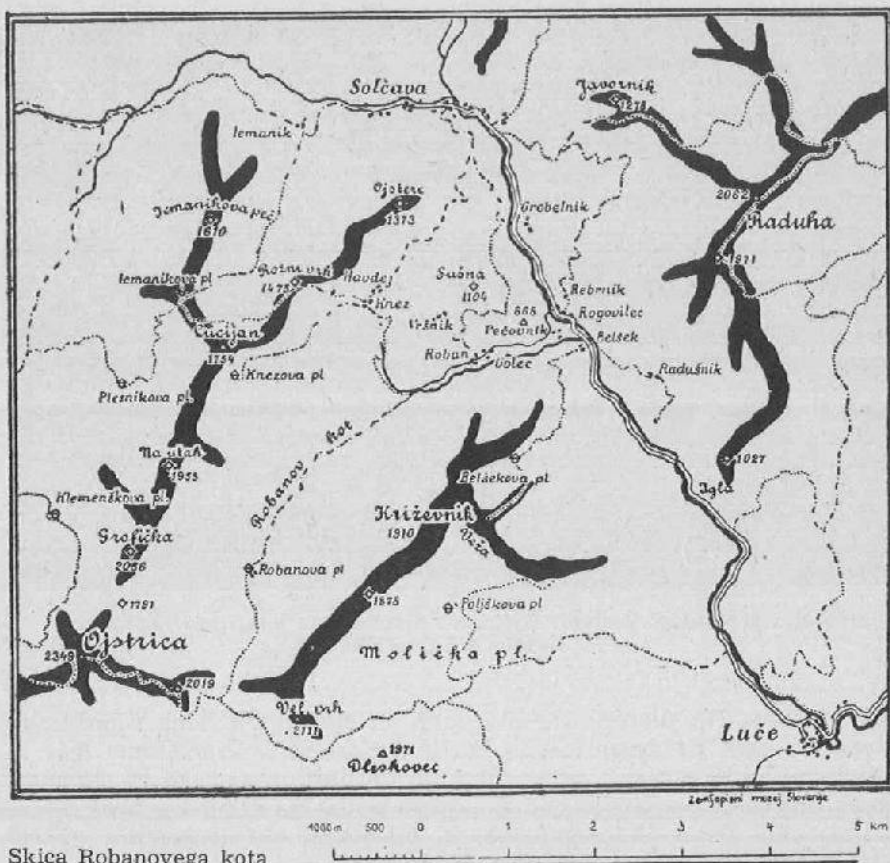
Foto Pelikan

glav živine. Na planini sta dve staji in Robanova lična planšarska kočica, za kočico pa dolgo leseno korito, v katero neprenehoma teče iz tatrmana ledeno mrzla voda. Planino obrobajo smreke in skrivenčene bukve in poraščajo gorski kot do podnožja Ojstrice. Nad njima pa so cela polja rododendrona, ki od junija do septembra ožarja stene s svojim ognjenordečim bogastvom.

Veličasten je bil pred nami amfiteatralni sklep Robanovega kota, Ojstrica, ki se je pravkar pokrila z megleno kapo, na sredi, na desni Grofička, na levi Veliki vrh, vsi trije večni varuhi Robanovega kota na jugu. Tu je pravi planinski svet. Vse naokrog tišina. Samo kak ptič preleti sinjino, za kočico sanjavo žubori voda, kak gams sproži kamen z visoke čeri. In človek odpre oči in srce in zajema z vso dušo nenavadno lepoto prirode. Kako prijetno bi bilo, da bi smel ostati tu in na vse drugo pozabiti! A dolžnost kliče nazaj in tako smo se tudi mi s težkim srcem odtrgali od veličastne panorame.

Proti večeru istega dne smo se zaradi nekaterih manjkajočih podatkov pomudili še pri Golcu, Pečovniku in Belšku.

Prihodnje jutro pa smo se poslovili od Robanovih in smo spočiti in dobre volje rinili tik za Robanom v breg, da obiščemo še Vršnika, Kneza in Havdeja. Bila je strma pot, da je jemala sapo. Povsod so nas prijazno sprejeli, vendar z nekim strahom, ki ga niso mogli prikriti. Vedno je tako, če prideš službeno h kmetu. Malo radostnega so mu doslej prinesli iz uradov, strah iz prejšnjih let mu tiči še v kosteh. Ko smo povedali, da smo prišli zaradi zaščite Robanovega

Skica Robanovega kota

kota, so se vidno oddahnili. Pri Vršniku so fantje kosili, pri Knezu je bil samo gospodar doma, pri Havdeju pa sta mati in hčerka strigli ovco. Tako se mi je zdelo vse domače, kakor da hodim po Lobniku na Koroškem. Enako delo, enako garanje, enaka ljubeznivost povsod, povsod stare slovenske šege in navade.

Toda težko razočaranje je kanilo v ta lepi sončni dan. Od daleč so se nam zdeli ti kmečki domovi kakor prave graščine, tako ponosno so stale hiše v bregu in tako belo se je svetilo njihovo pročelje. Po velikosti in številu hlevov in po zgradbi hiš je bilo sklepati, da so bile kmetije nekoč bogate in vse v njih in okoli njih je bilo v soglasju s čarobnostjo planinskega sveta. Zdaj pa smo zapazili — očem nismo hoteli verjeti — da so na hlevih ostrešja majava in so strehe raztrgane, kakor da je deske razmetal vihar. Hribovski kmet je trezen in marljiv. Kar pogledjte njegove žuljave roke in njegov obraz, ki ga je nenehna skrb za setev in žetev in težko delo na teh strmih njivah in travnikih, ki ga je življenje brez počitka že v

najlepših letih globoko razoralo. Kje naj torej iščemo vzroke tega žalostnega propadanja?

Ponovno smo se od Kneza in Havdeja ozrli navzdol v Robanov kot in pomahalj Ojstrici v slovo. Potem pa smo hiteli po ozki, preko Sušne speljani senčnati stezi v Solčavo, da si v njeni bližini, na »Hribru«, ogledamo več ko 500 let staro tiso. Tisa stoji v bregu tik pod grebenom Hriba, 120 m nad Solčavo in 786 m nad morjem. Visoka je okoli 9 metrov in ima pri tleh 3,60 m, v prsni višini pa 2,40 m oboda. Škoda, da nima pravega vrha. Prejšnje čase so jo običajno klestili za cvetnosedeljske butare in za nagrobne vence. Tako je zdaj na gosto porasla z vejami in vejicami in je v spodnjem delu to goščavje kar neprodirno. Že leta 1923 je ing. Šivic to prastaro tiso opisal v I. številki Šumarskega lista. Po predlogu Referata je bila razglašena v Uradem listu LRS 1951, št. 17/91. Tisa je prirodni spomenik, ki se ne sme ne posekati in tudi sicer ne poškodovati, ne s kleščanjem in tudi ne s trganjem vej.

Ko smo se poslovili od lastnika te tise, prijaznega posestnika Grmelja, po domače Šturma, smo se odpravili proti Logarski dolini, ker smo že prej zvedeli, da v Solčavi ne dobimo prenočišča. Tako smo morali, hočes — nočeš (a mi smo, da povem resnico, prav zelo hoteli!) tudi še v Logarsko dolino. Bil je lep večer. Napravili smo sprehod do Plesnika, občudovali sončni zaton za Okrešljem in si ogledali razvaline nekdanjega Piskernikovega zavetišča. Prespali smo noč pri Logarjevih sestrah in se navsezgodaj odpeljali iz Solčave nazaj v Ljubljano.

Branko Zemljič:

FRAN KOCBEK

(1863—1930)

z nedeljsko-izletniškega društva ljubljanskih »papirjev« je vzniklo l. 1893 Slovensko Planinsko Društvo.

Bilo je to rojstno leto in začetek sistematičnega planinarjenja Slovencev na domačih tleh. Dotlej se je le tu in tam kdo zaletel (Stanič, Vodnik, Kadilnik) proti skalnim nebotačnikom, ne da bi imel pri tem postranske slabe namene, pritegniti na svoja pota še koga drugega k nesmiselnemu pohajkovanju po strmih in prepadnih čerih. A tudi SPD je rodila bolj nacionalna potreba, odpor proti vse bolj prodirajočemu tujerodnemu navalu na naših tleh.

Večje, težje, pa smemo imenovati delo, ki ga je ustvarjal na planinskem področju na Štajerskem mož, ki ga je v najskromnejših razmerah začel v hudi borbi z zagrizenim tujim elementom, zasidranim v vse vrste biti naše zemlje in našega življa, Fran Kocbek.

Koliko potov je moral prebroditi do uspehov, katerih danes, ko uživamo na svojih tleh sadove zasejanih dobrin, ne moremo dovolj objektivno preceniti! Zlasti na Štajerskem, kjer je bilo vse gospodarsko, kulturno in politično raznarodovalno delo ne le celjske, marveč vse spodnještajerske nemškutarije v neoviranem zagonu ter podprto od Südmarke pa do Landesausschussa v Gradcu ter raznih trgovskih in industrijskih podjetij po vseh mestih in mestecih, kjer niti turnerska, gesangvereinska in še druga taka društva niso stala ob strani: tako v »Cilli, Pettau, Schoenstein, Gonobitz, Tueffer, Windischfeistritz, Windischgraz, Marburg«, pa še v vseh drugih manjših trgih in krajih, v katerih je že precej globoko koreninil nemčurski, nemškutarski in maloštevilni nemški živelj.

Franc Kocbek, nadučitelj v Gornjem gradu, je bil otrok vinskih Slovenskih goric, ki je le nekaj mesecev za ustanovitvijo Slov. Plan. Društva v Ljubljani postavil temelje Savinjski podružnici SPD.

Rodil se je dne 26. januarja 1863 v Ločič-bregu (Ločki vrh) v občini Trotkova, okr. Št. Lenart v Slov. goricah kot drugi otrok kočarja - viničarja Jurija Kocbeka in matere Terezije, rojene Jurkovič.

Dvorazredno ljudsko šolo je obiskoval v Negovi, nato tri razrede meščanske šole v Radgoni, a v Mariboru je dovršil učiteljišče in maturiral leta 1882.

Na prvem službenem mestu v Žalcu je služboval sedem let kot podučitelj. Blizu poldrugo leto — od 1889 do 1890 — kot učitelj na Rečici ob Savinji, od koder je stalno zahajal v bližnje Mozirje, kjer je bilo družabno življenje bolj razgibano; nato pa od 15. oktobra 1890 do 31. decembra 1921 v Gornjem gradu kot nadučitelj, naslednik ondi umrlega Mihaela Tscheru-ja (Červa).

Tu se je poročil 25. I. 1892 z Vilmo Hofbauerjevo iz Mozirja. Od šestih otrok, ki so se mu narodili v zakonu, živi mlajša hčerka Mara pri svoji materi-vdovi v Mozirju, dva sina živita dolga leta v inozemstvu, starejša hčerka pa živi poročena v Mozirju.

Utrujen od napornega, tako plodonosnega dela, je bil z 31. decembrom 1921 upokojen. Zasluženega pokoja pa ni dolgo užival.

Že 6. avgusta 1930 je skoro brez predhodne boleznj umrl in spi skupno s svojim prednikom Tscheru-jem (Červom) v isti gomili na desni strani cerkve sv. Magdalene v Gornjem gradu. Na skupnem nagrobnem spomeniku, enem najskromnejših, kar jih premore gornjegrajsko pokopališče, je vklesano pod že precej obledelim Červovim tudi ime moža, ki je bil pionir naših planin in planinstva. —

Na zadnji njegovi poti ga je spremljalo sicer mnogo prijateljev in znancev iz Gornjega grada in bližnjih sosednjih vasi; zunanji odziv pa je bil precej v skladu z revnim spomenikom. V imenu Savinjske podružnice SPD se je poslovil od svojega dragega prijatelja pisec teh vrstic.

Marsikdo bo težko umel, kako je mogel sin ravnine, sončnih, nizkogričevnatih Slovenskih goric — takrat — postati tako navdušen,

pa tudi nič manj odličen planinec, alpinist. Že kot dijak je mnogo pešačil: od doma do Radgone je po 3 ure, do Maribora pa 5 ur peš hoje —. (Tudi lučki, radmirski in ljubenski dijaki n. pr. smo pešačili od Kamnika preko Volovljeka, odnosno Črničca po 6—7 ur hoda, ki je bil zlasti o božiču tem težavnejši, če je bilo na slemenih teh prelazov snega tudi do pasu.)

Ko je kot četrtoletnik užival počitnice l. 1881, jo je prvič mahnil k Sv. Bolfenku na Pohorje. Takrat ga je tja gori gnala prvenstveno še botanična sla. Za naravo — floro in žuželke — se mu je vzbudilo intenzivno zanimanje že v meščanski šoli.

Kot podučitelj v Žalcu, kamor je bil nastavljen 1. sept. 1882, je že oblezel vse bližnje vrhunce.

Omotico, ki ga je ob prepadnih mestih le precej ovirala, si je odpravil na ta način, da je iz lin žalskega zvonika dalj časa gledal navzdol, pozneje pa tudi s previsnih mest na skalnatem Kamniku pri Grižah. Pri tem urjenju mu je iz istega razloga delal družbo tudi Žalčan Fran Roblek.¹

V tem času pa že stopa k botaničnim prizadevanjem vedno bolj vidno njegov turistični, planinski nagon. Kajti že leta 1887 je pregovoril stanovske kolege Fr. Suherja, poznejšega profesorja na ljubljanskem učiteljsišču, Antona Petrička in od vseh štirih do danes še edino preživelega 90-letnega Jožeta Klemenčiča iz Galicije pri Celju, da so napravili izlet v Logarsko dolino in na Okrešelj ter na Ojstrico. Kocbek in Suher sta odšla iz Luč čez Planinška na Korošico in Ojstrico ter sestopila čez Škarje in Klemenčjo jamo v Logarsko dolino. Pri Plesniku v Logarski dolini pa sta se sešla z onima dvema, ki sta prihajala z Okrešlja. Medtem ko sta imela Kocbek in Suher sicer boljše, z romovci ali žbicami nakovane čevlje, sta Klemenčič in Petriček v slabih, nenakovanih čevljih že skoro bosa prišla do Plestja.

V jeseni 1889 je prišel kot učitelj na Rečico ob Savinji. Skoro brez oddiha je oblezel Dobrovlje, Golte, Menino, Rogatec in Raduho.

V sosedno Mozirje, kjer je bil kaj kmalu reden gost, pa so ga izvabljala druga, srčna čustva. Spoznal je ondi svojo poznejšo življenjsko družico iz ugledne Hofbauerjeve hiše, Vilmo Hofbauerjevo.

Fran Kocbek

¹ Pojav omotičnosti ob gledanju z višin navzdol je čisto individualen in tudi ni v vseh okoliščinah enak. Marsikomu se zvrta v glavi v skalah že ob malem prepadu, medtem ko lahko gleda v globočino z visokega stolpa ali najvišjega nadstropja nebotačnika nemoteno; zopet drugi ne prenese gledanja z visokega mostu na spodaj valovečo reko.

Tu se je spoprijateljil z ondi službujočim kaplanom, pesnikom Antonom Aškercem, katerega je nekoč izvabil v Logarsko dolino.

15. julija 1893 je prvič stopil v stik z velezaslužnim možem za naše Savinjske Alpe, vseučiliščnim profesorjem dr. Johannesom Frischaufom, ki mu je bil odtlej nepogrešljiv mentor, vodnik in pomočnik v borbi s Celjsko sekcijo D. u. Oe. A. V. za poset naših Alp, tokrat še-le pismeno. —

Povod temu poznanstvu, odnosno pismu, s katerim se je obrnil nanj s prošnjo za nasvet, je dalo Kocbeku pismo predsednika imenovane sekcije dr. Stepischnigga na Antona Dolinarja, p. d. Skobana v Lučah, ki je bil avtorizirani vodnik tega društva. V tem pismu mu prepoveduje vsakršno sodelovanje s SPD. Pismo se je v prevodu glasilo:

Cenjeni gospod! Izvedeli smo, da namerava kranjsko SPD razširiti svoje delovanje, markiranje itd. tudi na naše ozemlje v Savinjskih Alpah. Povsem razumljivo tega ne bomo trpeli ter Vas kot avtoriziranega vodnika Nemšk. in Avstrij. Planin. Društva opozarjamo na tozad. obveznosti do Celjske sekcije in prosimo, da zavrnete vse take poskuse, ki bi jih dobili, vsak morebiten dopis pa nam takoj pošljete. Prihodnji teden pride do Vas naš načelnik g. inž. Lindauer; bodite torej pripravljeni, da ga boste spremili do Korošice in se z njim vse nadaljnje pogovorili. Z vsem spoštovanjem Vam vdani dr. Stepischnigg, l. r.

Iz Millstatta, kjer se je tačas mudil Frischauf, je prejel Kocbek njegov odgovor z dne 18. VII. 1893, v katerem se Frischauf ogorčen zgraža nad ravnanjem Celjske sekcije, ki da je bila pred leti sicer še dokaj delavna, v zadnjih letih pa navzlic mnogim njegovim vzpodbudam skoro čisto nič več, tako da se je že baval z mislijo, da se razpusti. Dalje mu je v njem označil, katera pota je še vzeti v obdelavo.

Osebno pa se je Kocbek seznanil s Frischaufom šele 23. IX. 1893 v Mozirju, kjer ga je pričakal in nato spremljal v Solčavo in Logarsko dolino. Ob tej priliki sta se dogovorila za bodoče delovanje takrat že ustanovljene Savinjske podružnice SPD.

Ko se je namreč spomladi leta 1893 ustanovilo v Ljubljani SPD, se je Kocbek takoj obrnil nanj, odnosno na prof. Štritofa za informacije, če bo SPD razširilo svoj delokrog tudi v Savinjske Alpe, v tem primeru da je radevolje pripravljen sodelovati.

Že 20. VI. 1893 je prejel nato od tajništva (A. Mikuša) odgovor, v katerem se mu zahvaljujejo za pripravljenost sodelovanja na Štajerskem ter ga prosijo, naj prevzame poverjenišтво za SPD, markiranje vseh potrebnih potov, postavljanje kažipotnih tabel i. p.; istočasno so mu dostavili do A. Dolinarja v Lučah (10. VII. 1893) ves za to potrebni material: table in barvo, o čemer je Celj. sekcija po neznanem potu izvedela.

Čez noč se je obdal s polnimi rokami dela in skrbi, v katere se je zagnal z vsem mladostnim elanom in ognjem.

Iz obširne korespondence — nad 500 pisem samo od Frischaufa! — je razvidno, da je imel po vsem širnem teritoriju Savinjskih Alp

kaj kmalu razpredeno mrežo zaupnikov, ki so bili temu pokretu naklonjeni in Kocbekovi navdušeni pomočniki:

1. v Lučah ondotnega prvega učitelja, pozneje poštarja in občinskega tajnika Antona Pustoslemška, o katerem mi je ponovno dejal, da mu je bil predragocena opora v Lučah, kjer mu je tudi nasvetoval in preskrbel najboljše ljudi za gorske vodnike in oskrbnike, oskrbel potrebne izjave in dovoljenja kmetov za markiranje in napravo potov čez njihova zemljišča i. p.;

2. v Planici posestnika Jakoba Planinška, ki je pozneje prevzel najboljšo gostilno v Lučah, Mežnijo, in je bil tudi zelo dober Frischaufov prijatelj. Opremil in prepustil je v podstrešju sobo s tremi posteljami, ki jih je kasneje SPD poklonil;

3. v Solčavi sta bila dva odlična moža: Anton Herle, p. d. Vižežič, ki si je kasneje poleg stare hiše postavil eno najlepših hiš v Solčavi na »Matevževem« ter so ga domačini odtlej imenovali »Matevža«. Nemci pa so imenovali njegovo gostilno »Gasthaus zum Messner«, ker je bil dolga leta tudi cerkovnik. Tudi je bil odličen napreden čebelar, ki je v gornji Savinjski dolini prvi sam čebelaril z umetnimi »žnideršiči«. — Že takoj ob ustanovitvi Savinjske podružnice je postal član SPD ter bil v mnogoterem pogledu Kocbekova nepogrešljiva pomoč.

Prav tako je takoj vstopil v SPD kot član tudi gostilničar in poznejši poštar v Solčavi Kristelj Germel, p. d. Šturm ter bil Kocbeku vedno požrtvovalno na razpolago z nasveti in delom. — Obema je preskrbel Kocbek knjigo za vpis tujcev, odn. turistov;

4. v Kamniški Bistrici je bil še gozdar Josip Luznar, ki je bil takisto ves predan zaupnik Kocbekov.

Ze 18. julija 1893 je prejel Kocbek od gozdarja Luznarja iz Bistrice obvestilo, kako so se trije Celjani - Nemci v Bistrici razburjali zaradi novih, slovenskih markacij, ki jih je oskrbel Kocbek, ter so brzojavno zaprosili Celjsko sekcijo za barvo, da bi markirali še nezaznamovana pota na Ojstrici, Planjavi, Brani in Podih pod Skuto. Pa jih je Kocbek brez oklevanja še tiste dni nato prehitel.

Med tem pa je tudi že pripravljaval ustanovitev Savinjske podružnice.

Sklicjal je v Mozirju tozadevni sestanek za dan 20. avgusta 1893, na katerem so določili ustanovni občni zbor Savinjske podr. SPD, ki se je vršil v Mozirju v gostilni Alojza Goričarja dne 28. avgusta 1893.

Na ustanovnem občnem zboru je bil Kocbek soglasno izvoljen za načelnika novi podružnici ter je ostal to do leta 1927, ko se je sedež podružnice premestil v Celje. — Ob tej priliki je bil namreč izvoljen za novega predsednika s. s. Fran Tiller, Kocbek pa za častnega načelnika.

Previden, kakor je Kocbek vedno bil, je po posvetovanju s Frischaufom oskrbel pismena dovoljenja vseh posestnikov v območju Savinjskih Alp, s katerimi je bila pridržana izključna pravica za napravo potov in markacij po njihovem ozemlju samo tej korporaciji, t. j. SPD, odnosno njegovi Savinjski podružnici. S tem aktom

je bila juridično zavrta dejavnost Celjske sekcije, ki ni imela dotlej nikakega podobnega dovoljenja.

Dejansko se Celjska sekcija že nekaj let ni več brigala za vzdrževanje že obstoječih potov, kar je navedel že Frischauf. Sedaj pa, kakor hitro je sekcija le kje zapazila, da Savinj. podružnica »predrzno posega v njegovo področje«, se je začutila ogroženo v svojih nacionalnih tipalih, se strupeno razpisala v celjski Deutsche Wacht in graški Tagesposti. Z vrtoglavo mrzlico bi rada nadomestila zamujeno in po možnosti prehitela Savinj. podružnico. Toda Kocbekovi čuječnosti in vztrajnosti vendarle ni bila več kos.

Tako je po Kocbekovem neutrudnem in intenzivnem oskrbovanju novih in starih potov z markacijami in tablami, popravljanjem in nadaljevanjem, polagoma izgubljala sekcija tla.

Spomladi leti 1894 se je Kocbeku s posredovanjem A. Herleta posrečilo kupiti od Plcsnika v Logarski dolini zemljišče v izmeri 2 oralov, in sicer tisto, na katerem je stala »Baraka«, kakor so Solčavani imenovali Piskernikovo zavetišče, katero so dobili Nemci leta 1893 v najem za dobo 50 let.²

S tem dejstvom je postalo Piskernikovo zavetišče nemška postojanka »zračna stavba«, kakor jo je imenoval Kocbek.

Za kako večjo, primernejšo stavbo na tem prostoru bi bil pač potreben večji kapital. Tega pa podružnica ni imela.

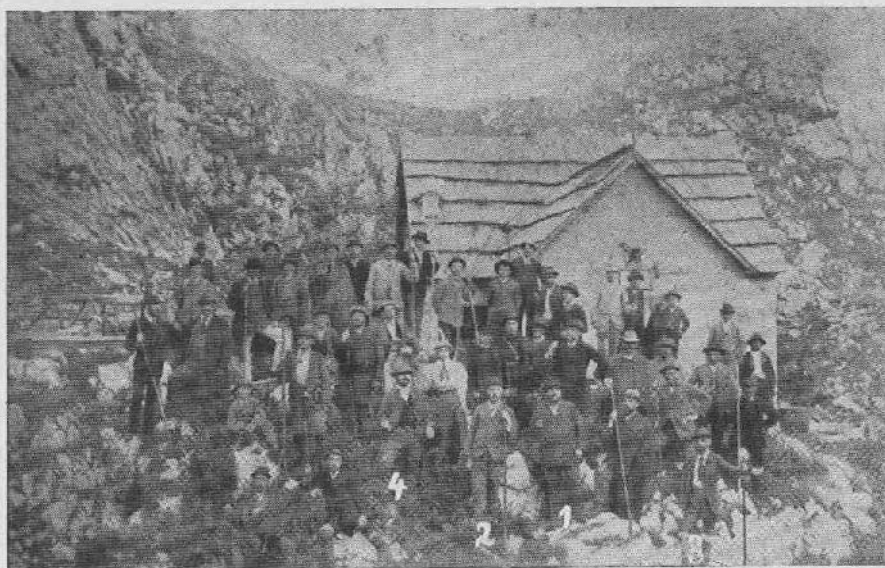
Kocbek je zaman iskal virov za izvedbo zamišljenega načrta. Slednjič pa se je oklenil misli, ustanoviti zadrugo, ki bi naj omogočila postavitev večjega hotela. Ideja je naletela na dokaj prijeten odmev in 17. maja 1896 se je vršilo tako ustanovno zborovanje v Celju. Na ustanovnem občnem zboru 6. I. 1897 pa je bila poklicana v življenje zadruga »Rinka«. Po pravilih, ki jih je sestavil dr. Dečko, so določili deleže po 20.— K in 200.— K. (V združni odbor so bili izvoljeni: dr. Hrašovec Juro (predsed.), dr. Iv. Dečko, dr. Dušan Serbec, dr. Vrečko, notar Baš Lovro, I. Lončar, Zupanc I. (iz Griž), Roblek Fr. (Žalec), Norb. Zanier (Št. Pavel pri Preboldu), A. Goričar (Mozirje), Kocbek Fr. (Gornji grad), Miloš Šmid (žpk. Solčava) in Germel Kr. (Solčava).)

Kocbek, ki ni mogel dočakati, da bi se iz počasi se stekajočih kronic realiziral načrt donosnega hotela — čigar rentabilnost pa bi bila pri obstoječih komunikacijah in dokler bi ne bilo ceste iz Solčave do Logarske doline, vsekakor zelo dvomljiva — je l. 1901 pregovoril starega Logarja (Jurija Robnika), da odda vse gornje, t. j. prostore v I. nadstropju svoje hiše v najem SPD-u za gostinske prostore.³

Že je nad tako rešitvijo perečega vprašanja triumfiral, ko si je Logar iz neznanega vzroka že po nekaj dneh premislil in Kocbeku dano obljubo preklical.

² Na mestu Piskernikove hiše je še okrog leta 1860 stala baraka ogljarjev, ki so tu »kuhali« oglje.

³ Hiša je bila prvotno dvonadstropna. Ker pa je moral plačevati od nje preveč štibre, pa je gornje (= II.) nadstropje že leta 1872 Logar sam podrl.

Otvoritev Kocbekove koče na Molički pl. l. 1894

- Navzoči: 1. prof. Fran Orožen, načelnik SPD;
 2. Kocbek Fran, načelnik Savinske podružnice;
 3. Hauptman Ivan, pljar in odbornik SPD (centrale);
 4. Borštner Vinko, prof. in odbornik SPD (centrale)

Fotografija je last dr. Milana Orožna

»Rinka« je životarila le dobrih 26 let. Leta 1921 je likvidirala, njeno premoženje pa je prevzela Savinjska podružnica SPD ter je iz tega naslova postavila poleg Piskernikovega zavetišča Tillerjev dom.

Kocbek je s svojimi zaupniki in sodelavci sistematično obdeloval, pota markiral in nadelaval, najemal vodnike in pripravljajl graditev planinskih koč.

Kot prva je bila predana svojemu namenu Kocbekova koča na Molički planini pod Ojstrico, le pol ure oddaljena od nemške na Korošici.

Prvi in z malimi vmesnimi presledki dolgoletni oskrbnik te koče je bil Jurij Planinšek, p. d. Krašovec iz Luč.

Pri ljubljanskem škofu Missiji je izprosil Kocbek l. 1895 dovoljenje za uporabo lovske koče na Raduhi ter one na Goltih nad Mozirjem, kjer pa jo je že l. 1896 zamenjala nova, Mozirska koča, ki so jo postavili po Kocbekovem prizadevanju Mozirjani.

Naslednje leto (1897) se je začela graditi nad Mrzlim dolom na Koritih t. j. med Dleskovcem in Ojstrim vrhom Lučka koča, ki naj bi bila vmesna postojanka med Lučami in Kocbekovo kočo ob novi poti iz Luč čez Stogleja na Mrzli dol. To pot je trasiral in deloma tudi sam nadelal Jurij Planinšek. Skrajšal je tako dostop do Kocbekove koče in na Ojstrico za poldrugo uro. Hkrati pa je bil s tem dosežen namen, pritegniti tudi Lučane v krog planincev.

Nervozna kljubovalnost se je spričo vse vidnejšega gibanja in razraščajoče se dejavnosti Savinjske podružnice pollaščala Celjske sekcije.

Poslednji vidnejši čin svoje planinske dejavnosti je izdahnila l. 1912 s ponovnim povečanjem svoje poslednje kočice na Korošici. Kajti leta 1907 ji je velik snežni plaz odnesel Okreschelhuette, druge pa si ondi ni mogla več postaviti, ker jo je še isto leto prehitel Kocbek s Frischaufovim domom, ki je že naslednje leto (1908) pričel obratovati.

Toda tudi v kratkem razdobju že drugič — neznatno — povečana »Koroschitzahuette« ni mogla več resno konkurirati Kocbekovi koči, ki je že po preteku nekaj let beležila po 100 in še več obiskovalcev, medtem ko jih je bilo v Korošici vpisanih največ 37, kar dokazuje, da so se tja zatekali le zagrizeni Celjani in njihovi opričniki.

Gradbo Korošice jim je vodil njihov zaupnik, ljubenski gostilničar Ignaz Fludernik, ki je imel na izvcsni tabli na glavni, t. j. na dohodni strani napis: »Gasthaus Ignaz Flugernig«, na zadnji — prihod od Luč — pa: Gostilna Ignac Fludernik.

Mimogrede naj še beležimo, da je bil mož slovenskih staršev sin, zagrizen in Celjski sekciji z vso dušo vdinjani priganjač, ki je deloval zanjo tihotapsko z vso sovražnostjo do slovenskega društva. Tudi pri nakupu Podbrežkega kogla (1918) je bil oče in aktivni mešetar in kum. Doživel pa je že tik pred podpisom kupne pogodbe v Podbrežnikovi hiši žalosten poraz. — Celjski Nemci so seveda »deutschfreundlich« — moža božali kot mravlje listne ušice.

Leta 1898 je bila zgrajena in otvorjena Gornjegrajska kočica na Menini. To je bilo Kocboku ponoven užitek in zadoščenje. Kajti prvotno mu knezoškofijski upravnik Hofbauer ni hotel izdati dovoljenja za kakršno koli dejavnost, že celo ne pa za kako stavbo na »knezoškofijskem svetu« ter je zahteval, da mora podružnica tudi iz kočice na Raduhi odnesti ves inventar, ki ga je s težko muko nabavil zanjo.

Šele po intervenciji pri škofu Missiji in kanoniku Sušniku je dosegel, da se je mogla zgraditi Gornjegrajska kočica, katere otvoritve se je udeležil tudi Hofbauer. Seveda se je v svojem otvoritvenem govoru Kocbek zahvalil v prvi vrsti Missiji s toplimi besedami, privočil pa je kajpak »posebno« zahvalo tudi »uvidevnemu« gospodu upravitelju knezoškofijskih posestev za dodelitev zemljišča in potrebnega lesa za zgradbo.

Kočica je bil postavljen isti cilj kot Lučki na Koritih: vzbuditi Zadrečane in jim privzgojiti ljubezen do planin. V tem oziru je bila tale srečnejša kot njena lučka posestrima. Kajti prispevala ji je tudi Tuhinjska dolina znaten delež na obisku.

Med prvo svetovno vojno pa je tej koči požar ugasnil skromno življenjsko luč ter ondi še do danes ni zrasla druga, dasi so se že pred zadnjo vojno zlobili i Bočani i Gornjegrajčani, da postavijo na starem stavbišču hotel.

Naslednje leto — 1899 — je po Kocbekovem prizadevanju vznikla na Mrzlici Hausenbichlerjeva kočja, a na Raduhi l. 1910 Koča na Loki.

Vse te že naštete kočje je ustanovil, odnosno gradil s podporo in sodelovanjem domačinov. Zunanji prispevki so sicer tudi svoje prilagali, vendar so bili v primeri s prvimi, naravnimi le skromnejši.

Ko je bila l. 1898 postavljena na skali nad Kocbekovo kočjo na Molički planini jubilejna kapelica sv. Cirila in Metoda, ki je slikovitost postojanke zares le še podčrtala, je obisk romarjev iz Luč in Solčave ob dneih, ko se je tu brala maša, število obiskovalcev Kocbekove kočje dokaj dvignilo.

Že l. 1902 je snežni plaz zdrobil vrata na kapelici, a pozimi 1950/51 pa jo je plaz zdrobil in odnesel skozi Molički graben prav na dno Robanovega kota.

Naše ljudi so bodle v oči nemške napisne table, ki jih je porazsabila Celjska sekcija v naših Alpah. Nacionalno prebujenega naroda, ki se je videl v črnožoltih uradnih prostorih zapostavljenega, ni bilo treba še posebej hujskati na odpor; in stresal je svoj gnev nad potujčevalčevimi napravami takrat in ondi, kjer ga ni videlo čuječe oko postave ali pa privilegirani nasilnik. Te table so začele izginjati druga za drugo. Le naravno pa je, da so temnejši elementi našli spodtiko tudi nad našimi ter se znašali nad njimi in v neoskrbovanih kočah kradli, kar jim je prijalo. (Lučka, Raduška, Gornjegrajska in Mozirska so imele čestokrat take obiskovalce.)

Tako so že kar prvo leto mladega življenja SPD zagnali celjski nemškutarji in Nemci krik in vik ter razlivali svoj žolč v Deutsche Wacht in Tagesposti ter delali za taka početja odgovornega Kocbeka kot podružničnega načelnika, pozivali nadenj belcebube in ga tirali pred sodišče. Enako so obdolžili tudi oskrbnika Kocbekove kočje Krašovca, češ, da ta razbija in odstranjuje napisne table, Kocbek pa da ga k temu navaja.

Če bi se mu to izpričalo, bi bil Kocbek prav gotovo sodno občutno kaznovan, iz službe pa suspendiran. Toda dokazov za to ni bilo. Sam Frischauf pa je nastopil v Kocbekov zagovor v Südsteierische Post, list, ki so ga izdajali Slovenci.

Orožništvo je nekoč (1897) le izsledilo dva mlajša možka, ki sta bila potem v Gornjem gradu obsojena na 10.— gld. in 50.— gld. ter na povračilo vseh dejanskih in sodnih stroškov.

Dokler je bil v Gornjem gradu že omenjeni oskrbnik knezoškofijskih posestev Josef Hofbauer, je imela C. sekcija lahko delo, ker je ta SPD-podružnici vedno nasprotovala in jo v njenem delovanju ovirala ter je moral Kocbek premnogokrat iskati za uresničitev svojih planinskih načrtov posredovanja in podpore pri škofu Missiji ter pri društvu enako naklonjenem kanoniku Sušniku.

Ko je leta 1900 nameraval Kocbek kupiti za Savinj. podružnico nekaj zemljišča na Okrešlju, je C. sekcija seveda to tudi brž izvedela od Hofbauerja. Načelnik sekcije dr. Mravlag je oskrbniku

takoj pisal ter ga prosil, naj ga brzojavno pokliče v Gornji grad v zadevi »Šimonc«, če bi »die Windischen« v resnici nameravali kupiti kak svet na Okrešlju. V tem primeru bi prihitel takoj v Gornji grad, da bi se izvedel odkup za Celjsko sekcijo in bi se tako Savinj. podružnica povsem izrinila z Okrešlja.

No, imeli pa so tokrat smolo: tega pisma Hofbauer ni več videl; umrl je medtem.

Po Hofbauerjevi smrti se je stanje v prilog Savinj. podružnice nekoliko zboljšalo; vendar so bila trenja in prekljanje s sekcijo zaradi potov, markacij in tabel silna; leta 1911 sta na zborovanju Dežel. zvezc za tuj. promet na Štajerskem, v Celju dr. Skoberne in dr. Kal-lab napadala Kocbeka, Savinjsko podružnico in Kamniško korporacijo. Slednja je namreč Celj. sekciji prepovedala delovanje na njenem področju, t. j. od Jermanovih vrat do Ojstrice.

S tožbo je zagrozila Celj. sekcija Savinj. podružnici, oziroma Kocbeku že leta 1905 zaradi nadelave poti v stenah Brane pri Jermanovih vratih, češ, da ima ona tu starejše pravice. Pa jo je knezoškofijsko oskrbnništvo v Gornjem gradu poučilo, da nima ona nikakih pravic.

V začetku julija 1906 je poslala Celj. sekcija knezoškof. oskrbništvu v Gornjem gradu seznam vseh dotlej napravljenih, zaznamovanih in markiranih potov na tem ozemlju.

Oskrbnik Parisch je pokazal seznam Kocbeku, ki pa je črtal vsa pota v Savinj. Alpah razen starega, za dobro uro hoda daljšega, ki drži od slapa Savinje na vzhodni strani na Okrešelj, po katerem gonijo tudi živino na planino Okrešelj — in pa pot skozi Robanov kot proti Korošici.

Savinj. podružnica je že leta 1894 postavila pod slapom leseno verando, katero pa je 1904 porušil plaz. Za novo verando je poiskal potem Piskernik ugodnejši prostor, na katerem stoji še danes in je varna pred vsakim plazom.

Ker so se po nemškem časopisju — kar smo deloma že prikazali — vrstili neprestani izpadi Celj. sekcije proti Savinj. podružnici (nanje je največkrat odgovarjal, sicer nepodpisan, dr. Frischauf), je težko reči, je-li dobil slednjič vodja polit. ekspoziture celj. okr. glavarstva v Mozirju dr. Hohl migljaj s kakega višjega mesta, kjer bi jim morda le že utegnilo presedati vse to, ali pa je po lastni pobudi sklical obe stranki l. 1913 na pogajanja v Mozirje, da bi se sporazumeli.

Savinj. podružnico je zastopal Kocbek, Celj. sekcijo pa dr. Kal-lab in dr. Skoberne.

Obe stranki sta se sporazumeli tako, da bi imela sekcija proste roke na Korošici, SPD pa na Okrešlju, kjer je že od l. 1908 obstajal Frischaufov Dom, Nemci pa so imeli ondi le še podrtijo nekdanje Okreschelhuetten, katero jim je za silo zbil Piskernik kot »Nothuetten«. Ta sporazum je potrdil tudi Osred. o. SPD.

Ostalo pa je še nadalje vse pri starem, ker občni zbor C. sekcije navedenega sporazuma ni potrdil.

Že januarja 1894 je Kocbek poskušal izposlovati pri knezoškof. upravi dovoljenje za zgradbo turistovske kočice na Okrešlju; ni pa uspel kljub sicer znani škofovi naklonjenosti, ker je bil tudi Osred. odbor SPD mnenja, da bi konkurenčno podjetje v istem kraju dalo povoda še večjim narodnostnim razprtijam.

Ta pereči problem, ki je Kocbeka stalno grizel in razjedal, je čez noč rešila višja sila.

Spomladi 1907 so namreč prinesli solčavski lovci Šturmu novico, da je z nemško kočico na Okrešlju obračunal plaz. Šturm je nemudoma obvestil Kocbeka, ki je neutegoma pohitel v Logarsko dolino, snel ondi Piskernika in njegovega sina Franceta, s katerima je odrinil na Okrešelj.

»Buštja! Kok je pa naredlo!« je vzkliknil Piskernik.

Iz visokega plazu so le tu in tam štrlele deske stropa.

Brž so poiskali in ugotovili najprimernejše in pred plazovi najvarnejše stavbišče za bodoči Frischaufov Dom.

Vrnivši se domov je sedaj brez pridržka dobil od upravitelja Parischa pristanek za novo stavbo, ker je konkurenčno nemško tako izločila vis maior.

Po načrtih inž. Skaberneta v Ljubljani, le z malo izpremembo, ki jo je nasvetoval stari praktik Piskernik, se je takoj začelo s pripravami za novi dom, Frischaufov Dom, ki je bil 2. avgusta 1908 že slovesno otvorjen in izročen svojemu namenu.⁴

L. 1894 je dal Kocbek v Turskem žlebu nadelati dotlej še nadelano pot tako, da je dal uskati v steno več stopnic, zabiti potrebne kline in napeti 50 m žične vrvi.

Ker je naslednje leto prav ondi začela C. sekcija z mazanjem novih markacij, je poslal Kocbek na glavni odbor D. u. Oe. A. V. v Solnograd proti temu delovanju sekcije protest, katerega pa je ta odbor seveda gladko zavrnil.

Ko pa je dal obnoviti in izpopolniti markacijo skozi Robanov kot, je C. sekcija takoj napotila svojega tedanjega vodnika Suhca-Dežmana, — katerega je po prvi svetovni vojni prevzel Kocbek za oskrbnika v Dom (Kocbekov Dom) na Korošici — da je prebarval slovensko rdečo markacijo z žolto, ki je še danes tu pa tam na Molički planini pod Vel. vrhom dokaj dobro vidna (Gl. Plan. V. 1951!).

Z zgraditvijo Frischaufovega Doma na Okrešlju je bila davna želja Kocbekova izpolnjena in levji del bojev za slovenske postojanke kronan z uspehom.

Odsihmal ni bilo njegovo delo nič več tako razburjivo.

Poslednji akt C. sekcije, s katerim se je hotela na vsak način še afirmirati v Logarski dolini, je bil že proti koncu svetovne vojne spomladi leta 1918 nameravani nakup Podbrežkega kogla nad Lo-

⁴ Po prvotnem načrtu je bilo predvideno stranišče v stavbi poleg kuhinje brez izhoda na zadnjo teraso. Piskernik je nasvetoval izpremembo: jugovzhod. streha naj se podaljša in napravi ondi drvarnica in stranišče.

gorjem v Logarski dolini, ca. 200 m niže izvira na desnem bregu Savinje, o čemer smo že spredaj govorili (Gl. tudi Pl. V. 1951!), kjer so nameravali postaviti najmodernejši hotel. Da se je ta nakup takrat preprečil, je danes kajpak obžalovati.⁵

Kocbek pa ni deloval samo na planinskem terenu, marveč povsod, kjer je bilo kar koli v zvezi s povzdigo naših krajev.

Že leta 1900 je vrtal in trkal na razna vrata ter je pridobil najprej gornjegrajski okraj, zastop ter potem tudi še podporo dežele in države za napravo ceste iz Ljubnega do Luč.

V zvezi s Frischaufom si je mnogo prizadeval za napravo ceste iz Solčave v Logarsko dolino. Ker pa je v deželnem zboru Celj. sekcija srdito nastopila proti temu predlogu iz nacionalnih razlogov (aus nationalen Gruenden), je zadeva propadla.

Kocbek ni odnehal. Krenil je v drugo smer: Pridobil je Žalski odsek podružnice z načelnikom Roblekom, ki si je zadal nalogo, s prostovoljnimi darovi, s sodelovanjem domačinov Solčavanov in z državno podporo izboljšati cesto iz Solčave v Logarsko dolino.

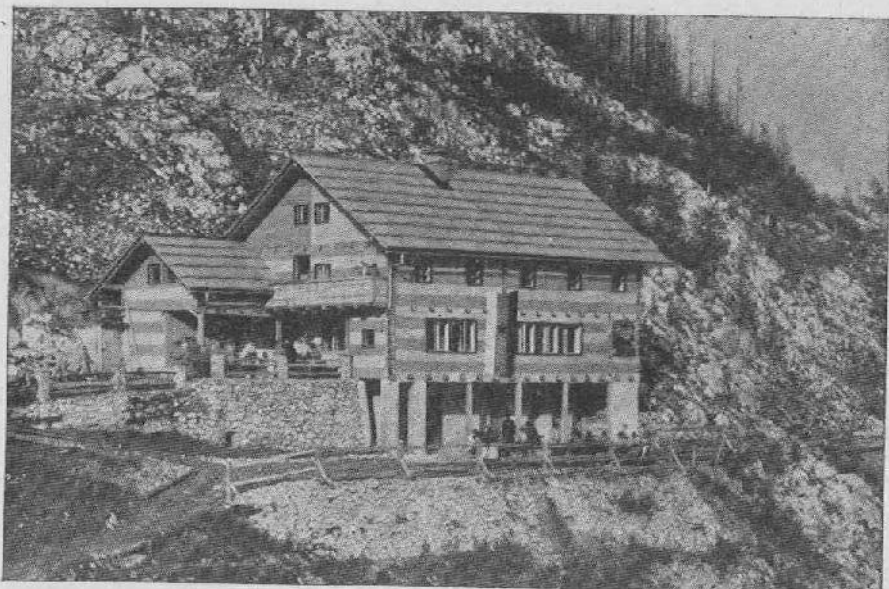
Tako dograjena cesta je bila prevažen akt za mogočen razmah turistike; saj je bila Logarska dolina sedaj odprta tudi avtomobilskemu prometu. Vendar pa je bila samo še zasilna. Trije slabi mostovi v Soteski so bili kričeč pomanjkljaj.

Pri naklonjenem mu sreskem poglavarju Voušku je — že v novi državi — dosegel, da je vel. župan Pirkmajer nakazal 55 000.— din za izboljšanje ceste in mostov.

Kocbekova je bila tudi zasluga, da se je l. 1911 posrečilo pregovoriti merodajnega Solčavana, da je odstopil skromen prostor za postavitev šole l. 1912, katere so se uspešno branili polnih 43 let. — Žal, je krasna stavba med vojno pogorela, zgoreli so vsi leseni deli; toda ostalo je solidno zidovje, ki pa so ga pred nekaj leti podrli, dasi bi se dala z malimi stroški restavrirati štiristanovanjska hiša, cenejša in boljša, nego so na Vidmu zasteničene lesene barake.

L. 1917 je sprožil zamisel, da se postavi nad Strugami — niže Luč — ob Pernečem klancu velika elektrarna, od koder bi se elektrificirala vsa gornjesavinjska in Zadrecka dolina ter bi se obenem podaljšala elektrificirana železnica od Šmartna na Paki preko Gornjega gradu do Kamnika. V to svrho je povabil na dva sestanka v Gornji grad zastopnike vseh 10 občin gornjegrajskega okraja. (Solčavo je zastopal pisec.) Od teh pa se niso udeležile sestankov Mozirje-okolica, Rečica in Ljubno. Ker pa tudi na »višjih mestih« niso imeli umevanja — dasi je Kocbek opozarjal na premog pri Rečici in boksit pod Novo Štifo — je projekt propadel, in tako prometna Gornja Savinjska dolina bo ostala tudi še v bodoče brez potrebne železnice.

⁵ Že l. 1912 je C. sekcija kupila od Plesnika za 600.— kron 36 a zemljišča nekako 1½ km nad Plesnikom kakih 200 m višje znanega studenca ob poti na Okrešelj, pred prodiščem, od koder je držala svoječasno bolj uporabljana pot na Klemenčjo jamo. Misel na zidavo pa je potem opustila, ker mesto res ni primerno. — Kupno pogodbo pa so šli podpisat v Zel. Kaplo, da ne bi v Gor. gradu Plesnika kdo pregovoril.

Mozirska koča na Golteh ob otvoritvi l. 1951 Foto Pelikan

Ni pa trošil svojih sil samo v naštetih smereh. Tudi pero se mu ni utegnilo nikdar posušiti.

Ne glede na obširno razpredeno korespondenco — Frischaufovo smo že omenili —, ki ji je žrtvoval neštete noči, je v mnogih člankih v raznih publikacijah budil smisel in ljubezen do lepote naših in tujih krajev. Že samo v prvi številki Pl. Vestnika, ki ga je začelo SPD izdajati l. 1895, je 9 člankov njegovih.

Skupaj z znanim planincem Miho Kosom, učiteljem na Homcu pri Kamniku, je l. 1894 izdal »Vodnik za Savinjske planine in najbližnjo okolico.«

Obširnejšo in popolnejšo knjižico »Savinjske planine — Vodnik po gorah in planinah« je spisal l. 1903. Knjižico je izdala Savinjska podružnica, založil pa jo je A. Cvenkel v Št. Petru v Savinjski dolini.

L. 1910 je začel izdajati prav priročen Planinski koledar, ki pa je po 14 letih moral prenehati, ker so mu nerazpečani izvodi vsako leto ostajali, za razpečane pa je precej »naročnikov« pozabilo odrajtovati neznamenit znesek, ki niti ni bil v nobenem razmerju z vanj vloženim trudom in skrupuloznostjo.⁶

Poslednje njegovo večje delo — labodji spev — je »Savinjske Alpe — Spomenica« ob 30-letnici obstoja Savinjske podružnice SPD. Knjiga je izšla l. 1925. V predgovoru pravi h koncu:

⁶ Pozneje so planinci pogrešali ta praktični priročnik, pa ga je ponovno začel izdajati Brunon Rotter v Mariboru. Finančna plat pa niti tokrat ni bila zavidljiva.

»V nekaterih drugih spisih najde čitatelj gradivo, ki sem ga nabiral nad 30 let. Naj služi za nekako podlago, ki jo bodo drugi spopolnjevali...«

Da je znala Kocbeka ceniti tista javnost, kateri je posvetil sebe vsega, dokazuje dejstvo, da sta mu solčavska in lučka občina podelili častno občanstvo, ob proslavi 10-letnice podružnice l. 1903, ki se je prav praznično slavila v Logarski dolini, pa so mu planinski tovariši — podružnični odbor in drugi — poklonili težko zlato uro.

Največje in najlepše priznanje pa je doživel konec svetovne vojne leta 1918, ko je bil postavljen za sekvestrovega namestnika in je kot tak prevzel za SPD v last imovino, kočje in nakupljena zemljišča v naših Alpah.

Nepozaben mi ostane v spominu trenutek, ko sva se ustavila v Logarski dolini pred Piskernikovim zavetiščem, za katero sem po njegovem naročilu napravil veliko napisno tablo »Piskernikovo zavetišče«.

Kot zamaknjen je obstal pred vrtno ograjo. Nekako pridušeno je izdaval: »Danes grofi celjski in nikdar več! Zdaj si pa le naša!«

Ves sicer vedno strogo resni obraz mu je žarel v nekakem nepopisnem, čustvenem izrazu in z drhtečimi rokami je vtaknil ključ v ključavnico.

S Fortom Herletom sva potem popisala inventar kočje.

Ko sva se vračala s Korošice, katero je naslednji dan prevzel, je dejal: »No, zdaj se bom pa že naspal.«

Poslej so se vsi občni zbori podružnice vršili v Celju, l. 1925 pa se je tudi njen sedež za stalno preselil tjakaj.

Leta 1927 pa se je za ponovno izvolitev načelnikom zahvalil. Občni zbor je nato po predhodnem dogovoru izvolil za novega načelnika s. s. Frana Tillerja, Kocbeka pa za častnega načelnika.

Tega leta je bil tudi še odlikovan z redom Sv. Save 4. stopnje. Umeval je dobro duh novega časa; vendar ne vem, če je še kdo opazil, kako mu je bilo poslej pri duši, ko se je čutil preužitkarja. To čustvo je junaško prikrival in le dober opazovalec in poznavalec človeških duševnosti bi morda utegnil opaziti, da mu v prsah narahlo podrhteva struna: Tvoje dete se je poročilo in si ustvarja drugi dom.

Na prenekaterem občnem zboru, pa i na občnih zborih osrednjega društva SPD se je poudarjalo: Kocbekova je zasluga, da so nam rešene in ostale ohranjene Savinjske Alpe! Slava mu!

TI, KI SI ODKRIVAL,
SE ZANJE POTIL,
V NJIH STAVBO OGROMNO
POTOMCEM GRADIL,
VRŠACI SAVINJSKI
VRŠE TI Z VIŠIN:
VEČEN TI HRANIMO, FRANCE, SPOMIN!

Drago Kralj:

NARODNI PARK OKREŠELJ IN LOV V MEDVOJNI DOBI

ljudno povabilo predsednika Planinskega društva v Celju, da prispevam svoj obolus k 60-letnici planinske organizacije v Celju, mi daje povod, da vzbudim svoje planinske in lovske spomine iz dobe med obema svetovnima vojnama.

V tisti dobi, ko sem si z vztrajnostjo in neutrudnim delom priboril primerno eksistenčno pozicijo, sem s svojo družinico svoj vsakoletni odmor uporabil za krajše ali daljše bivanje v naših lepih planinah: mnoga leta sem zapovrstjo zahajal na letni oddih v Logarsko dolino ter od tam obiskoval skoro vse za srednje izurjenega turista dostopne vrhe naših Savinjskih alp. Več let sem zahajal na naše zeleno Pohorje in na naše posavske vrhe v sedanjem trboveljskem okraju. Na vseh teh dopustih me je spremljala lovska puška in povsod sem imel dosti priložnosti za vsakovrstno lovsko udejstvovanje.

Ljubitelju narave nudijo naše domače gore mnogo razvedrila, pa tudi lovec pri tem ni izvzet; kakor je turist poklican, da prirodne lepote, n. pr. z uničevanjem redkejšje planinske flore ne zmanjšuje, tako je tudi lovec poklican, da je v prvi vrsti zaščitnik lovne divjadi in ne njen uničevalc. Kot dolgoletnemu članu planinske organizacije mi ni bilo neznano prizadevanje njenih merodajnih činiteljev, da se ukrene potrebno, da bi se biser naših Savinjskih alp, planina Okrešelj ohranila v svoji naravni, nepokvarjeni lepoti.

Ni čuda, da se je tudi meni, ljubitelju narave in prijatelju naših Savinjskih planin, srce razveselilo, ko se je takratnim vztrajnim upraviteljem Savinjske podružnice Slov. planinskega društva posrečilo, da se je uresničil dolgoletni sen planincev. Planina Okrešelj je postala last Savinjske podružnice Slov. planinskega društva, ki jo je proglasila za narodni park.

Planina Okrešelj je bila do pridobitve po Savinjski podružnici Slov. plan. društva v Celju last ljubljanske škofije kot del velikega, predvsem planinskega veleposestva v območju bivšega okrajnega glavarstva v Gornjem gradu. Škof Anton Jeglič, pod čigar vodstvom so se nemajhni dohodki tega veleposestva stekali v Ljubljano ter se je s tem izgrajeval politični aparat cerkvene hierarhije, kot odločujoči činitelj ni bil nenaklonjen prizadevanju planinske organizacije, da pride planina Okrešelj v planinsko last, saj je bila navedena planina v celoti neproduktivna in v ravnokar navedene svrhe dotedanjih lastnikov ni prinašala ničesar.

Kupnina za planino Okrešelj za tedanje dobo ni bila visoka in tudi plačilni pogoji niso bili pretrdi. Težave pa so bile pri razmejevanju tega kompleksa. Na južni in zahodni strani ga v naravi omejujejo grebeni Planjave (zapadni vrh), Kamniško sedlo, Brane s

Kotličiči, Turske gore, Rink, Vrh Mrzlega dola. Od tam gre meja preko grebena Mrzle gore do zapadno od »Škafa« v Matkovem kotu in od tam v jugovzhodni smeri preko zaključka Logarske doline, vzhodno od Pasjega sedla na zapadni vrh Planjave. V tem navedenem odseku, t. j. na severni strani planine je sosed kmet Logar (prej Robnik). Ta si je lastil v tem delu planine ves njen severni v Logarski dolini ležeči del ter vse tam nekako do točke nad slapom Savinje. Po katastru je pa bila meja med njegovim zemljiščem in zemljiščem ljubljanske škofije nekako na črti levo in desno brvi, kjer se razcepi pot na Okrešelj proti zahodu in skozi Grlo proti vzhodu, v smeri vzhod — zahod.

Če je tudi sporni del planine bil v katastru in zemljiški knjigi zabeležen kot last ljubljanske škofije, se pa od lastnikov dolgo vrsto let za to planino (ta del kot tudi za celoto) nihče ni posebno zanimal. Samo redkokdaj je kateri graščinski logar zašel v te kraje; pač pa se je Logarjeva živina, predvsem koze, vsako poletje nemoteno pasla v tem območju ter pri tem zašla često tudi prav na Okrešelj in še višje. Kadar jih je potem proti jeseni spet zbiral in iskal Logarjev pastir, se je sem ter tja tudi ovekovečil na skorji kake lepše bukke. Zgodilo se je verjetno tudi, da si je kmet Logar, če je potreboval kak primeren macesen za napravo skodelj ali desk, tega izbral in posekal na tem ozemlju, ki je bilo nekako brez gospodarjev. Kaj čuda, da se je potem sosed Logar s takimi in podobnimi priposestvalnimi dokazi štel tudi za dejanskega lastnika tega zemljišča.

Ob prodaji planine Okrešelj je Logar uveljavil svoje priposestovane lastninske pravice ter so se po daljšem pravdanju novi zemljiški lastniki planine Okrešelj poravnali z njim tako, da poteka sedaj severna meja planine Okrešelj od severne točke na Mrzli gori proti vzhodu nekaj sto metrov pod slapom Savinje, pod Malim Okrešljem in preko gornjega sev. pobočja Pasjega sedla na Planjavo. Na ta način je bil od planine Okrešelj odsvojen velik bukov gozd v zaključku Logarske doline ter pod Pasjim sedlom.

V last Savinjske podruž. Slov. plan. društva v Celju je prešla planina Okrešelj v izmeri 426 ha in ta tvori osrčje Savinjskih planin.

Novi lastniki so s proglasitvijo planine Okrešelj za narodni park hoteli, da se planina ohrani v svoji prvotni naravni lepoti ter da v njej v glavnem gospodari samo narava! Ne dobesedno: v dobrem spominu so še vsem obiskovalcem planine Okrešelj ukrepi takratnih oblasti, storjenih na pobudo same planinske organizacije, da se z močnim obrambnim zidom zajezi tok plazov, ki so s prinesenim gruščem in skalovjem grozili pašniku zahodno od Frischaufovega doma na Okrešlju, enako se je z delnim pogozdovanjem goličav posegalo v gospodarjenje narave. Tudi naprava raznih poti in prehodov bi se lahko štela kot motnja naravnega razvoja tega planinskega predela. Nadalje je bilo odrejeno, da se lov na lovno divjad izvršuje po posebnem odseku. Po takratnem lovskem zakonu je tvorila planina Okrešelj tako imenovano samolastno lovišče, ki ga je smel uporab-

ljati po zakonu lastnik sam, v tem primeru predstavljen po svojem lovskem odseku.

Ta lovski odsek sva tvorila dva člana, moj prijatelj Fr. in jaz, napram lastniku pa sva bila zavezana s posebnim dogovorom. Kot stalnega čuvaja sva imela znanega planinskega vodnika Miho Plesnika, ki ga je v drugi svetovni vojni nemški okupator zaradi njegovega sodelovanja v osvobodilnem gibanju usmrtil na bestialen način.

Lovna divjad planine Okrešelj so predvsem gamsi in ruševci, v manjši meri srnjad, divji petelin in planinski zajec. Kolikor mi je znano, je v dobi novega lastništva planine Okrešelj med obema svetovnjima vojnama bilo tam uplenjeno neko število gamsov, (bila je tudi katera koza), nekaj ruševcev, medtem ko se ne morem spomniti, da bi bil uplenjen kak srnjak ali planinski zajec.

V dobi med obema svetovnjima vojnama je živel v vsem območju planine Okrešelj stalno največ do dvanajst gamsov obojega spola, bili so pa vmes nekateri prav izraziti in močni tipi gamsov samcev. Pred turistovsko sezono v poletju je bilo mogoče to število nekoliko večje, med sezono se je le sem ter tja mogel ugotoviti kak posamezni komad, v pozni jeseni so se pa lahko ugotovile tudi večje skupine gamsov. Po večjem navalu v poletni turistovski sezoni so začeli prihajati gamsi na pašo na planino Okrešelj tako iz sosednjih nahajališč na južni strani grebena Savinjskih alp kakor tudi iz sosednje Koroške preko Savinjskega sedla.

Glavno rastišče ruševcev je bilo jugovzhodno od Frischaufove kočice pod Tursko goro; prvo leto mojega lovskega udejstovanja na Okrešlju sem v zgodnji jutranji uri v začetku meseca maja slišal pihanje gotovo šestih petelinov. Skrit sem bil v sredi ruševnega grma, ki je bil kot nekaka oaza sredi močne in velike plasti snega; Diana mi je bila naklonjena že prvo jutro in uplenil sem res lepega, starega ruševca, ki je pripihal proti meni v neposredno bližino. Naslednja leta sem mogel ugotoviti navzočnost že manjšega števila teh gorskih vitezov. Dobil sem vtis, da se njih število v tem predelu Okrešlja manjša. Ruševci so pihali tudi na Zaspanem griču ob poti na Savinjsko sedlo.

Velikega petelina v vseh letih svojega lovskega udejstovanja na planini Okrešelj nisem slišal in tudi moj lovski prijatelj ne.

S srnjakom sem se srečal samo enkrat in to na Malem Okrešlju, prišel je iz Logarske doline po plazovitem žlebu ravno v dobi, ko postaja zaradi bližajočega se prska nemiren in nestalen.

Lov na planinske zajce sva s prijateljem Fr. poskusila prvo leto najinega lovskega udejstovanja na planini Okrešelj. Imela sva na razpolago dva braka — jazbečarja, poiskala sva primeren svet na zahodnem delu planine, kjer sva menila, da bi moralo biti nahajališče te zanimive planinske divjadi, pa ni bilo nič. Ne morem pa trditi, da bi planinski zajci v tem predelu ne bivali, imeli pa so na razpolago tako kritje, da bi jim tudi višjenožni psi ne mogli do živca.

Že spredaj sem navedel, da se svoječasni lastniki planine Okrešelj — ljubljanski škofje — za to niso dosti zanimali. Njihovi uslužbenci, revirni logarji, so na to planino prihajali le redko. To je privedlo sčasoma do tega, da so si podjetni sosede s stalno uporabo paše, sečnje po gozdovih, z lovom in ribolovom po toliko in toliko letih nemotenega izkoriščanja pridobili lastninske pravice, ki jih je n. pr. sosed Logar — Robnik ob prodaji planine Okrešelj tudi s pridom uporabil. Lovski revir Okrešelj je bil za lastnike gornjegrajškega veleposetva najbolj odročen ter zaradi tega posega »dobrih« sosedom najbolj izpostavljen, kar je že dosti pred prodajo planine Okrešelj privedlo do tega, da je tak »dobri« sosed vabil razne petične gospode iz Celja in drugod na odstrel gamsov v ta revir, seveda za dober honorar.

Na ta način je v tem revirju nastal pravi eldorado za divje lovce iz Solčave in drugod, anarhija je bila v tem pogledu popolna.

V takem stanju po prehodu lastništva na planinsko organizacijo nama s prijateljem Fr. ni bilo lahko, stvari spraviti spet v pravi tir in red. Nastavila sva kot zapriseženega lovskega čuvaja Miho Plesnika, ki je revir tako iz svojega planinskega vodniškega kakor tudi lovskega udejstvovanja dobro poznal. Miha je svojo novo zaposlitev kot zapriseženi čuvaj lovišča planine Okrešelj dotedanjim neupravičenim lovcem, ki so hodili v ta revir na gamse in ruševce, takole raztolmačil (povedal mi je to sam): »Fantje, od sedaj naprej mi pustite revir Okrešelj na miru. Tam sem sedaj nastavljen za čuvaja s plačo ter bi škodovali meni, jaz pa vam, če bi na Okrešelj kakor doslej tudi v bodoče hodili po svoje krivčke in gamsove čope«.

To je bila njegova napoved za revir Okrešelj in je spričo veljave, ki jo je užival Miha med svojimi solčavskimi rojaki, tudi držala, glede sosednih revirjev pa verjetno ni veljala!

Nekega dne v mesecu septembru 1930 sem dobil od čuvaja Mihe sporočilo, da je na svojem običajnem službenem obhodu na vrhu K. zgrešil mejo (!), da je zaradi preusmeritve gamsov oddal strašilni strel, kar so slišali in opazili sosednji lovski čuvaji. Gospodar dotičnega lovišča je bil mogočen gospod ter so njegovi številni čuvaji imeli kaj stroga in natančna posebna navodila.

Zadeva se je s te strani kazala precej drugačna, kakor naj bi bila po Mihovem opisu. Miha je bil star lovski navihanec z vsemi lastnostmi v svobodni naravi zraslega človeka, ki je svojo lovsko kariero začel kot divji lovec. Za lovišče Okrešelj, v katerem je bil zapriseženi lovski čuvaj, je bil zanesljiv ter v njem krivolovstva ni izvrševal. Kakor je pozneje potek te zadeve pokazal, je svojemu prirojenemu lovskega nagonu bolj iz strasti kakor koristoljubja zadoščal v sosednjem revirju, ki je bil zaradi svoje lege izredno bogat z gamsi.

Sosednji čuvaji so zadevo prijavili oblastem. Oskrbel sem Mihi pravno zaščito z odvetnikom - lovcem, kar ga seveda ni moglo rešiti pred zasluženimi posledicami. Od teh je bila gotovo najhujša ta, da se je moral ločiti od svoje zveste spremljevalke puške risanice.

V lovišču planine Okrešelj je ostal slej kot prej čuvaj, svojo službo je dobro opravljaj, četudi začasno brez svoje priljubljene puške ter mu tudi sprejeta kazen in odvzem puške nista mogla zagreniti njegovega velikega veselja do lova in lovišča planine Okrešelj, v katerega je zahajal nad 50 let.

Miha je bil rojen na Plestju, najvišje ležeči veliki kmetiji v Logarski dolini, kjer je gospodaril njegov brat, on pa je obenem z očetom užival svoj »kot« v posebni hišici. Imel je neke izvendružinske obveze in nekega dne mi je poslalo sodišče vprašanje, kakšno plačo dobiva kot zapriseženi lovski čuvaj. Miha je bil o tem koraku sodišča obveščen in me je naprosil, da mu plačo čuvaja ukinem, da mu pa priznam strelnino, ki bi poleg prave strelnine, ki jo je imel dogovorjeno, vsebovala tudi njegovo plačo. Njegov predlog ni bil popolnoma »fair«, vedel sem pa, da je bil koristnik izvendružinske obveze dobro situiran, na drugi strani pa Miha brez vsakega imetja, navezan samo na zaslužek svojih rok. Vedel sem, da svoje čuvajske službe pri vsej svoji ljubezni do lova ne bi v redu vršil, če zato ne bi dobival svojih pričakovanih prejemkov. Zato sem pristal na njegov predlog.

Revir planine Okrešelj je bil Mihi izredno dobro znan, bil je dolgo vrsto let avtorizirani vodnik Slov. plan. društva, on in Fort Herle sta sodelovala pri nešteti napravah novih planinskih stez in poti; ne pretiravam, če trdim, da sta ta dva v svoji dobi bila stebra planinskega udejstvovanja na severni strani Savinjskih alp v minulih 60 letih. Imeni teh dveh skromnih in predanih planinskih pionirjev bosta vedno združeni z odkrivanjem in spoznavanjem enega od najlepših predelov slovenskih Alp.

Naj navedem še dve zgodbici:

Lovišče planine Okrešelj meji na najzadnejši točki na sosednjo državo; najboljša zatočišča gamsov so bila tik ob meji v skoro nepristopnem ruševju, v sosednji državi, od koder so se črede gamsov rade napotile na pašo v okrešeljski revir. Ob vsaki nevarnosti so se pa gamsi umaknili na varno preko meje, če je tudi niso poznali! Od naše strani so pa mejo stražili graničarji, ki so imeli svojo karavlo na planini Okrešelj. Miha je bil z njimi v dobrih odnošajih ter je čestokrat v tihem soglasju z njimi prekoračil na navedeni točki državno mejo ter skušal gamse pripraviti do tega, da bi se umaknili v območje revirja Okrešelj, kjer naj bi našli pašo ali pa postali naš plen.

Nekega popoldneva v pozni jeseni sva z Mihom lazila po meleh in skalovju visoko v revirju. Videla sva sicer tu in tam nekaj kozarije, skoraj sam drobiž. Bilo je precej pozno, ko sva se vračala proti Frischaufovemu domu, kar opaziva na skalnatem stolpu v daljavi kakih 200 m gamsa. Miha ga je z daljnogledom ogledoval ter po daljšem ogledovanju odločil: »Je lep gams, tega bova«. Pripravil sem se prav mirno na strel ter puško z daljnogledom naslonil na primerno

vejo ruševja. Med temi pripravami je gams sicer izginil za skalovje, na mah pa se prikazal spet na vrhu skale. Dobil sem ga v križ daljnogleda — za trenutek se mi je zdel gams sicer visok, toda vitek — skrčil sem kazalec ter že videl, da se je gams prekucnil in padel kakih pet metrov globoko za drevo pod skalo. Ko sva prišla z Miho do njega, sva ugotovila strel skozi prsi, obenem pa da ni kozel, temveč mlada, največ triletna koza. Bil sem ves osupel in lahko si mislite, kako sem Miho pogledal. Opravičeval se je na vse načine, čutil sem pa tudi sam svojo krivdo. Videč mojo potrtoost me je Miha tolažil, češ, bova pa drugič bolje napravila; ustreljeno kozo se da popraviti v kozla in letoviščarji v dolini bodo z mesom izredno zadovoljni. Kakor bi streljal le za meso! Šele proti mraku sva jo spravila v klet planinske kočice v tistem upanju, da naju pri tem ne bodo opazovale preveč radovedne oči.

Proti jutru naslednjega dne sem pa nehote slišal zaradi »odlično akustične« koče, razgovor dveh turistov: »No, ali si opazil, kako na prebrisan način sta spremenila kozi njen spol?«

Nameraval sem ostati v revirju več dni, pa sem jo naslednjega dne potegnil v dolino; Miha pa je dobil svojo strelnino.

Čuvaja Mihe ni več, l. 1944 je odšel v večna lovišča. Planina Okrešelj ni več samostojen lovski revir, ampak vključena v bivši občinski revir Solčave, kjer izvršuje pristojna lovska družina lov po novih, novi družbeni ureditvi odgovarjajočih lovskih predpisih. Naj bi ta dosegla, da ostane planina Okrešelj neokrnjena v svoji naravni lepoti ter ohranjena njena lovna divjad.

Ciril Debeljak:

V ZASNEŽENIH STENAH SAVINJSKIH ALP

Severna stena Poljskih devic

delana sva izstopila s Tanjo iz avtobusa. Iz gostilne so doneli veseli vriski in hreščeč glas harmonike. Da čimprej ubeživa hrupu, sva krepko zasopla v breg proti Robanovi domačiji.

Dolina je ležala tiho, še slap, ki poleti tako prijetno šumi in preliva glas med stenami, je molčal, uklenjen v led in sneg. Prav pri zadnjih macesnih pod belo steno Križevnika je zalajal lisjak. Nemo sva stala pod staro jablano in občudovala vse to, kar je skrito mnogim, ki iščejo srečo in lepoto, pa ne vedo, kje se skriva. Tu je vse.

Gostoljubna Robanova mama še nobenega turista do sedaj ni pustila lačnega in nenaspanega mimo. Zato sva tudi midva segla po vsem, kar nama je brez prošenj postavila na mizo. Dobro pozna gore, njih lepe in tudi hude strani, saj ji je v zasneženih robih Velikega vrha vzelo mlajšega sina Rafkota. Bil je človek, ki mu gore niso

Olševa. Na levi Potočka zijalka (puščica), spodaj zaselki Sv. Duha

Foto Pelikan

predstavljale samo kulise pri njegovem trdem delu in borbi za kruh, ampak je prebil svojo mladost v stenah, nad svojo domačijo. Z gam-som na ramenih je obležal pod steno in končal med grmadami snega.

Prvi svit sva prespala in tako že ob polnem dnevu gazila napol zmrznjen sneg proti planini. Robanov Jožko nama je svetoval, da trmo pustiva v dolini, ker gredo plazovi ves dan z južnih, pa tudi severnih plati. S strahom sva pričakovala prvi grom. Bilo je vse tiho. Sneg je postajal trši, čim sva zavila od planine v celo, pod rušnati podstavek Poljskih devic. Na pogled so te stene s svojim strmim in poraslim spodnjim delom zelo podobne skupini Gesäuse v Avstriji, le da so stene nekoliko krajše in seveda tudi lažje, čeprav ne pre-lahke. Prvi je plezal v teh stenah Herle z Vršnikom v tretji glavi. Smer je ocenil kot težko z enim mestom V. stopnje. Po vojni je iz-peljal v isti steni svojo smer tudi Kočevar, ki se je izognil izstop-nemu kaminu in platem in plezal bolj v centralnem delu po odprti steni. Za Kočevarjem sem plezal z Urhovo v prvi glavi, ki je brez dvoma najtežja in najvišja, čeprav ne presega 400 metrov. S Kekčevo sem izpeljal novo smer v drugi glavi, s Skobernetom pa v četrti. Tudi ostali Celjani so bili uspešni v tem delu, tako da je ostenje od Križevnika do Velikega vrha v dolžini nekako 4 km, že precej obdelano. Ostale so samo še rdeče mejne stene med glavami in pa platasti Križevnik, ki je kljub svoji zanimivi in brez dvoma skrajno težki severozapadni steni, še brez smeri. Podobna je Fleisch-banku v pogorju Wilder Kaiser in na pogled neprehodna, pet sto metrov visoka plošča, mestoma mokra in strehasta, ki pada navpično

v rjave od plazov in padajočega kamenja zglajene žlebove. Kdor bo prvi načel to nercšeno vprašanje, bo v območju VI. stopnje našel prav vse, kar iščejo najboljši v najtežjem.

Dobri dve uri sva lisičila med skoki in žlebovi, preden sva dosegla prevesen in z ledom pokrit odstavek pod vstopom. V snegu, ki je postajal z vsakim korakom slabši, sva opazila sledove navez, ki so pred nama obrnile prav pod tem skokom. Po več brezuspešnih poizkusih, sem moral že tu še dobrih 200 metrov pod steno razviti vrv in privleči kline na dan. Tanja je zasedlala najbližji štor, ki je moled izpod snega in prevzela varovanje. S tremi klini sem izsilil prehod in pomagal še Tanji preko. Nad skokom sva zagazila v plazovito snežno ploščad in udiraje se do kolen prečkala nad redkimi macesni strmino. Dosegla sva vstop v ob vpadnici vrha drugo glavo, ki poleti v tem delu še ni bila preplezana. V načrtu sva imela sicer tretjo, a do nje je bilo še dobrih pet sto metrov tvegane prečke. Po kratkem posvetu sva se odločila, da poizkusiva kar tu in če bo šlo, izpeljeva smer kar na čisto. Srednji del stene, s črno votlino in streho je sicer kazal dvomljivo lice, prav tako vstop in izstop. Sicer pa lahko poizkusiva in v osmih urah, ki so še svetle pred nama, se naredi marsikaj. Bivaka v tem mrazu ne smeva tvegati, o tem sem bil dodobra poučen iz lastnih izkušenj, pa tudi prazni nahrbtniki in tanke meglice nad Ojstrico so zahtevali še danes trdna tla pod nogami in toplo večerjo kje v dolini. Danes se šele zavedam, kakšne priprave in oprema nam je zadostovala takrat za izvedbo prvenstvenih vzponov v snegu in ledu, saj v nobeno od desetih, ki sem jih napravil v tej zimi, nisem vstopil s polnim nahrbtnikom, spalno vrečo ali kuhalnikom. Te dragocene stvari so bile tedaj le želje in sanje, a kljub temu so padale smeri IV. in V. stopnje v najtežjih snežnih razmerah. Še danes se čudim temu, saj je bil bivak ali vremenski preobrat v tisti zimi v vsakem primeru usoden za navezo.

Pod vstopom sva se lotila zmrzlih palačink, ki so bile edina hrana za to turo. Nadrobila sva jih s kladivom in ogrela šele v želodcu, ki se je temu sicer upiral, končno pa le poslal v kri nekaj novih moči, ker sva jih dobro mero pustila v dolgem in napornem dostopu. Ker so vsi vstopi v teh stenah precej težki in večkrat ključ smeri, sem tudi tu šaril celo uro v prvih metrih. Sneg je bil mehak, skala pa v celoti poledenela. Po dvajsetih metrih zelo težke prečke v desno, sem varoval v malem kotlu brez klina, ker rumena skala ni prijala ničesar. Tudi Tanja je imela dovolj oprava s ledom, predvsem pa s petimi klini, ki so proti običaju sedeli do glave. V drugi in tretji dolžini ni bil položaj nič boljši, slabši pa v toliko, da sem plezal cele raztežaje brez klinov. Guma je sicer odlično prijemala v sneg, na varljivi skali in ledu sem pa plezal raje po kolenih. Taka telovadba v steni ni elegantna in nima s stilom ničesar skupnega, vendar drugače ni šlo. Mraz ni popustil, sneg je pa postajal z vsakim korakom bolj suh in mehak. Na koncu četrte dolžine sem ostal v

pasti, brez upa, da najdem prehod v votlino in iz nje preko črne strehe. Poizkus v desno se je končal v gladkih plateg z nedolžnim zdrsom, v levo pa še poizkusil nisem. Naravnost navzgor je bila plošča sicer preklana s prav ozko in s snegom napolnjeno poklino, ki pa s svojimi gladkimi in navzven visečimi robovi ni obetala nič dobrega. Ker je v zgornjem delu potekala v desno nad črno previsno streho, sem si bil na jasnem, da povratka od tam gori ni več, ker bi obvisel v zraku. Že sem s skrbjo ogledoval tiste dolžine pod nama, da bi v primeru povratka našla pravo, ko sem zagledal v levi sistem razčlemb, sicer precej skromnih, pa vsaj suhih in bolj varnih kot ledena poklina. Tanja je zabila še en klin za zavarovanje. Začel sem in v precejšnji negotovosti plezal med črnimi lisami in svetlimi progami ledu do votline, katere tla so visela močno navzdol, tako da sem lahko varoval le zagvozdjen med obe steni. Zamotana zadeva v spodnjem delu nama je vzela precej časa. Sonce se je že nagibalo nad grebene Planjave, dolina pa je tonila v somrak. Klic izpod stene je razodeval, da nisva sama. Jožko je v skrbeh za naju opazoval kot vsakogar, ki pleza v stenah nad Robanovim kotom, ves potek plezarije.

Z belimi prsti je prilezla Tanja do mene in brez besed prevzela varovanje. Čeprav slabotna in povrhu še ženska, je v kopni skali, predvsem pa v ledu dokazala, da združuje v sebi mnogo, česar moški ne premoremo. Premagovanje samega sebe in molk v najtežjem je ena prvih odlik. Ženska trma, bi kdo dejal. Morda je na tem tudi nekaj resnice, toda prav ta trma, spremenjena v voljo in odločnost, dvigne moči in dejavnost v gorah do neslutelih potenc. Prekratke noge so ji postale v votlini odveč. Pribila se je s klinom in tako napol vise varovala. Vedela je kot jaz, da stojiva pod najtežjim, ki bo morda terjalo od naju mnogo ali celo preveč. V gvozdenu sem splezal dva metra nad njo. Ko se je votlina razširila za razkorak, sem prestopil v desno, na ozko navzdol visečo poličko, zavarovano od zgoraj s krepkim in dobro urejenim previsom. Ulegel sem se na hrbet in s trenjem obleke počasi porival naprej. Polica je zavila okoli roba in izginjala v previsu, brez razčlemb in razpok za klince. Zaslutil sem, da bo tu najbrž konec moje poti. S skrajno težavo sem zabil v polico klin, se izvesil in pogledal navzgor. Previs se je bočil dober meter nad menoj in končal pod črno streho. Pustil sem ga za muhe in poizkusil dalje v desno, a že po nekaj prijernih priromal neprostoovoljno zopet pod klin. Premrzli prsti, brezcutni za skalo, so odpovedali. Obvisel sem na edinem klinu na ramenih uboge Tanje. Preostalo ni ničesar drugega kot umik nazaj v votlino. Kaj bo potem, mi je bilo že vseeno. Nazaj! Toda kako? Potegnil sem se do police in bil na istem. Previs me je tiščal navzven. Ostala je še edina možnost, da zlezem po lastni vrvi in pustim klin in vponko vetru in pajkom v zabavo. Tanja je počasi spuščala vrv, sam sem pa lezel v levo, odkoder sem prišel. Zadnji čas sem dosegel rob, sicer bi mi tanka in hladna nylonka ušla izpod ozebljih prstov. V votlini sem se odvezal in potegnil drugi konec skozi zaponko, ki je še zad-

njikrat zacingljala za stebričem. Najbrž ga človeška roka ne bo več motila, vsaj moja ne. Kdor pa hoče poceni do nje, mu je na razpolago brez odškodnine. Kljub resnemu položaju je Tanjo tlačil smeh. Baje sem pod ivjasto kapuco delal obraze, ki so bili vse prej kot človeški.

Tu se mi je zdelo prav tako kot poleti v severnem razu Dedca. Ostane torej samo še »naravnost navzgor, pa naj stane, kar hoče«. Poslednje seveda izostane, ker to pot z glavo ne gre skozi zid in je tudi še povratek možen, čeprav izredno tvegan, še vedno varnejši kot bivak. Nadržnil sem premrzle prste med koleni in po nedavni izkušnji zabil klin takoj nad Tanjino glavo. Gvozdil sem kot prej nekaj metrov in prestopil v levo v navpičen steber s skromnimi oprimki, skoraj premajhnimi za ta mraz in trde roke. Teh pet metrov se lahko meri z detajli Dedčevega raza. Ko sem nad njimi prvič zagrabil s celo roko, sem bil izmučen kot malokdaj. Zabil sem klin kar v zemljo in dolgo počival. Še pet klinov je bilo potrebnih, da sem dosegel dobro stojišče pod belim stebrom, ki s svojo lepo barvo nikakor ni spadal med te črne lise in rumene odlome. Stena od tu nekoliko poleže in preide po lepo razčlenjenem razu na ploščad pod izstopno steno. Sonce je pravkar zlezlo na ožarjeni vrh Planjave, ki je vsa bela in v zlatem okviru bdela nad temno dolino. Drobne meglice so se podile med kristalnimi stebri v mogočni vzhodni steni Ojstrice, ki jo po višini presega samo še severna stena Planjave. Na grebenih je vrtinčilo sneg in zakrivalo gore v rahlo tenčico. Bližala se je noč z vsemi krasotami, ki jih lahko doživi plezalec sredi stene, ko se v odkritem boju s tihim in skromnim upanjem na zmago oklepa življenja, uživa v mrazu in viharju, zmaguje ali podleže. Če je močan dovolj, da zmaga, ostane ta noč zanj neizbrisno vtisnjena v srce.

Izid tega boja za naju je bil jasen obema, zato sva brez besed nadaljevala. Na pogled lepa skala je terjala zopet svoje. V varljivem in gladkem ledu sva v trdem mraku dosegla ploščad, kjer nama je bila stena prvič danes naklonjena. Strma snežna gredina je držala pod previsi nad zapadno steno k vrhu. V petih, še vedno težkih in izpostavljenih raztežajih sva dosegla vrh. Stena je bila pod nama, odeta v temo in mraz. Nič se ni izpremenilo, samo klin sredi stene in sledovi v strmem snegu so ostali v spomin. Bleda luna je zavila v sen gorski svet in vrhove. Skrtanje derez po trdem srencu je razodevalo življenje in pot dveh srečnih bitij, polnih doživetij in novih načrtov.

Druga glava Poljskih devic

Robanov kot je kazal to pot drugo lice. Topel veter je žalostno zavijal po dolini, z vej je kapal sneg, po kolovozu je pa veselo žuborela voda, preskočila jarek in razigrano prhnila v zeleno Savinjo. Jezna, da naju je zopet enkrat potegnilo za nos, potrkava pri Robanu in zveva, kar sva slutila že sama, da obletuje od zore do mraka z vseh ostenj.

Navsezgodaj naju Jožko požene iz postelj z veselo novico, da je zunaj najlepše zimsko jutro. Včerajšnje megle so vlekle svoj zadnji rep za Škrbino, pod nogami je zahrustal pravi srenec. Težko obložena sva ob šestih zapustila kmetijo. Na vrhovih je še divjal vihar in gonil pred seboj oblake pršiča. Stene so bile zalite od vrha do tal. Ta dan sva nameravala v Herletovo smer v severni steni Velikega vrha, ki še celo poleti ni ponovljena. Smer je stisnjena v spodnjem delu v mrzel kot med črno votlino, prestopi nato na srednji steber in izstopa prav na vrhu. V novem snegu bi v teh pet sto metrih doživela bivak, zato sva se pri Planini odločila za Poljske device.

Izbrala sva zasneženo grapo in plezala po njej do neprenehnega skoka, nato pa prestopila v strmo zasnežene plati z redkim rušjem in macesnom. Sneg je postajal z vsakim korakom mehkejši. Mraz je popustil in na vsem lepem se je vsul skoro z jasnega neba sneg. Najprej počasi in po pameti, nato pa s pravo zimsko viхро. Stene so utonile za bele zavese, ostala sva sama med rušjem in borovci. Bila sva zadovoljna, da se to ni zgodilo dve uri pozneje, ker bi naju ta nepričakovana sprememba uklenila v steno ali pa prisilila k sestopu. Koliko najboljših življenj je ugasnilo v stenah zaradi nenadnih vremenskih preobratov pri plezanju, predvsem v ledenih stenah in pri nas v zimskem času. Na seznamu teh beremo slavna imena münchenskih, francoskih in švicarskih alpinistov, ki so v borbi za rešitev zadnjih problemov v Alpah strmoglavili ali pa ostali kot beli stebri v steni. Bič zime in ledu je izbijał iz njih moč in samozavest, dokler niso klonili. Za vzpon v takih gorah igra prvenstveno vlogo poznanje stene, snežnih razmer in čas. Cele mesece so čakali alpinisti pod steno Eigerja in Grandes Jorasses in bili končno kljub vsemu iznenadeni na sredi z ledenim pozdravom. Le krepka volja in odlična tehnika sta jih privedla na vrh.

Ob povratku naše odprave iz Francije sem čul razne očitke na račun neizkušenosti in nezadostne tehnike naših alpinistov, ki da so v Centralnih Alpah obletali vse ledenike in grebene, v steni pa ni bil nihče. Zavedati se je treba, da ledena stena teh Alp ni Triglav ali Travnik, kjer zmaguješ s tehniko, močjo in zavestjo, da boš zvečer v koči vse težave, in so moralne zahteve neprimerno manjše kot v ledu in snegu. Med plazovi in morečo negotovostjo izgubi estetski moment pri plezanju svoj prvotni pomen, športna plat pa preide v trdo, nadčloveško dejanje, ki mu končen rezultat postavi gora, ne človek. Ker pa naši alpinisti obiskujejo tuje gore le zato, da spoznajo tam potrebno tehniko, tuje alpiniste in za zdaj v ledenih stenah šele poizkušajo, je razumljivo, da postavljajo ekstremne smeri na stran in to za takrat, ko jim bo dana možnost stati pod steno ne z voznim redom in praznim žepom, ampak z dobro opremo, zadostno mero izkušenosti in z dovolj časa.

Brez dvoma pa bi krepka alpinistična činitev naših ljudi odjeknila doma in po svetu vsaj tako kot zmaga nogometašev ali članov raznih drugih športnih panog in disciplin.

Kljub metežu sva nadaljevala. Bila sva že blizu vstopnega praga, zato sva hotela vsaj do stene. Za povratek je še vedno časa dovolj. Strma snežna ploščad, ki se je končavala v meglo zavitih grapah, nama je zaprla pot. Lepljiv sneg na trdi podlagi bi brez dvoma slej ko prej zdrčal z nama vred v Kot, zato sva zagazila v desno in prečila snežišče v njegovem zgornjem kraju, kjer je možnost, da utrgava plaz, bila najmanjša. Čeprav strmina ni preseгла 50° , sva varovala vsak korak in čakala hladnega poka. Nič se ni zganilo, le megla je tiščala v stene svojo ledeno vlago in nama že vnaprej dostojno očistila vse stope in oprimke. Veter je ponehal in le posamezne snežinke so plesale okoli naju. Mraz je pa zopet izrekel svojo zadnjo besedo. Čeprav sem že poleti plezal v Poljskih devicah in poznam žlebove pod stenami, sva takrat obstala na koncu pod rdečimi previsi in nisva vedela, kje sva. Megla je milostno odkrivala le nekaj metrov rdeče skale, kakršne je v teh stenah na pretek. Kje je pa vstop in sploh stena druge glave, o tem nobenega sledu. Zaradi mokrega mraza, ki je vel iz stene, sva krenila kar počez v desno. Najprej preko poraslega grebenčka, nato pa po drugi strani zopet v grapo. Teh se je zvrstilo za nama kar lepo število, ko se pokaže vsa stena iz megle. Takoj sem spoznal, da mlativa prazno slamo, ker bi se namreč lahko pripeljala kar zastoj k Robanovi planini. Morala sva od tu dobrih dve sto metrov navzgor, nato pa po dolgi izpostavljeni prečnici v levo pod steno. S tem bi se izognila krušljivim previsom v spodnjem delu. Stena nama je spet pokazala hrbet in najbrž sklenila z meglo prav prijateljske odnose. Ni se hotela pokazati niti za trenutek več. Kljub temu sva prigazila srečno in še kar natančno do vstopne police. Travnata greda, posuta z gruščem, je poleti prava lovska steza, kjer smo nosili vrvi čez ramo in roke v žepu. Sedaj sem jo pa komaj priznal za pravo, tako nesramno se je postavila navpik. Nov sneg je bil seveda strmini za nameček. Upal sem, da bo v odprti steni nad polico boljše, zato sem sploh začel. Ko bi bil vedel, kaj me čaka, bi jo bila ucvrla po prvem grabnu k Robanu na kosilo. Po petih izredno izpostavljenih in tveganih dolžinah brez vsakega varovanja sem dosegel zasnežen stebrič pred vstopno zajedo. Vpel sem se v star, zarjavel klin in porinil obe roki do komolcev pod trebuh. Tu sem prvič varno stal, saj je Olga v prečki zabite kline pobirala kar s prsti za menoj. Za stebrom sva bila izpostavljena vetru, ki je rezal prav do kosti. Še moj ovčji kožuh, vetrovka in dva puloverja nista bila kos temu mrazu. Res pravo zimsko vreme z desetimi obrazi, ki prav nobeden od teh ni pošten in prijeten. Nad stebrom sem zaman iskal vstopa. Čeprav sem poleti že plezal tod, sedaj nisem mogel najti prave smeri. O zajedi, kjer tiče še trije moji klini, ni bilo nikjer sledu. Vse je bilo zravnano v ploščat trebuh, ki je izginjal po dvajsetih metrih v neprodarno meglo. Kljub temu se mi je zdel takrat bolj prijazen kot pa prečka v sestopu. V skrajnem primeru bi raje tvegale direkten spust preko previsnega odloma. Zabijal sem vsake pol metra in plezal kar v rokavicah. Dva metra pod zavetrno žmulo, ki je pravkar zlezla iz megle, sem ostal z zadnjim klinom za pasom,

ker ga nisem imel kam zabiti. Pri napornem plezanju in po osmih zabutih klinih mi je postalo prijetno toplo, da sem komaj še občutil silen mraz. Za oba je sedaj zmrzovala Olga in stisnjena pod steber šklepetala z zobmi. Po dolgem iskanju se mi je posrečilo z levo roko zabiti klin, ki mu pa nisem zaupal svoje teže. Popolnoma izvešen na vrvi sem poizkusil še z desno roko. Pri drugem udarcu mi zazveni v ušesih, v rokah pa ostane samo jesenov držaj težkega lednega kladiva, ki je takoj meril višino Poljskih devic in verjetno še sedaj s svojo razbito glavo pripoveduje grušču in macesnu svojo težko življenjsko pot. Če se koscu zlomi kosa, gre domov po drugo. Alpinist pa ostane tam, kjer je, ujet morda na sredi najtežjega in pleza prosto brez klina ali pa odfrči za kladivom. Izbira tudi meni ni prizanesla. Odločil sem se pa raje za prvo in kljub trdim rokam v prostem plezanju, priznam, s skrajno težavo, dosegel strmo zasneženo žmulo, kjer bi poleti prav udobno stala dva, dobro rejena vola. S pestjo sem zabil ročaj kladiva v sneg in tako varoval Olgo. Zadevo s kladivom in moje odlično varovališče sem iz previdnosti zamolčal, kajti včasih takšna stvar, predvsem v težkih in zasneženih stenah vpliva na duševno razpoloženje plezalca bolj kot vremenska katastrofa ali neprehoden previs. Izkopal sem trdno stojišče in leže v strmini varoval. Olga je plezala izredno počasi in klini kar niso hoteli iz skale. Nisem se čudil temu, saj je sedela dobro uro na mrazu in v vetru pod platni. Zadnji klin je dosegla le na ta način, da se je izvesila na vrvi, pri čemer sem seveda jaz na svojem idealnem varovališču prijetno spreminjal barve in samo čakal, da me najmanjši sunek vrže iz ravnotežja. Končno je stala pri meni in se zavarovala s klini. Stala sva pod najtežjim raztežajem, ki je pa k sreči imel kline že zabite, sicer bi po dveh dolžinah ostala brez njih. Vse, kar bi zabil od tu naprej, bi ostalo v steni. Do vrha pa sva imela še dobrih dve sto metrov, ki so v primeri s spodnjimi neprimerno lažji, kljub temu pa terjajo brezhibno varovanje.

V močnih sunkih se je podil veter po steni in prinašal v oblakih pršiča oddaljen glas zvona. Ura je bila poldne. Šele tu pod najtežjim delom smeri sem se spomnil na svojo državljsko dolžnost, ki me je še čakala po tej turi. Bil je dan volitev in je tudi mene v Lučah čakala kroglijca.

Ko sem za silo odtajal prste, sem vstopil tesno pod previs, vpel star klin in se v tegu vrvi potegnil preko. Od tu je držala ozka pot, ki je klala gladko ploščo na dvoje, poševno v levo. Zmogel sem jo, plezaje samo v rokah, noge so pa brez koristi mešale vedno bolj gosto meglo. Šele po osmih metrih sem trdno stal in v zelo kočljivem položaju iskal razpoko za klin. Na tem mestu sem poleti pustil svojega, pa je neznan dobrotnik med tem časom povečal z njim svojo domačo zalogo. Zabijanje tega klina bi skoraj plačal s padcem, ker so mi prsti leve roke odpovedali. V zadnjem trenutku sem vpel vrvi in obvisel v zraku. Najmanj četrt ure sem drgnil bele roke med kolena, da sem lahko nadaljeval. Nikdar ne bi verjel, da človek lahko

pleza v takem mrazu in celo z golo kožo prijema drobne, z ledom zalite razčlembe. Počasi so mi postajale tudi noge v trdih čevljih brezčutne. Vedel sem, da ta otopelost ne sme dolgo trajati, ker lahko noga v zmrznjenih čevljih odmre v nekaj urah. Razbijal sem po skali toliko časa, da sem čutil žgoče bolečine in toplo pretakanje krvi, ki je v tem mrazu tako potrebna.

Po desetih metrih izredno težkega plezanja v neizraziti zajedi se je stena polehla, plezanje pa postalo zaradi nesigurnega pršiča, ki je pokrival led in skalo, skrajno nevarno. Z Olginim lahkim kladivom sem zapovrstjo zabijal kline in varoval po polni dolžini v izpihani kotanji za srednjim stebrom. Na njem je bil požled sicer večji, vendar brez varljivega pršiča. Za varovanje sem zabil zadnji klin. Sedaj pa puško v koruzo, glavo v nahrbtnik, pa v beg. Ostala je še edina možnost, da se spustim po vrvi nazaj in izbijem z Olginim kladivom kline. Strmina nad nama je obetala še krepko delo. Odličen teren za klasike, ki črte moderne pripomočke in plezajo samo s fizično silo. Tu bi najbrž vsakdo od teh menjal svoje mišljene in zabil še več, kot je treba. Raje sem kovač v tveganih dolžinah, kot pa trdoglavi mojster prostega plezanja, ki bo slej ko prej v podobni stiski zabil še glavnik v razpoke, če ne bo klina.

Ko je prilezla Olga do mene, sem se spustil v škripecu do klinov in pobral vse po vrsti. Zamudno delo, a prepotrebno. V lepi (če odštejemo mraz in veter), a precej izpostavljeni plezariji sva dosegla izstopno poč, ki naju je na kraju težav poplačala še s precejšnjo streho. Tesno sem zapel kapuco in jo prevrtal kar z glavo naprej. K srci je bila iz mehkega pršiča, ki ga je veter sproti pometal za menoj in odlagal molčeči Olgi za vrat. Ob štirih popoldne sva dosegla greben Poljskih devic.

Zopet en dan h kopici v gorah preživetih, ki ostanejo v srcu nepozabni in trajno lepi. Vse težko izgine, mraz, vihar, ostane le doživetje, ki ga čuti v sebi alpinist, ko po dolgih urah naporov, težav in nevarnosti, gleda svoje delo z vrha.

Gorski svet v hermelinu in blesku ožarjenih grebenov poje svojo večno pesem miru in dostojanstva. Menjajo se obrazi tistih, ki ga obiskujejo, z ugaslimi očmi ga zapušča staro, mlado jih nadomešča, gora pa stoji, kot je stala zmeraj...

AIGUILLE DU GÉANT — (DENT DU GÉANT 4013 m)

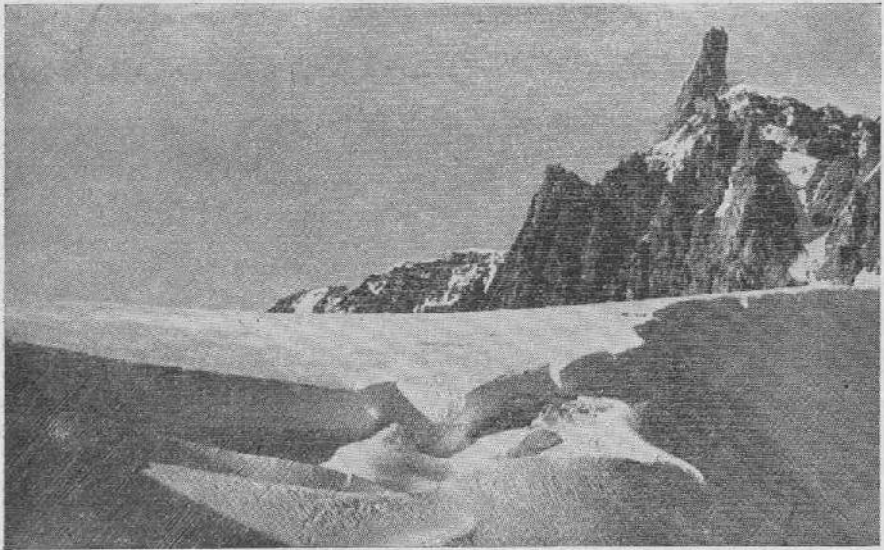
lizu Mont Blanca in Grandes Jorasses na francosko-italijanski meji stoji ponosni Aiguille du Géant (Orjakov zob). — Tja smo bili namenjeni.

Spali smo samo tri ure na skupnem ležišču Capanne Torino pod Mont Blancom. O kakem počitku torej ni bilo govora, kajti vso dolgo noč smo bili na ledeniku Mer de Glaces in pomagali neki rešilni odpravi. Utrujenjeni smo sedeli v kuhinji in vdihavali različne vonje po čaju in konservah. Poleg nas je bila vodniška miza. Kmetski fantje iz Courmayeurja in Chamonixa, z romansko izklesanimi lobanjami, s temnimi vprašujočimi očmi, z nepozabnimi profili.

Sele ob osmih zjutraj se navežemo na terasi pred kočjo. Vse druge partije so že zdavnaj na terenu, ko nam voščijo graničarji srečno pot. Deset minut kasneje smo že na Col du Géant — na meji med Italijo in Francijo. Po ravnem ledeniku gremo hitro in brezskrbno pod Aiguilles Marbrées, proti skalnatemu obelisku Dent du Géant. Krog nas stojijo ledeni orjaki — gore kakor iz bajk. Nad nami jutranje modro nebo in dva tisoč pet sto metrov pod nami pravljurna dolina Courmayeurja. Spredaj se dviga proti nebu kakor kaka predpotopna žival Dent du Géant — naš današnji cilj! — Pravzaprav smo hoteli tega eksponiranega velikana naskočiti že leto poprej, toda zaradi slabega vremena takrat nismo prišli dlje kakor na Grands Flambeaux.

Čez dobro uro smo že pri spodnjem vstopu. Od začetka pridobivamo po strmem snežišču hitro in lahko na višini, potem nam pa narekujejo prve skale počasnejši tempo. Iščemo si pot skozi žlebove, sekamo tu in tam solidne stopinje v modri led ali pa vlečemo drug drugega po vrvi čez pečine. Ponekod prečkamo dokaj nevarna mesta in kamenje, padajoče okrog nas, stalno skrbi za to, da ne bi predolgo počivali ali pa občudovali prekrasnega razgleda. V polkrogu stojijo štiritisočaki kakor garda njegovega veličanstva Mont Blanca. V hermelinastem plašču prekaša ta kralj vse svoje vazale — kakor se pač spodobi za vladarja Alp. Sunkovit veter sname tovarišu klobuk z glave in ga odnese v velikem loku na dva tisoč metrov niže ležeči ledenik. Prestrašenega reveža tolažimo s tem, da bo prišel ta klobuk po potujočem ledeniku itak čez sto ali dve sto let spodaj pri Chamonixu spet na svetlo in bo takrat prav gotovo doživel boljše čase.

Prečkamo krušljive stene, gvozdimo se skozi majhne kamine ali pa balansiramo previdno preko majhnih polic. Tako pridemo v dobri uri do majhnega snežišča, ki leži tik pod plezalnim vstopom na pravi stolp. Da smo na pravi varianti, spoznamo iz odpadkov konserv, ki ležijo vsepovsod — ne prav v okras tega mesta. Tu počivamo in zamenjamo okovanke s plezalkami. Tudi nahrbtnike in cepine pustimo na tem mestu, kajti dobro nam je znano iz literature,

Aiguille du Géant (4014 m) Foto ing. Boris Lavrenčič

da spada plezalna tura, ki leži pred nami, v poglavje »alpinismo acrobatico«.

Že koj vstop nam dela preglavice. Svoj čas je bila montirana na tem mestu fiksna vrv, toda vodniki iz Courmayeurja so jo iz razumljivih razlogov spet sneli. Naša vrv ne teče povsem gladko; ne pridemo nikamor naprej. Visimo na ogromnih granitnih ploščah dobesedno med nebom in zemljo, včasih samo na prstih. Če pogledamo doli med noge, zdrkne pogled navpično do zelenih odprtih razpok, ki vsepovsod zijajo kakor žrela. Že mislimo, da nismo na pravi poti — toda star, zabit klin nam kaže edino možno smer. Predobro vemo, da ravnokar prečkamo steno, v kateri so se leta 1934 smrtno ponesrečili štirje Italijani. Našli so jih takrat dva tisoč dve sto metrov niže na ledeniku Géant. Toda na to ne smemo misliti. Še ena dolžina vrvi, in spet smo vsi skupaj, na komaj četrt metra široki polici, ki se nam pa zdi po prebitem naporu kot široka državna cesta. Visoko gori smo že. Neverjetno visoko! Zadnja tretjina stolpa sestoji iz samih gladkih plošč. Tu doseže nagnjenost skalovja do osemdeset stopinj in izpostavljenost je res neverjetna. Edina prednost ali tolažba za nas pri tem je, da smo vsaj varni pred padajočim kamenjem.

Tako imenovana »Plaque Burgener«, na kateri so fiksirali vrv, leži srečno za nami. Zdaj naskočimo zadnji del: finale furioso! Najprej prečkamo po komaj nekaj centimetrov široki polici na desno. Prsti si iščejo zgoraj v gladki steni nevidnih oprimkov. Nihče ne govori, vsak napeto pazi na vsako tovariševo kretnjo. Tako pridemo do končnega grebena, ki drži navpično na prvi vrh. Južna stran tega grebena leži v Italiji, severna v Franciji, in temu primerno

bingljajo tudi naše noge »pri jahanju« vsaka v drugo državo. Tovariš nam resno razlaga, da si na tem mestu lahko izbereš poljubno deželo za pogreb, če bi naneslo tako. Končno: stojimo ali ležimo vsi skupaj na prvem vrhu — na Punta Sella (4014 m). Malo se oddahnemo, potem nadaljujemo zračno pot. Sestopimo kakih 20 metrov do malega sedlca, ki leži med obema vrhoma, in od tod plezamo previdno na drugi — glavni vrh: Pointe Graham (4013 m).

Na cilju smo! Stisnemo si roke. Naša dolgoletna želja se je izpolnila. Krog nas morje vrhov. Stojimo kakor na svetilniku in gledamo daleč v tri države. Spoznamo glavne vrhove Zahodnih Alp — toda mnogo je še neznanih gora, dolin in rek okrog nas. Razločno vidimo našo kočo. Kakor pika je! Mahamo doli, kajti prav gotovo nas opazuje oskrbnik skozi daljnogled. Nam nasproti se dviga mogočna kupola Mont Blanca. Tako bela in tako bleščeča, da se uboge oči kljub snežnim očalom ne morejo navaditi te krasote. Nemo gledamo in gledamo. Oblaki pod nami plovejo mirno kakor bele jadnice na sinjem morju. Prihajajo počasi iz Francije, se nekoliko pomudijo na tem ali onem vrhu, nato odjadrajo dalje proti Italiji. Vpišemo se v spominsko knjigo kot prvi Jugoslovani na tem vrhu.

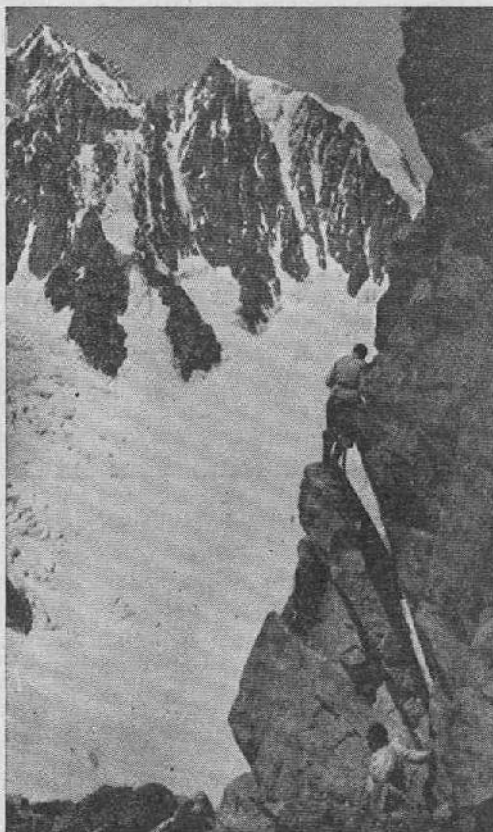
Čez pet minut začnemo s sestopom. Prenervozni smo, da bi dolgo ostali na tem zračnem prostoru komaj dveh kvadratnih metrov. Skrbi nas sestop — sicer pa nas preganja tudi mraz in ledeni veter. Kar hitro smo spet v škrbini in deset minut kasneje že lezemo po vseh štirih na prvem vrhu. In spet visimo vsi skupaj nad blazno strmino. Po vrvi se spuščamo meter za metrom nizdol. Pogled v globino je podoben onemu, ki ga ima potnik, kadar gleda iz kabine aviona, ki plove v višini štiri tisoč metrov. Občuten mraz in veter nam nagajata vedno bolj. Nič ne pomaga, da smo zimsko oblečeni, da sije sonce in da smo sredi avgusta. Zaradi boljšega občutka smo primorani plezati brez rokavic in tako nam postajajo prsti vedno bolj trdi in suhi. Prav gotovo ne spada k »bon tonu«, da si vedno znova plujemo v roke, toda za nas je važno, da nihče ne drči niti za centimeter po vrvi. Kmalu zmanjka enemu sline in — oprostite — primoran sem mu na prošnjo pomagati z lastnim dragocenim materialom. Navpično pod sabo vidimo tri klobuke. Pod »Burgener ploščo« čakajo trije alpinisti na naš sestop. Kmalu smo zraven njih in dobesedno čez njihove hrbte drsimo naprej. Na enem teh hrbtov si celo malo odpočijem in se naučim tako edinega toplega prijema na tem mrzlem stolpu. Gospod — bil je Dunajčan — je pripomnil resno: »Sreča, da nisem gospodična, sicer bi vi prav gotovo hoteli tako prenočiti!«

Še nekaj dolžin vrvi, še nekajkrat kak energičen »pazil« in srečno prispemo do vstopa. »Bliskovita« telovadba nam vrne kaj kmalu prepotrebno toploto. Snamemo plezalke in »olajšamo« naše nahrbtnike. Potem nadaljujemo pot, ponekod po drugi varianti kakor dopoldne. Zjutraj, v senci, je bilo tod vse mrzlo, led je držal rahle skale in grušč na svojih mestih. Toda zdaj smo imeli tu spodaj toplo sonce in zato peklenski koncert. Skale vseh kalibrov frčijo mimo nas. Kamor piletijo, se raztreščijo na stotine in stotine drobcev in

dvigajo oblake prahu. Zdi se sčasoma, kot da bi ves hrib oživel — povsod to ropotanje in prasketanje. Celo na grebenu nismo varni pred obstreljevanjem. Toda sreča je vseskozi z nami in tako prispemo previdno do vznožja skal. To pomeni obenem konec vseh nevarnosti, kajti razpoke na ravnem ledeniku so pokrite z debelim snegom. Gazimo dobro uro po južnem snegu, potem smo — po osmih urah spet pri koči na varnem!

Gospodične iz Torina nas povabijo v družbo na čaj. Vsaka govori po sedem sto besed v minuti. Mi le na pol prislušujemo — pre-
utrujeni smo, da bi nas zanimalo še kaj drugega kakor spanje.

Zvečer stopimo še enkrat pred kočo. Bele megle se podijo spodaj po dolini. Mesečina se v smaragdno zeleni luči razlije na glavne vrhove, ki mečejo svoje sence na strme ledenike. In tam — kakor da bi ga človeška roka postavila — stoji neka vitka, temna postava in kaže z ogromnim prstom proti zvezdam. Naš stolp! —

Vstop na Aiguille du Géant. — V ozadju Mont Maudit in Mont Blanc du Tacul
Foto ing. Boris Lavrenčič

TRANSVERZALNA POT PREKO SLOVENSКИH GORA

za 60-letnico slovenskega planinstva

laninska zveza Slovenije (markacijska komisija) je, upoštevajoč predloge in želje planincev, ki so se udeležili polemike, končno trasirala transverzalno pot preko slovenskih planin, ki bo označena s številko 1. Delo ni bilo lahko, ker se je bilo treba ozirati na več okoliščin. Že tako dolgo pot je bilo treba čimbolj skrajšati. Zato se je pot ognila marsičemu lepemu. Planinec pa, ki bo dober pri hoji ali pa oni, ki bo imel dovolj časa na razpolago, si bo vseeno mimogrede ogledal tudi lepote, ki jih pot ni zajela.

Kot smo že enkrat povedali, je smisel poti, da se v celoti hodi, ni pa določeno, kje jo kdo začne in kje konča, ravno tako je čas določen za tri leta. Kot dokaz prehojene poti služijo žigi vrhov in planinskih koč. Kdor jo bo prehodil, naj predloži dokaze PZS, nakar prejme značko. Ker bo ta pot dala dovolj dela in popravil, smo trasirali in bomo izvedli za sedaj samo pot iz Maribora do Postojne, kjer pa se nikakor ne bo končala. Nadaljevala se bo proti Snežniku, Risnjaku in proti Velebitu. Pozneje bomo izdali zemljevid s kraji, kjer poteka pot.

Markacijska komisija pri Planinski zvezi Slovenije prosi vse markacijske odseke pri PD, da gredo čimpreje na delo in takoj začno markirati in, koder je potrebno, tudi pot popravijo. Najprimernejšo pot med eno in drugo točko naj sami izberejo. Ker bo ta pot narejena v proslavo 60-letnice slovenskega planinstva, prosimo, da se dela na tej poti izvršijo čimpreje.

Tehnika markiranja naj bo naslednja: navadna markacija, t. j. rdeč krog z belo piko. Nad ali pod markacijo — kjer je primerneje — naj se napravi arabska števika 1 bele barve na drevju in rdeče barve na skali, 1 dm visoka. S številko naj se opremi le vsaka četrta ali peta markacija. Križišča naj se opremijo s smernimi tablicami, ki opozarjajo na pot številka 1.

Transverzalna pot bo držala takole:

Iz Maribora v Radvanje. Tu se začne pri Hosteju (smerna tabla) vzpenjati navzgor, nato gre skozi prazgodovinsko naselbino Poštela do Koče pri žičnici, nato k Mariborski koči in dalje po grebenu do Tinetovega doma pri Arehu, kjer je cerkev sv. Areha iz l. 1250. Od tega doma gre po grebenu skozi gozdove do Koče nad Šumikom. Od te postojanke drži skoraj ravno na Klopni vrh (gozdarjeva koča). Od tod do Koče na Pesku in mimo Lovrenških jezer ter Planinke na Ribniško kočo (1530 m), od tu naprej preko Črnega vrha (najvišji vrh Pohorja, 1543 m) na Pungart, kjer gradi PD Slovenj Gradec novo

kočo. Dalje drži pot preko Velike in Male Kope na Kremžarjev vrh (Koča pod Kremžarjevim vrhom). Od tu je sestop v Slovenj Gradec. Pot zavije nato na Uršljo goro (1695 m). Na vrhu je Dom na Uršlji gori, ki ga upravlja PD Prevalje in zelo stara cerkev. Pot nas vodi naprej na Št. Vid (Andrejev dom na Slemenu), po grebenu skoraj po ravnem preko sedla Kramarice na Smrekovec (Koča na Smrekovcu). S Smrekovca, ugaslega ognjenika, drži preko Komna, Travnika in Bele peči na Raduho (2062 m — zavetišče na Grohatu pod Raduho), od koder se spusti do Rogovilca v Zgornjo Savinjsko dolino, kjer je bilo torišče hudih bojev v narodnoosvobodilni vojni. Mnogo grobov in spominskih plošč vidi popotnik na tej poti. Hoja po opisani poti bo trajala približno 35 ur. Ta pot je po zaslugi prof. Šumljaka že zgrajena.

Od Rogovilca naprej drži pot takole: Robanova planina — Molička peč — Korošica (Dom na Korošici) — Ojstrica — Škarje — Baba — Planjava — Jermanova vrata (Koča na Jermanovih vratih) — Okrešelj (Frischaufov dom na Okrešlju) — Turski žleb — Rinka — Skuta — Veliki in Mali podi — Cojzova koča na Kokrskem sedlu — Grintovec — Kočna — Česka koča na Ravnch — Spodnje Jezerško — Podlog — Bašeljško sedlo — Storžič — Dom pod Storžičem — Kukovnica — Križka gora (Koča na Križki gori) — Tržič — Dobrča (Kostanjčeva koča na Dobrči) — Srednji vrh — Begunjščica — Roblekov dom na Begunjščici — Draga — Sv. Peter — Valvazorjeva koča — Stol — Golica — Rožca — Baba — Kepa — Mojstrana (dokler ne bo urejen obmejni promet, poteka pot od Valvazorjeve koče do planinske koče Pristava na Javorniškem Rovtu na Črni vrh in čez Hruščansko planino v Mojstrano). Iz Mojstrane drži skozi dolino Vrat v Vrata (Aljažev dom v Vratih) na Triglav (Kredarica, Staničeva koča ali Planika) in dalje: Triglavski podi — Dolič (Tržaška koča na Doliču) — Luknja — Sovatna — Pogačnikov dom pri Križkih jezerih — Razor — Prisojnik — Tičarjev dom na Vršiču (ali Erjavčeva koča ali Koča na Solni glavi) — ob južni strani Mojstrovke in Travnika na Jalovec—Veliki Ozebnik — Zavetišče pod Špičko — Zgornja Trenta — (izvir Soče) — Koča Zlatorog v Trenti — planina Lepoča — planina Trebiščina — Prehodavci — I. triglavsko jezero — Dolina Sedmerih triglavskih jezer — Koča pri Sedmerih triglavskih jezerih — Planina na Kraju — (Koča pod Bogatinom ali Dom na Komni) — Bogatin — Krnsko jezero — Krn — Batognica — južno pod Peski — Škofiči — Prehodci — Škrbina Vogel — Rodica — preko Trnovega na Kucelj — Čaven — Zavetišče Antona Bavčarja na Čavnu žic — Petrovo brdo — Porezen (Koča na Poreznu) — Podbrdo — z vlakom do Plav (Soška dolina) — Sv. Gora — Sv. Gabrijel preko Trnovega na Kucl — Čaven — Zavetišče Antona Bavčarja na Čavnu — Predmeja — Col — Nanos — Vojkova koča na Nanosu — Predjama — Postojna.

Po okrožnici PZS (Blažej Anton, Košir Fedor)

VPLIV RELIEFA IN HRIBIN NA PRVE NASELITVE V SAVINJSKIH ALPAH

Savinjske Alpe tvorijo z glavnim grebenom in dvema poglavitnima južnima stranskima grebenoma obliko podkve. V bistvu je to mogočna, zelo težko prehodna skalna gmota s strmimi severnimi pobočji in skrasovanimi apnenimi planotami na jugu in vzhodu, ki se stopnjevito znižujejo na jug v planine. Kljub svoji širini ne ločijo alpskega ozemlja od mediteranskega kakor Julijske Alpe, marveč v bistvu le tri kotline, oziroma udorine med seboj: Ljubljansko, Celjsko in z zadnjim južnim zalivom Celovško udorino.

Tam, kjer se raztezajo Savinjske Alpe, je večkrat v zgodovini naše zemlje valovalo morje, ki je posebno v tako imenovani triadni dobi odlagalo svoje apnene usedline, ki sestavljajo veliko večino gorovja. Po starosti delimo te plasti v najstarejše werfenske plasti, imenovane po kraju Werfen na Salzburškem, kjer so najlepše razvite. To so predvsem rdečkasti peščenjaki in peščeni škrljajci, ki prehajajo v rdečkastosive, vijoličaste in zelenkastosive glinaste škrljavce in končno v najvišjih legah v apnenolapornate hribine. Srednje plasti triade sestavljajo t. i. wengenske plasti, imenovane po kraju Wengen na Tirolskem. Tu se izmenjavajo temni trakasti apneni z rjavimi in lapornatimi škrljajci, v katerih so razvili tudi grohi, to so izmečki vulkanskega pepela in peska, ki se je v nekdanji vodi zlepil s kakim drugim gradivom. Najvišje plasti triade pa sestavljajo po večini obsežne gmote svetlejših sivih apnencev in dolomitov školjkovitega apnika.

Dvakrat so se Savinjske Alpe močno nagubale, da so dosegle sedanjo višino: v stari karbonski dobi in v mlajši terciarni dobi. Drugo gubanje je bilo mnogo močnejše in je prišlo najbolj do veljave ravno v Vzhodnih Alpah, ki jim pripadajo tudi naše Savinjske Alpe. Savinjske Alpe so se vzdignile v tej dobi končno veljavno nad morsko površino. Zadnje gubanje je bilo tako močno, da govorimo bolj o zaježitvah in prelomih. Takrat so nastale razpoke posebno v Dobrovlju, ob Kamniški Bistrici, zlasti pa ob Kokri. Lava, ki je privrela iz razpok, je zgradila hribino kremenjakov porfir (v triadni dobi), ki je brezlika zmes istih snovi, kot jih vsebuje granit (živca, kremenjaka in sljuče). V rdeči ali sivozeleni temeljni snovi se nahajajo veliki kristali kremenjaka. Druga hribina, ki je pa nastala iz lave pri zadnjem gubanju, je andezit, ki je navadno sive, rjavkaste ali včasih tudi vijoličnorjave barve. Zadnji sledovi nekdanjega vulkanskega delovanja so v ozemlju Savinjskih Alp izviri tople in rudninske vode. Tak topli izvir pritoka iz zemlje pri Okonini (17° in 19° C). Pri kmetu Gradišniku, zapadno od Logarja, pa izvira železnata kislica. Končno je tudi postanek mesno do rožnardečega marmorja pri kmetu Žibovtu v Zg. Savinjski dolini v zvezi z lavo.

Savinjske Alpe so se nagubale največ s pritiskom z juga na sever, zato so na severu bolj strme, na jugu bolj položne. Le v ozemlju Šenturške gore opazujemo gubanje v nasprotni smeri.

Ledeniška doba je pokrila gorovje z ledenim ščitom, ki je bil proti severu in jugu lahno vklonjen. Cezenj pa so moleli na vseh straneh zasneženi gorski grebeni. Ledniki so Savinjske Alpe razjedali, kot jih razjedajo izpodnebne padavine, samo na mogočnejši način. Iz prvotnih široko grebenastih vrhov so nastale bolj ostre oblike kot konice ali trostrane oziroma štiristrane piramide. V tej dobi so nastale tudi ledeniške groblje. Odkrušeno skalovje je nosil namreč ledenik s seboj v nižave in ko je zaradi zvišane temperature začel ginevati, je na najnižji točki odložil to skalovje, ki se je med potom že seveda dobro izbrusilo. Take ledeniške groblje vidimo na ozemlju Savinjskih Alp posebno na Jezerskem, na Okrešlju, Dleskovski planoti in v sklepu Kamniške Bistrice.

Zadnje oblikovanje Savinjskih Alp so napravile reke in potoki s svojimi zarezami in odloženimi naplavinami.

Za naselitev je nudilo ozemlje Savinjskih Alp malo možnosti. Zlasti neprikladen je bil apneni masiv z zelo močnimi padavinami na jugu. Boljši je bil pas starih škrljavcev Kranjske rebri. Še bolj ugodna tla pa je nudilo gri-

čevje vulkanskega groha z bogatimi padavinami. Najbolj ugodno pa je bilo gričevje glinastih škrljajcev in prodnate ravnice in kotline v obrobju, kamor se to gričevje izliva. Tu je bila odločilne važnosti za naselitev primerna lega in podnebje. V bistvu pa je vendar ozemlje Savinjskih Alp orjaško skalnato gozdno gorovje, ki loči troje kotlin med seboj in ima le nekaj ožjih pasov primernih za naselitev.

Do početka slovenske naselitve opažamo le redke obrobne kulturne vplive, ki so bili zelo skromni. V predzgodovinski dobi je bilo le nekaj točk teh vplivov, v keltsko-rimski dobi je nastalo tu in tam nekaj otokov. Temeljne potce pokrajine pa so ostale tudi v rimski dobi iste. Tedaj je vladalo ostro nasprotje med močnejše poseljenimi kottinami in skoro nenaseljenim visokim gorovjem.

V Ljubljanski kotlini segajo kulturna izžarevanja Emone samo do južnega roba Kamniškega gričevja. Vpliv Celeje seže v Rečiško kotlinico (najdbe pri Prihovi, Št. Janž). Vse gorato ozemlje med Kamniškim gričevjem, Tuhijsko in Savinjsko dolino je ostalo skoro nedotaknjeno po človeku in je ohranilo svoj prirodni kranjski značaj. Verjetno pa je držala že tedaj gorska pot preko Jezerskega vrha. Stalnih keltskih naselij je imelo visoko gorovje zelo malo, gričevje pa je bilo gotovo gosteje poseljeno. Rimsko kulturna moč je bila tuja Alpam in se je bala prodirati v gozdove, zato ni oblikovala obgozdenega visokega gorovja, marveč je obljudila le obrobne predele in ustvarila nekaj tujih mestnih oblik.

Šele s krčenjem gozdov je pričelo prodiranje v visoko gorovje. To krčenje pa je bilo pri Keltih zelo šibko, še šibkeje pa pri Rimljanih.

Ob koncu 6. stoletja so prodrli v to alpsko ozemlje Slovenci, ki so v prvi vrsti preoblikovali obrobne pasove med visokim gorovjem in ravnimi predeli. Posebno so naselili gričevje grobelj in gričkov, pa tudi ledeniških prodnih teras pred gorovjem in rečne naplavine, kjer izstopajo gorski potoki v ravnice. Tedaj so bili najmočnejše poseljeni južni obrobni predeli Savinjskih Alp, ki obsegajo severni rob Kranjske ravnine. Napolnjuje jih predvsem dobro preperel ledeniški prod. Ob robu gričevja kamniške okolice so nastala prva slovenska naselja Mengeš in Komenda na halštatskih, Lahoviče in Tunjice na rimskih ruševinah. Rano so bili poseljeni tudi robovi Rečiške kotlinice, za katere so značilne ledeniške prodne terase, do kamor niso nikdar segle narasle vode (Št. Janž, Prihova). Najbrž pa so tu zasedli Slovenci ona polja, ki so jih že popreje obdelovali Rimljani. Velike prodne terase, ki so bile deloma zamočvirjene, deloma močno obgozdene in se raztezajo precej oddaljene od gorovja, pa so ostale neposeljene. Vendar pa so prave planine (Velika planina, Mala planina, Menina) že rano izkoriščali za pašo. Na to kažejo slovenska imena gora. Notranje doline v samem visokem gorovju pa še niso imele tedaj stalnih naselij. Vsekakor pa seže v to dobo krčenje gozdov na severnem robu Kranjske ravnine in gričevja, na kar kažejo posebno krajevna imena gozdov in krčenja gozdov (Podboršt, Zalog, Olševik, Senožet, Poljane, Trata). Slovenska naselitev je bila tedaj prva, ki je pričela v večjem obsegu krčiti obrobne dele gorovja.

Na ozemlju Savinjskih Alp so sčasoma nastala središča krčenja gozdov. Kranj je postal izhodna točka za spodnjo in srednjo Kokrsko dolino do južnega pobočja Storžiča. Manjša središča so postala Cerklje, Kamnik in Rečica. Cerklje je vodilo krčenje gozdov vzhodno od Kokre vse do kamniškega gričevja. Kamnik je vodil isto delo v gornjem toku Kamniške Bistrice, na južnih pobočjih Savinjskih Alp vzhodno od Kamniške Bistrice, zlasti v dolini Črne in Nevljice. Središče za krčenje vse gornje Savinjske doline pa je bila Rečica in kasneje Gornji grad.

Večji sklenjeni naselji v Savinjskih Alpah sta bili le Luče in Ljubno, ob izlivu večjih potokov v Savinjo, vendar je bila tudi tu gostota naseljenosti v primeri z današnjo zelo majhna.

Jezerska kotlina je bila v glavnem šele kasneje poseljena.

Južna plat Savinjskih Alp je razvila v višinskih pasovih silne prodovine, ki so jih odnašali hudourniki in potoki globoko v taka ozemlja, ki bi lahko postala kulturno kmetijsko tlo. Dolina Kamniške Bistrice pa je bila preozka,

da bi nudila dovolj prostora za kmetijska naselja in njive. Visoke planote pred grebeni Savinjskih Alp (Šenturška gora, Stiška vas, Štefanja gora) so pokrite s preperelimi wengenskimi škrljavci in peščenjaki in so bile ugodne za naselitev. Ker pa je bilo tu tudi dosti z vodo revnih apnenih tal, so nastala sklenjena naselja. Posamezni zaselki, v prvi vrsti Sv. Ambrož, so segli že v apneno gorovje in kjer je boljše tlo na preperelinih kremenjakovega porfirja precej redko. To je bil glavni vzrok, da so prodrli Slovenci šele kasneje v Kokrsko dolino in Jezersko kotlino.

Boljši so bili pogoji za naselitev na jugovzhodni plati Savinjskih Alp, ob gornjem toku Savinje. Tu so naleteli prvi slovenski naseljenci na razsežno, sredogorsko gričevje, ki je nudilo s svojo glinasto-lapornato zemljo, prežeto z grohi, ugoden svet i za poljedelstvo i za živinorejo. Kmetje, ki so krčili gozdove, so tu zgradili svoja naselja na visokih ravninah med Rogatcem in Kranjsko rebrijo, poselili so visoko tlo nad Savinjo med Ljubnim in Lučami, ob doljnem toku Lučnice in ob srednjem toku Drete. V območju Rogatca so prodrli celo v ravne predele manjšega obsega, ki leže nad 1000 m visoko, kjer so bila dobra poljedelska tla na razpolago v preperelih werfenskih škrljavcih in andezitih (n. pr. današnji Zg. Špeh). Tla na starih škrljavcih in gnajskih Kranjske rebri in gornji tok Lučnice tedaj še nista bila poseljena. Zaradi ožine Igle še ni prodrl naselitveni tok do Solčave.

Krčenja prve dobe so rodila samotne kmetije. Poleg skope poljedelske zemlje so obsegale te kmetije malo obsežnejše trate, večje površine gozdov in navadno skupne planine. Večje planine pa so bile v posesti sklenjenih naselij alpskega predzemlja ali pa posameznih veleposestnikov. Največji skupni planini sta bili Mala in Velika planina, ki ležita na visoki planoti jugovzhodnega stranskega grebena Savinjskih Alp. Tu dajejo prepereli wengenski škrljavci odlično podlago za obsežne pašnike. Na te pašnike so gonili na pašo živino iz gorskih obronkov in gričevja Kamniške okolice: Gozda, Županjih njiv, Godiča, Košiš, Stranj, Bistričice in Šenturške gore. Manjše planine so imeli kraji Pšata, Poženk, Cerklje, Stiška, Stiška vas in Štefanja gora na južnem pobočju Savinjskih Alp, tudi na preperelinih wengenskih škrljavcev. Vse planine povirja Kamniške Bistrice so prišle ob sklepu srednjega veka v posest Kamnika in njegovih meščanov. Veleposestniki pa so imeli v ozemlju Savinjskih Alp ogromne površine gozdov in planin. Velikanski gozdovi in planine skrasovane vzhodne visoke planote Savinjskih Alp: Raduhe, Rogatca in Menine so bile od srednjega veka dalje last gornjegrajskega samostana, le gozdovi so pripadali prvotno oglejskemu patriarhu. Na planoti Dolge njive v jugozapadnem delu Savinjskih Alp je bilo v 16. stoletju več planin, ki so bile last kamniških graščakov, ki so oddajali pašo proti mali odškodnini v siru.

Raztresenim samotnim kmetijam so bile nasprotno pravilne oblike kmetij v zemljiških progah. Tu so segli več ali manj ozki ali širši pasovi ozemlja ob reki ali potoku navzgor po kulturni zemlji in gozdu do planin, včasih celo do neproduktivnega skalovja. Take kmetije so nastale v prodornih dolinah in gornjih tokovih Kokre pa tudi v stranskih jarkih Kokre in Savinje potekajo zemljišča od doline do grebena. Najdaljšo zemljiško progo imajo v dolini Kokre Suhadolnik, Povšnar in Koglar, ki sežejo v daljavo 1600 do 1900 m po ozemlju preperelega ledeniškega prodovja in porfirja, ki ne daje samo pašniške zemlje, marveč tudi poljedelsko. V dolini Lučnice nimamo tako velikih višinskih razlik, ker se je Lučnica globlje zarezala v Savinjske Alpe. Za kmetije v zemljiških progah so značilni lastni obsežni gozdovi in pogosto tudi lastne planine. Polja in travniki so v neposredni bližini hiš v malem obsegu. Žita ne zadoščajo prehrani.

Take velike kmetije v zemljiških progah so obsegale povprečno preko 100 oralov površine (Žibovt pri Sv. Duhu n. pr. 115 oralov na škrljavcih in višini 1100 m). Mnoge kmetije so ta obseg še občutno prekoračile. Roblekova kmetija na werfenskih škrljavcih ob Kokri je obsegala 677 oralov. Naravno je bilo, da so obsegali v teh orajških kmetijah neplodni, skalni predeli, skrasovani pašniki in strmi gorski gozdovi poglavitni del. Roban je imel v svoji posesti 473 oralov golega skalnatega sveta, ker je segel njegov svet preko ledeniškega prodovja in werfenskih škrljavcev tudi v školjkoviti apnik.

Kmetije v zemljiških progah so razmeščene sredi gorovja v dolinah povirja Kokre in Savinje, posebno pa nadkriljuje ta oblika kmetij vse druge v stranskem jarku Lučnice, ki se izliva v Savinjo. Tu so se združili vsi ugodni pogoji: prepereline ledeniškega prodovja, glinastih škrljavcev in majhna vzpetost.

Na pobočjih ozke prelomnice Kokre sežejo kmetije na tleh porfirja le do višine 500 m, v sklepu Logarske doline na ledeniškem prodovju do ca 760 m (Plesnik), v ledeniškem prodovju Robanovega kota samo do 678 m (Roban), na isti zemlji v sklepu Kamniške Bistrice do 600 m (Uršič), vse zaradi bližine nekulturnih apnenih tal. V sosednem ozemlju Karavank so segale mnogo višje.

Kmetije v zemljiških progah na ozemlju Savinjskih Alp so po obliki večinoma kmetije gorskih jarkov. Posestne proge sežejo prav do grebenov gorovja in vključujejo tudi večje posamezne planine (stranske doline Kokre).

Kdaj so nastale novine v Savinjskih Alpah, o tem nimamo točnih poročil. Vemo samo, da je ob ustanovitvi gornjegrajskega samostana (l. 1140) v bralslovški in gornjegrajski fari že potekalo krčenje gozdov, da je prejel samostan že nekaj desetlin iz novin. Enako se je v drugi polovici 15. stol. vršilo krčenje gozdov v šenturški visoki planoti. V ozemlju Savinjskih Alp so vplivala veleposestva na krčenje v drugi polovici 13. stol. in tedaj so nastale posesti v zemljiških progah. Manjše novine podložnikov pa so nastale šele v 15. do 18. stoletju.

Tam, kjer so bile podnebne razmere in tla bolj pripravne za travniške kulture kot žitne, so nastale planinske naselbine, predvsem v tistem višinskem pasu, kjer je prenehala kultura rži zaradi prenizkih poletnih temperatur.

Zaradi apnenih gmot, ki so segale precej nizko, so nastale take stalne naselbine v višini 700 do največ 1300 m. Le tam, kjer so nastala preperela tla iz vulkanskih hribin, ki so tudi bolj položna, sežejo te naselbine višje. Zlasti je igrala tudi vloga večja množina vodnih izvirov na takih tleh. Tudi ledeniško preoblikovana, visoko ležeča kotlina Jezerskega je bila pripravna za tako vrsto srednjeveškega gospodarstva.

V jugovzhodnem obrobju Savinjskih Alp so prišle za naselitev v počtev posebno ugodne razmere hribin. Med apneno gmoto osrednjega skupka Savinjskih Alp in Menino sežejo na površje gnajsi in stari škrljavci Kranjske rebri kot nekaka okna. Tvorijo oblasto sredogorje z rodovitno preperelo zemljo, bogato z vodnimi izviri. Tudi prepereli grohi sosednjega gričevja so bili ugodni.

V povirju Drete je osnoval gornjegrajski samostan zelo številne planinske kmetije (Tirosek, okoliš Sv. Miklavža). Te naselbine ležijo v višini 650 do 850 m in kažejo gornjo mejo stalne poselitve v povirju Drete. Da ne ležijo višje, je krivo sosedstvo apnenih masivov Savinjskih Alp, posebej še Menine. Na jugozapadnem pobočju Savinjskih Alp sežejo taka planinska posestva v ozemlju wengenskih škrljavcev Možjanice v višino ca. 700 m.

Če posnamen na kratko: Z naselitvijo Slovencev so nastale šele večje trajne naselbine v osrčju Savinjskih Alp. Prvotno so bile te naselbine zgrajene na preperelih ledeniških in rečnih naplavinah, zavarovanih pred poplavi. Mnogo kasneje so segala krčenja gozdov višje v prepereline werfenskih in wengenskih škrljavcev triade in vulkanskih hribin. Ta zemlja je bila po večini bolj globoko preperela kakor preperel ledeniški prod in je bila tudi bolj rodovitna zaradi primesi zgnetih živalskih in rastlinskih ostankov. Višjo naselitev pa so močno ovirali obsežni apneni skladi Savinjskih Alp.

LITERATURA:

- Ferdinand: Seidl: Kamniške ali Savinjske Alpe, Ljubljana 1907.
Janez Koprivnik: Pohorje, Maribor 1923.
Teller: Geol. Karte Blatt Kanker-Eisenkappel, Wien 1895.
A. Stegenschek: O najstarejši zgodovini gornjegrajskega okraja, Maribor 1910.
Fr. Kocbek: Savinjske Alpe, Celje 1926.
Svetozar Ilesič: Kmetiška naselja na vzhodnem Gorenjskem G. V. 1933.
Milko Kos: Slovenska naselitev na Koroškem, G. V. 1932.
Marian Sidaritsch: Geographie des bäuerlichen Siedlungswesens im ehemaligen Herzogtum Steiermark, Graz 1925.
J. Gruden: Zgodovina slovenskega naroda I., Ljubljana 1912.

V GORE IZVEN NAŠIH MEJA

Egmont d'Arcis, predsednik Izvršnega odbora Mednarodne zveze planinskih društev poudarja, da pravo gorništvu ne pozna ne meja ne nacionalnih pregrad in tako pomaga ustvarjati med alpinisti raznih dežel tovarištvo ter v nazorih in vzorih skupnost, ki vanjo trdno in upravičeno verjamemo. Podobno se je izrazil slavni alpinist Maurice Herzog, ki je nedavno predaval v Ljubljani o francoski ekspediciji na Anapurno.

Celjani so že od nekdaj znani, da radi potujejo po svetu in to seveda drži tudi za alpiniste.

Pred 30 leti, ko sem že po večkrat prehodil vse pomembnejše vrhove naših Alp, sem se prvič kar sam povzpel na Veliki Klek (3798 m). V Avstriji je bila takrat inflacija in tako sem potoval z milijoni v žepu ter plačal za vsako malenkost bajne vsote. Takrat so postali tam preko vsi planinci avtomatično milijonarji. Nemalo sem bil prijetno presenečen, ko sem srečal tam gori v ledu in snegu tovariša Marsela iz Ljubljane. Preglavice nam je delala takrat pravilna gorska oprema, kajti športnih trgovin še nismo imeli. Večinoma smo si pomagali z vojaškim materialom še iz prve svetovne vojne.

Pozneje sem bil še petkrat na Grossglocknerju in to v družbi celjskih alpinistov. Navduševal sem za ta alpski predel še druge Celjane, tako da so večkrat obiskale celjske skupine ta ledeni vrh. (Dvakrat celo po dve tovarišici sami!) Prehodili smo še druge vrhove okoli Velikega Kleka ter končno tudi Grossvenediger in njegovo skupino. Hodili smo seveda vedno brez vodnikov, saj smo imeli komaj dovolj denarja za potovanje. Šoferji, vozniki in motoristi — to so bili naši dobrotniki. Tudi peš smo precej prehodili po Avstriji. Precej so nam pomagali kmetje ter smo marsikatero noč prespali na senikih.

Ker sem imel na Tirolskem sorodnike, sem prehodil še kot dijak tudi del tamkajšnjega gorovja. (Adamello, Presanella in Brenta skupino.)

Toda vse to nam še ni zadostovalo. Postali smo člani inozemskih planinskih društev ter tako uživali v tujini razne popuste in ugodnosti po kočah tam preko meje. (Kajti takrat se to z SPD legitimacijo še ni dalo doseči, kakor n. pr. danes.) Tako smo tudi prejeli tuje planinske vestnike in drugo prepotrebno alpsko literaturo. Inozemski planinci so nas učili, kako se skupinsko ceneje potuje in tako so vsako leto »romale« naše prošnje za polovične vožnje na razne konzulate v Zagreb.

1926. leta smo prehodili in preplezali Ortlersko skupino na švicarski meji. (Ortler 3902 m) Že takrat, ko smo »škilili« prvič na švicarske gore, smo si bili na tihem edini v tem, da se pravzaprav šele tam preko začnja stoodstotni alpinizem. Saj sam dr. Kugy pravi, da so Julijske Alpe in Dolomiti šele nekakšna predšola za Zahodne Alpe. Skale, led in sneg ter absolutne višine nad štiri tisoč metrov stavijo človeku povsem nove naloge in kombinacije. Dalje nemarkirane poti, večja oddaljenost posameznih koč ali bivakov, neprimerno daljše ture, (deloma v nočnem času) težja prtljaga, neoskrbovane kočice nad štiri tisoč metrov, gorska bolezen, tuji jeziki, tuje valute itd. Preusmerili smo vse naše planinske želje na to deželo in na tamkajšnje bele velikane.

Toda tedaj je ostala Švica za nas le tiha želja.

Eno leto kasneje smo si izbrali Dolomite. Preplezali smo glavne vrhove v tej pravljici skupini. (Mala Zinna di Lavaredo, Paternkofel, Monte Cristallo [3199 m], Marmolata [3344 m], Vajolett skupino.) Da, to je pravljici svet! Ali še najdemo kje take kombinacije barv, take fantastične oblike tisočerihih skalnatih stolpičev? Pravi raj za plezalce! Tudi v Dolomitih smo Celjani še kasneje delali razne plezalne ture. Med drugim je bila preplezana tudi severna stena Male Zinne di Lavaredo.

Kasneje smo naskočili še Dachstein, Hochalm Spitze, Angkogel in Sonnenblick v Avstriji. V okolici Innsbrucka in Kitzbühla smo delali smučarske ture.

In končno je le šlo za res! Leta 1929 smo po temeljiti pripravi potovali prvič v Svico — v Zermatt. Naš cilj je bil ponosni Matterhorn (4504 m). Kolikokrat smo poprej govorili o tem vzponu, kolikokrat smo prečitali v

knjižnici pri Fortu v Logarski dolini literaturo o Matterhornu in kolikokrat smo fantazirali zopet in zopet o tem skalnatem orjaku! Če smo plezali po domačih stenah ali grebenih, če smo prečkali ledenike v tujini, vedno smo imeli pred očmi njegovo edinstveno piramido. Vedno je bil Matterhorn cilj našega hrepenenja.

Bili smo dobro izurjeni ter smo tako rekoč kar leteli na vrh. Z vremenom smo imeli izredno srečo. Bil je krasen dan, brez oblakov in brez vetra. Na vrhu nam je gorla vžigalica do konca brez tresljaja. Kdor pozna ta vrh, bo razumel ta pojav.

S tem je bil led prebit. Matterhorn je bil uvod za serijo nepozabnih alpskih tur v Švici, Italiji, Franciji in Španiji. Od leta 1929 naprej smo hodili vsako leto v Zahodne Alpe. Spoznali smo tam vse glavne centre alpinizma (Zermatt, Courmayeur, Chamonix itd.). Lotili smo se temeljito tudi Mont-Blanške skupine ter tam med drugim dosegli naslednje vrhove: Mont Blanc (4810 m) — petkrat, Dom du Gouter (4331 m) trikrat, Mont Maudit (4471 m), Mont Blanc du Tacul (4249 m), Dent du Géant — (4014 m), Grandes Jorasses - Point Walker (4206 m), Grands Flambeaux (3562 m) itd.

Povzpeli smo se drugič na Matterhorn. Dalje smo obdelali v skupini Monte Rosa naslednje vrhove: Monte Rosa — Defourspitze (4638 m) — dvakrat, Zumsteinspitze (4573 m), Punta Gnifetti, Signalkuppe (4561 m), Breithorn (4171 m), Mali Matterhorn (3897 m).

O teh turah smo pisali članke v Planinskem Vestniku ter tudi predavali s kriptičnimi slikami širom po naši domovini.

Udeležili smo se v tujini tudi kot reševalci pri rešilnih akcijah večjega obsega. Spoznali smo vodnike in nosače, posebno pa oskrbnike ter imeli tako prave planinske tovariše tam preko naših mej. Seveda niso potekale vse ture normalno ter smo imeli večkrat hude borbe z vremenom. Tako smo bili nekoč avgusta pet dni na Cabane Vallot pod Bosses du Dromadaire v Mont Blanški skupini (4500 m), odrezani od sveta in to pri polarnih temperaturah ter skoraj brez hrane. Skupno z neko filmsko družbo smo čepeli v koči ter čakali, da so nam, ko se je vreme vsaj nekoliko umirilo, vrgli iz zraka kurjavo in hrano. Pilot, ki je takrat tvegat ta polet, je bil posebej nagrajen. Drugič pa smo čepeli na Monte Rosi ob silnem snežnem viharju v izkopani zasilni ledeni jami ter še mesece pozneje zdravili pozeble ude. V glavnem pa smo imeli vedno srečo z vremenom.

Celjska podružnica SPD je dala pobudo, da je prišlo leta 1936 do prve večje ekspedicije naših alpinistov v Švicarske Alpe. O tej odpravi je izšla leta 1937 posebna številka Planinskega Vestnika.

Mnogo nam je pomagal in svetoval sam dr. Kugy iz Trsta. Isto tako slavni plezalec Comici, katerega sem spoznal po naključju v steni Mrzle gore. On je bil tisti, ki nam je za ture v Mont Blanško skupino svetoval izhodišče daleko cenejši in bližji Courmayeur, ne pa dražji Chamonix. Tega nasveta smo se kasneje vedno držali ter smo se tako lahko izognili potovanju po dragi Švici.

Dalje je Savinjska podružnica SPD prirejala planinska predavanja in to tudi inozemskih alpinistov (Hans Ertl iz Münchena o Himalaji, Martin Maier iz Münchena o prvem vzponu čez severno steno Grandes Jorasses, Kroat J. iz Beljaka o Kavkazu).

Odprava večjega obsega je bila leta 1937 v Španijo. Prehodili in preplezali smo tam glavne vrhove Pirenejev. (Mont Perdu — El Perdido [3353 m] — El Celindros, Astazou, Brèche de Roland). Ta odprava je bila tembolj pomembna za Celjane, ker smo obiskali tam znamenito dolino Cirque de Gavarnie. Je to svetovno znana dolina na južnem pobočju Pirenejev. Znameniti francoski prirodopisec Ami Boué, ki je leta 1832 prepotoval naše kraje, pravi v svojem potopisu, da je ta dolina podobna naši Logarski dolini. Tako je on bil menda prvi, ki je že takrat svetu oznanil lepoto te naše doline. Prepričali smo se tam, da je to res in da je podobnost teh dolin presenetljiva. Pokazali smo domačinom ter na turističnem uradu slike naše Logarske doline in nemalo smo bili ponosni, da so tudi oni dali prednost lepoti Logarske doline. Tam na Pirenejih smo spoznali poseben čar teh gora, ki so tako raz-

lične od Alp: gradnja, oblike, klima, flora. Vse je drugačno. Čudovita je osvetlitev in južna toplina barv.

Druga svetovna vojna nam je prekrizala vse nadaljnje alpinske načrte. Toda kmalu po vojni so se celjski alpinisti zopet udejstvovali v tujini. Prepričan sem, da bo celjska mladina tudi v inozemskih Alpah dosegla tako odlične uspehe kakor sedaj v naših planinah.

Robanov Jože:

DROBCI IZ SOLČAVE

GROFIČKA

Grofičevo ali Krofičevo, kakor govorimo Solčavani, je posestvo na jugoslovansko-avstrijski meji. Tu je nekdanj gospodaril Krofič, ki je bil strasten lovec. Nekoč se je podal na lov na goro, ki se zdaj imenuje Krofička. Opazil in ustrelil je lepega gamsa. Gams je padel, a ko se mu je Krofič približal, se je gams dvignil in odšel naprej. Krofič je nabil puško in gamsa spet zalezal in ustrelil. Gams je spet padel, a je Krofiču spet pravočasno odšel višje v stene. To se je ponavljalo, dokler Krofič ni zalezal za gamsom v take stene, da ni mogel več ne naprej in ne nazaj. Ta gams ni bil gams, pač pa peklenšček, zato ga ni bilo mogoče ubiti. Ko se Krofič iz stene ni mogel več rešiti, je začel klicati na pomoč. Slišal ga je nek pastir, a mu tudi on ni mogel pomagati. Zato je odšel v dolino in privedel več za v stene najbolj korajžnih Solčavanov, a Krofiču vsi skupaj niso mogli nič pomagati. Ko so videli, da je Krofiča rešiti nemogoče, mu je župnik dal odvezo kar na daljavo, potem mu je pa rekel: »Vrzi puško čez steno. Če se bo puška razbila, se boš ubil tudi ti, če bo pa puška ostala nepoškodovana, se tudi tebi ne bo zgodilo nič, če skočiš dol.« Krofič je puško vrgel čez steno, ni pa videl, kam je padla. Puška se je razbila, župnik je pa Krofiču pokazal svojo puško in mu zaklical: »Puški se ni nič zgodilo, kar brez skrbi bodi in skoči dol!« Krofič je res skočil čez steno in se ubil. Od takrat se je ta gora imenovala Krofička. (Več variant.)

ŽALŽENE IN PODVOLOVLJEK

Pred kakimi 40 leti sem pri lučkem Logarju slišal pripovedovati nad 70 let staro žensko: V »trdih letih« so v Lučah zelo stradali. Bilo pa je tudi takih ljudi, ki so pri vsej svoji revščini še zmiraj kaj dali žalženam. Te pa so jim bile hvaležne za dobroto. V najhujši zimi, ko je bilo snega na debelo, se je žalžena na nekem griču oglasila in zaklicala tako glasno, da so jo vsi čuli: »Podvolovljek, sej bob! Kjer bo padel, bo rastel, koder bo letel, bo rastel, kjer bo obležal, bo rastel.« Nekateri so mislili, da to velja pač za spomlad. Drugi so pa šli takoj na delo. Nesli so bob na vrh strmih njiv in so ga začeli razmetavati. Ker je bil sneg trd, je bob odskakoval in se trkljal čez njive in še naprej po gozdu. Pametni so jim rekli: »Mar bi bob pojedli. Tako ste pa seme zavrgli, sami pa lačni ostali.« Spomladi pa je bob ozelenel povsod, kjer je padel, koder se je trkljal in kjer je obležal. Obrodil je obilno, tako da ga je bilo za vse dovolj in se je lakota končala.

NETEK

V času okrog l. 1810 je bilo več let hladnih, tako da žito ni dozorelo. Ljudje so hudo stradali in še danes žive ta leta v ljudskem spominu kot »trda leta«.

Takrat je žita zmanjkalo za hrano in za seme, živino so poklali in pojedli, komaj je obdržal kmet še kako žival pri življenju, zato tudi mleka ni

bilo. Ljudje so bili prisiljeni uživati listje in travo. Iz slame so izrezovali kolence, jih sušili in mlieli. Pri takem pomanjkanju hrane jih je mnogo pomrlo od gladi. In kar so ti sestradani siromaki jedli, jim ni teknilo. Zato so rekli, da je hodil okrog »Netek«. Ta Netek je bil po pripovedovanju starih čuden nestvor, kakšne oblike, ni vedel povedati nihče. Kamor je prišel, povsod se je splazil pod mizo. Kjer je bil Netek pod mizo, so ljudje po jedi vstajali lačni od mize in ko so odhajali od mize, so gledali nazaj, kaj bi še bilo za pod zob.

Ko je prišel Netek h Končarju v Matkovem Kotu, je pojedel cel hleb kruha, ko je prišel pa na Matkovo, ga je pojedel samo pol hleba. To je razumeti tako, da je Končarjeva kmetija slabša od Matkove; zato so bili Končarjevi čisto brez kruha, Matkovi pa so ga imeli še vsaj malo.

Opresnik je takrat zastavil Tolstovršniku eno njivo za en hleb opresnega kruha.

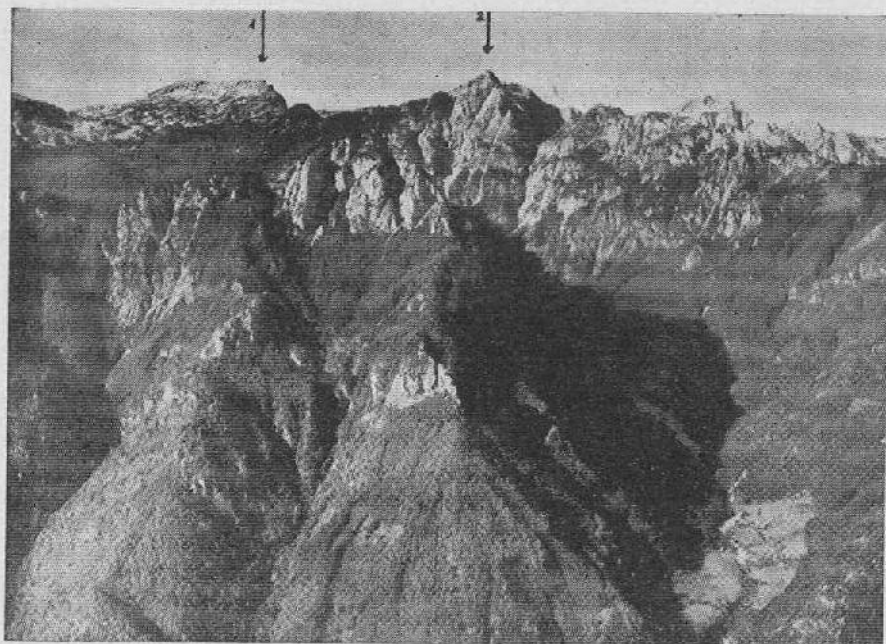
VOJAŠKI BEGUNCI PO HRIBIH OKOLI SOLČAVE

Nekako do l. 1880 je bilo v Solčavi veliko vojaških beguncev in vojnih obveznikov, ki so se vojaški službi izmikali. Verjetno jih je bilo precej iz Napoleonovih časov, ko so Kranjci raje odhajali na Štajersko kakor pa v Napoleonovo vojsko. Služili so pri kmetih, ki so jim dajali plačo, obleko in hrano tudi ob času, ko se je bilo treba skrivati.

Dobro so imeli organizirano obveščevalno službo. Kraj Belskih njiv, na Radoški strani Savinje, malo nižje od sedanje Ropasove hišice je Radoška zijalka. Je to precejšnja votlina s skritim vhomom. Tu je stanovala njihova straža, katero so vzdrževali skupno. Kadar so prišli »lovci«, žandarji ali vojaki po stezi iz Luč, je stražar zatrobil v rog. Takoj nato se je oglasil rog na Vršnikovih Robcih (na Vršiču), za tem že pri Tolstovršniku, nato na Hudi peči, pri Sv. Duhu in še na Klemenčji peči, od tu pa so ga slišali vse do Solčavo, ne da bi »lovci« o tem kaj slutili, ker spodaj ob šumeči Savinji glasu prvega roga niso slišali, drugih rogov, ki so se glasili s hriba na hrib, pa sploh niso mogli slišati. Begunci in obvezniki so vzeli potrebno obleko in hrano in odšli v svoja skrivališča v gozdih in gorah. Ko so lovci prišli h kmetom, seveda o kakih beguncih nihče ni vedel ničesar, čeprav so jih lovci trdo prijemali. Preiskali so vsa poslopja in z bajoneti presuvali seno na hlevih in dostikrat so ljudje trepetali v strahu, da najdejo koga, ki se je skrival v seno ali steljo. Hudo je bilo, kadar se je taka hajka vršila pozimi in dalje časa, ko je bilo treba vse sledi zamaskirati. V ta namen so se posluževali koz in ovc, ki so jih gonili s sabo, kadar so skrivačem nosili hrano ali obvestilo. Kadar so lovci odšli, je v bližini Radoške zijalke spet zadonel glas roga in po istem redu kakor ob pričetku nevarnosti, je šla novica, da je nevarnost minila. Vsi so se oddahnili in skrivači so prišli domov in spet se je pričelo redno življenje in delo.

TURŠKI ČASI V SOLČAVSKEM SPOMINU

Ko so nekdanj Turki obiskali slovenske dežele, so tudi Koroško osrečili s požigi in ropom. Tedaj se je ločil močan oddelek od glavne armade in krenil po dolini proti Železni Kapli. Kaplanci pa so to pravočasno zvedeli in sklenili Turka spodobno sprejeti. Hitro so se zbrali in napravili pod starim gradom velik jez čez Belo. Z njim so vodo zaprli tako, da je nastopila do Železne Kaple. Pod jezo so po cesti nastavili raznih ostrih predmetov in jih pokrili z listjem, da jih Turki niso prehitro opazili. Ko so si turški konji ranili kopita na teh prikritih ostrinah in pričeli krvaveti, so se Turki razveselili: Krščanska kri že teče. Ko pa so se Turki dovolj približali jezu, so Kaplanci jez hitro presekali in spustili vodo na Turke. Voda je Turke kar zalila in ker na svojih šantavih konjih niso mogli hitro pobegniti, jih je večina utonila.

Pogled iz Sv. Duha na Ojstrico in Robanov kot. Foto Pelikan
1. Veliki Vrh, 2. Ojstrica, desno Robanov kot

Oni, ki so se iz poplave rešili, so se Železne Kaple lepo izognili in so krenili čez Luže proti Solčavi. Ko so prišli na Olševo, je na Solčavski strani ležala gosta megla, tako da so se iz nje videle samo najvišje gore. Turki niso videli, kakšna je pokrajina pod to meglo. Zato so vprašali pastirja. Pastir pa jim je odgovoril: Lepo, ravno polje. Turki so mu verjeli in pognali konje naprej. Strmina je postala vedno večja, kmalu so se znašli v stenah in ker so zadnji pritiskali naprej, jih je veliko popadalo čez stene in se pobilo. Drugi, ki so še pravočasno zadržali konje, da niso strmoglavili čez stene, so potem bolj previdno prodirali naprej in po strugi Savinje dospeli v Luče. Tu so počivali in krmili konje v župni cerkvi, kjer so naložili krme na oltar in izzivali sv. Lovrenca: »No, sv. Lovrenc, če si tako mogočen, zdaj pa le zabrani našim konjičem, da ne bodo s tvoje mize jedli!« Za to predrznost so bili kaznovani s tem, da so prišle nanje uši v taki množini, da so uničile ljudi in konje. Od vseh Turkov je ostal živ en sam in ta je rekel: »Dokler bo rasel na gorah macesen, ne bo Turck obiskal Železne Kaple, ne lažnjive Solčave in ušvih Luč.« Potem pa je zasedel svojega konjiča in odjahal ob Savinji naprej, da naznani glavni turški vojski žalosten konec vsega oddelka.

Nekaj je na tem že moralo biti resnice, ker so pod stenami Olševe našli že več turškega orožja: sablje, nože, samokrese in podkve. Pri kmetu Osojniku so imeli mizo, v kateri se je še poznal udarec turške sablje. Ko so jim leta 1944 Nemci hišo zažgali, je zgorclata tudi ta miza.

Turek pa svojo obljubo drži.

DRUŠTVENE NOVICE

Filip Vrtovec. Filip Vrtovec in celjsko planinstvo sta dva nerazdružljiva pojma. 34 let je ta občje spoštovani mož nepretgoma v prvih vrstah planinskih organizatorjev in gospodarstvenikov. Njegova drogerija v Stanctovi ulici je pravzaprav glav-

na pisarna PD Celje, društveni lokal je bolj podružnica, saj ga društvo deli z dvema podnajemnikoma. Od Vrtovca drže stalne in zanesljive zveze v vseh sedem postojank od Korošice do Celjske koče. Izpred njegovih vrat vozijo kamioni preskrbo, opremo in gradbeni material. On je tisti, ki nesebično dan za dnem skrbi za kontinuiteto planinskega dela, ne da bi kdaj potožil nad izgubljenim časom ali nad žrtvijo, ki jo brez godrnjanja posveča planinski skupnosti. Najstarejši odbornik v odboru je živa priča najboljših izročil Savinjske podružnice že iz Kocbekovih časov. Ves čas med obema svetovnjima vojnama in po osvoboditvi mu je odbor poverjal blagajniške in gospodarske naloge, več let pa je imel v rokah tudi evdenco članov. Sodeloval je pri grad-

njah na Korošici, v Logarski pred vojno in po vojni, pri obnovi Okrešlja, pri treh velikih gradnjah na Golteh. V Celju ni človeka, ki bi bil planinstvu posvetil toliko svojih moči kakor on.

Njegova življenjska pot je pot solidnega, delavnega človeka. Rojen 1. 1886 v sončnem vipavskem Šent Vidu je dovršil nižjo gimnazijo v Kranju in trgovsko šolo v Ljubljani, bil zaposlen v drogeriji Kanc v Ljubljani, l. 1919 pa je prišel v Celje in l. 1926 odprl lastno drogerijo, katere lastnik je še danes, kar je tudi omembe vredno. Prvo svetovno vojno je preživel na frontah, drugo v pregnanstvu v Srbiji. V članstvo SPD je pristopil l. 1908. Kot planinca ga pozna ne samo mesto Celje, temveč vse savinjsko področje. Čeprav se mu bliža sedmi križ, še vedno redno obiskuje celjske planinske postojanke, vedno pripravljen prijeti za delo in pomagati z nasvetom mlajšim odbornikom. A kar je največ vredno — Filip Vrtovec daje z vsem svojim življenjem in značajem vsem nam zgled dobre in lepe duše, poštenega in pravičnega moža, ki z delom premaguje vse težave in ovire, spore in nevšečnosti, s katerimi se skoraj sleherno društvo bori. Zvest svojemu narodu in planinstvu predstavlja v celjskem društvu tisto, čemur so včasih rekli anima candida.

T. O.

ALPINISTIČNE NOVICE

Novi vzponi v zimi 1952/53. Letošnja zima za vzpone ni bila preveč ugodna; dva meseca je sicer trajalo lepo vreme, ki je z južnih strani gora skoro docela pobralo sneg. Na severnih straneh pa se je držal pršič. Kljub temu pa beležimo nekaj prvenstvenih vzponov. Tudi to pot so se mojstrsko odrezali Celjani.

Južni raz Sv. Duha (Strelčeva peč). Plezala 15. marca 1953 Ciril Debeljak in Mirnik Janko, člana AO Celje. Višina raza 300 m, čas plezanja 7 ur. Raz Sv. Duha, ki se strmo dviga izpred Logarske doline, je plezalce

zanimal že pred vojno. Takratni vođači plezalec v Savinjskih Alpah Vinko Modec je delal načrte, v splošnem pa je veljal kot nepreplezljiv. Sedanja smer se giblje v območju raza in je izredno težavna (V+).

Severna stena Planjave. Preplezala sta jo dne 22. in 23. marca 1953 Ciril Debeljak in Janko Mirnik z enim bivakom v steni. To dejanje je eno največjih v Savinjskih Alpah pozimi in se primerja z vzponi iz leta 1949 v severni steni Triglava in Špika. Značilno je pri tem, da plezalca smeri nista poznala, saj steno doslej nihče ni plezal čez dvajset let. Najtežji del je bil v začetku, kjer sta morala plezalca plezati po strmi in izpostavljeni steni, posuti s pršičem. Bivakirala sta v prvi tretjini stene, ostali, posebno pa zadnji del, je bil nekoliko lažji. Celotna višina stene znaša 1200 m in dosega Triglavsko.

Severna stena Ojstrice (smer Ogrin—Omerza). Dne 29. marca 1953 Ciril Debeljak in Janko Mirnik. Plezalca sta imela v načrtu Herletovo smer, vendar sta se morala pred znanim pragom, čez katerega je visel led, umakniti, nadaljevala sta v Ogrinovi smeri in jo preplezala v devetih urah. Po njunih izjavah je bila stena skrajno težavna, večina oprimkov zaledenelih, police pa posute s pršičem. Smer le malo zaostaja za vzponom čez severno steno Planjave.

Szalay - Gerinov greben v Turški gori. Dne 29. marca 1953 Franc Perc in Cater Vera. Razmere v razu so bile že dokaj ugodne. Plezalca sta sestopila skozi Turški žleb na Okrešelj.

Severovzhodni raz Štajerske Rinke. Dne 14. aprila 1953 Ciril Debeljak in Hasler Viktor (AO Maribor). Raz je bil docela zasnežen z novim snegom, posebno izstop je bil skrajno težaven. Zimska smer se v glavnem sklada s poletno smerjo: Dadiu—Rungaldier in Müller iz leta 1911, čas plezanja 9 ur.

Severni greben Križa. Dne 14. aprila 1953 Rado Kočevar in Pukl Roman (AO Maribor). Greben tudi v celoti zasnežen, tako da je bilo treba večino oprimkov sproti čistiti. Čas plezanja 7½ ure. Smer je izrazito klasičnega značaja s tipično zimskimi razmerami. Oba vzpona (raz Štajerske Rinke in greben Križa) sta

prva zimska vzpona v ostenjih Rink nad Okrešljem in Jezerskim.

Srednji steber Mrzle gore. Dne 13. aprila 1953 Ciril Debeljak in Ahmetašević Zora (AO Maribor). Vstopila sta nad vojaško karavlo. Tehnično težak je bil prvi del stene, zgornji del položnejši, a na novo zasnežen.

Skozi Diehlov žleb je plezal dne 13. IV. 1953 Krajger Lojze (AO Maribor). Iste razmere kot v osrednjem stebru.

Jugovzhodni steber Mrzle gore (desno od Režkove grape). Dne 13. aprila 1953 Pukl Roman in Hasler Viktor, člana AO Maribor. V vseh treh smereh je bilo mnogo novega snega. Vsi plezalci so sestopili po težavnem grebenu na Savinjsko Sedlo. Ta greben je v prvenstvenem zimskem plezanju prvi dosegel France Herle 15. dec. 1941. leta. (To smo zvedeli po zapiskih iz vpisne knjige na vrhu Mrzle gore.)

Tečaj GRS na Kaninu od 12. do 17. marca 1953 so priredili ljubljanski plezalci ob pomoči PD Ljubljana-matica, Komisije za alpinizem in Gorske reševalne službe pri PZS. Baza tečaja je bila v Skalarjevem domu. Gorski reševalci so se povzpeli na zasnežene vrhove Kanina in Prestreljenika ter s smučmi prevozili širne Kaninske Pode. Na tečaju so zgradili zavetišče iz snežnih kvadrov, podobno eskimskim iglujem. Preizkusili so nov model drez, ki jih je izdelal dr. Franc Avčín in ki so se odlično obnesle. Preizkusili so nadalje nov način varovanja v velikih snežnih strminah in novi model reševalnih smučarskih spojk. Tečaj je vodil dr. France Avčín, udeležilo se ga je 9 reševalcev iz Ljubljane, kot gost pa je bil prisoten tudi Joža Čop iz Jesenic. Ob koncu tečaja se je del udeležencev napotil iz Bovca v dolino Lepenje in dalje na Krnsko jezero ter se čez Sedlo Bogatin in Komno spustil k Bohinjskemu jezeru.

Plezalno šolo na Turncu je organiziralo Planinsko društvo Ljubljana Matica s pomočjo svojega AO. Namen plezalne šole je priprava bodočih ljubljanskih plezalcev, preden se prične plezalna sezona v suhi skali. Šola se prične z vajami konec aprila in bo trajala 6 tednov.

Tečaj AO Maribor na Okrešlju od 12. do 16. aprila 1953. Mariborski alpinisti so daleč od gora in na plezalne podvige odhajajo skupaj, zato se tudi njihovi tečaji odlikujejo s številnimi plezalnimi vzponi. Tečaj, ki bi moral trajati ves teden, so zaradi velike množine novega snega morali prekiniti. Kljub temu pa je bilo v dveh dneh preplezano 5 prvenstvenih zimskih vzponov, kar je za tečaj res edinstveno, in pa dve plezalni ponovitvi.

Tečaja se je udeležilo 10 članov AO-ja. Vodja je bil načelnik odseka Krajger Lojze, pomagali pa so mu instruktorji Ciril Debeljak in Stane Veninšek iz Celja ter Rado Kočevar iz Ljubljane.

R. K.

Vtisi s tečaja celjskega AO-ja. Celjski AO je priredil za svoje člane in planince enotedenski zimsko-alpinistični tečaj (od 21. do 28. febr. 1953) na Vršiču pod vodstvom tov. Čopa Jožeta.

Prvi dan, nedelja, je pač potekel v znamenju nedelje — torej počitka, popravljanja opreme in smučanja na prostovoljni bazi. Vreme je bilo ves čas izredno lepo, le sneg še ni bil prav vležan in zato smučarja ni bila tako idealna kot nebo nad nami.

V ponedeljek so udeleženci (9) smučali nad Erjavčevo kočjo pod vodstvom tov. Mirnika. Dopolodne je prispel tov. Joža Čop in prevzel tehnično vodstvo tečaja. Po kosilu smo se preselili v Erjavčevo kočjo, ker ta boljje ustreza kot izhodiščna točka za nameravane ture.

V torek smo se v prav lepem vremenu napotili na Mojstrovko s severne in severozah. strani preko izstopnih kaminov s povratkom po običajni poti. Popoldne smo zopet smučali pod Vratci, po večerji pa nam je Joža pripovedoval svoje izkušnje.

Ena skupina pod vodstvom tov. Preložnika je odšla s smučmi v Krnico, medtem ko so ostali vadili nekatere osnovne elemente zimske in sploh plezalne tehnike.

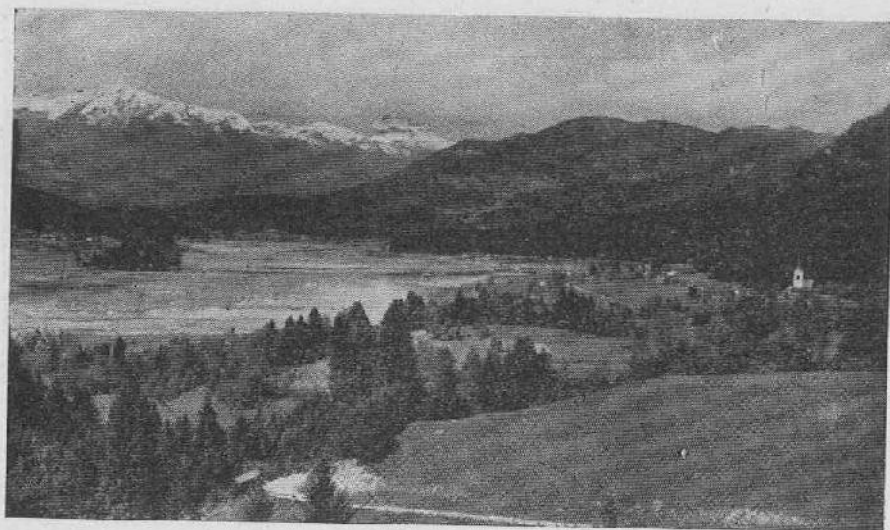
Naslednji dan smo se zgodaj odpravili na Prisojnik po grebenu. Ker je bilo vreme izredno ugodno, je tudi tura zelo lepo uspela tako s tehnične kot z estetske strani. Podobno kot skozi kamin na Mojstrovki, smo se

tudi tukaj na bolj izpostavljenih mestih navezali, ne toliko zaradi nevarnosti kolikor zaradi vaje same. Enakomerno smo se porazdelili po tri in tri — zadnji pa je, kot pastir na paši — korakal Joža in budno pazil na mlade »kozličke«. Na poti proti Oknu smo imeli priliko opazovati večjo skupino gamsov, ki so nam priredili alpiniado preko precej ozkih prečk. Popoldne smo zopet malo smučali, po večerji pa se je vodila debata o zaključni turi. V petek smo dopoldne vadili padce in zimsko varovanje za Tičarico na trdem snegu. Čeprav večina to stvar teoretično obvlada, so takšne vaje nujne, kajti v primeru sile je vse gibc treba narediti avtomatično. To pa se doseže le z vztrajno vajo. Popoldne smo se z vsemi stvarmi preselili v kočjo v Tamarju, večina preko Slemena s smučmi, trije pa preko Kranjske gore in Planice z vlakom.

V soboto smo zgodaj zjutraj odrinili na Jalovec večina s smučmi. Na pol poti smo sneli smučmi in tako skupno utirali gaz. Pot nas je vodila skozi Ozebnik na njegov vrh, kjer nas je Jalovec v drugič preizkusil z močnim ledenim vetrom. Tudi tu smo se navezali in pod skrbnim Jožetovim vodstvom prispeli na vrh. Vožnja po plazišču pod Kotovim sedlom je bila edinstvena in žalostno so gledali za nami tisti, katerim se ni ljubilo nositi smučmi do spominjske plošče. S tem je bil tečaj zaključen. Tečaj je s tehnične strani nedvomno uspel, čemur je največ pripomogel tehnični vodja in pa lepo vreme.

Nedvomno pa bi tečaj še bolj uspel, če bi bili udeleženci teoretično in idejno nekoliko bolj pripravljeni. Poznalo se je pomanjkanje dobrih sestankov, na katerih bi se s praktičnih primerov ilustrirala važnost smučanja za alpinista, pojem alpinista samega, organizacija in red na tečajih in podobno. Ker pa tega ni bilo, ker ni bilo enotne, skupne ideje, so ob pomanjkljivi organizaciji močno stopili v ospredje značaji posameznikov. Negativno je tudi vplivala abstinenca vodstva odseka pri tehničnih vajah. Le s tesnim sodelovanjem vseh in s poglobljenim idejnim študijem na sestankih, se bo odsek lahko kvantitetno in kvalititetno dvignil.

V. F.

Ziljska dolina z Dobračem, spredaj jezero. Cerkev zadaj (druga) Borlje

Kaj pa naše priročne knjižnice v planinskih kočah? Planinec se poda na dolgo pot v naravo, v mislih seveda nima, da bo mnogo bral. To napravi pred in po turi, da iztisne čim več planinskega užitka iz ture.

Najbolj si želi lepega vremena.

Ali včasih mora vedriti tudi po več dni v koči. V tem položaju rad seže po planinski literaturi. Neprijetno je v takem primeru slišati iz ust oskrbnika: »Nimamo ničesar«. Te besede so mi prišle na uho na Korošici, ko je zunaj pihal vihar, močno deževalo in snežilo.

V takih primerih planinec ne more samo jesti, piti, spati, gledati na barometer ali igrati karte. Rad bo povprašal po kakem letniku Planinskega Vestnika in podobno.

Zanimiva bi bila statistika o tem, katere postojanke že razpolagajo s priročno knjižnico, kak je njen obseg, kakovost in siceršnja ureditev. Ta statistika se bo morala napraviti, da se ugotovi kulturna raven naših postojank in planincev. V bodoče se bo morala vršiti revizija koč tudi v tej kulturni smeri. Tuma, Mlakarjevi Izbrani planinski spisi, kaka planinska povest (veliko jih nimamo), kak letnik Planinskega Vestnika, Badjurovi Vodniki in

še marsikaj spada v priročno planinsko knjižnico. Tudi bi ne smela manjkati kaka knjiga o naši planinski flori. Knjige pač morajo biti vezane in vedno bo treba misliti na dopolnjevanje.

Seveda bo oskrbnik imel eno skrb več, ko bo moral knjige izposojati in paziti, da se nič ne porazgubi.

Disciplinirani planinec bo znal to kulturno dobrino ceniti in pravilno ravnati s planinsko knjigo. **-anc**

Slovensko planinstvo na Koroškem je oživeło. Iz Celovca prihaja vesela novica, da se je vršil 11. januarja 1953 ustanovni občni zbor Slovenskega planinskega društva, ki združuje vse slovenske planince na Koroškem. Oblast je pravila potrdila. Poročilo pravi, da hoče PD za Slovensko Koroško v Celovcu ob 60 letnici slovenskega planinstva poživeti od nekdaj tako živo planinsko misel na Koroškem, se povezati s planinskimi organizacijami v Avstriji, prav posebno pa z gosto razpredeno planinsko organizacijo v Sloveniji.

Planinska zveza Slovenije je z velikim zadovoljstvom sprejela to sporočilo in obljubila vso pomoč edinemu PD na Koroškem, ki ima že staro tradicijo, četudi je bilo delovanje več desetletij prekinjeno.

Ziljska dolina proti Šmohorju — narodni mejl. Cerkev na desni; vas Borlje; levo: Prešeško jezero

Po letu ustanovitve je ziljska (koroška) 8. ali 9. podružnica SPD: leta 1893 Ljubljana, Kamnik, Savinjska sedaj celjska, 1895 Radovljica, 1896 Soška, 1897 Češka na Jezerskem, 1899 Kranjska in 1900 Posavska in Ziljska-koroška.

Bilo je 18. januarja 1900, ko so se zbrali prvi slovenski planinci v Borljah pri Prešeškem jezeru pod starodavno cerkvijo v Štebnju, ležečo na južnih pobočjih Ziljskih Alp, od koder (1001 m) ima planinec tako čaroben razgled na Julijske (kranjske gore — kakor pravijo Ziljani). Ob ustanovitvi je štela podružnica borih 16 članov, ali tem bolj vdanih in agilnih za planinsko misel sredi gora. Prvi načelnik je bil poznejši slovenski poslanec Fran Grafenauer, njegov namestnik Milonik p. d. Koren, trden, zaveden kmet iz slovenske vasi Zahomec, ki še danes živi in velja na Koroškem kot prvi pionir slovenskega planinstva na Koroškem. Le on je zidal na zahomški planini lepo planinsko kočjo, prvo na slovenskem ozemlju na Koroškem, ki je vedno gostoljubno sprejemala slovenske planince iz vse Slovenije. V odboru podružnice je

deloval znani Alojzij Knafelj, znan po svojih kartah, tedaj železniški uradnik v Beljaku. Po vsej verjetnosti je le on izdelal karto Karavanke (Podravje) v merilu 1:150 000, ki prikazuje ozemlje južno od Vrbskega jezera; karta je morala iziti pred prvo svetovno vojno, je brez letnice in je danes prava redkost! V odboru je bil posebno delaven Albin Novak, trgovski pomočnik v Podkloštru in Zwitter Zdravko, sirar v ziljski Bistnici.

Prvi redni občni zbor se je vršil potem 6. februarja 1901 v Bistrici, drugi na Višarjah; tega se je udeležil tudi znani planinec profesor Frischauf, po rodu Nemeč, ki pa je bil Slovencem skrajno pravičen. Prvo leto je podružnica temeljito popravila pot na Lovca nad Višarji. Društvo je kupilo zemljišče v Zajzeri za postavitve prve koroške postojanke. Prva svetovna vojna je načrt žal preprečila.

Delovanje koroške podružnice je prenehalo — po 39 letih je PD zopet oživel. Želimo mu mnogo uspehov.

☆

-c

O vzponu na najvišjo goro na svetu homo poročali v enih od prihodnjih števil, ko homo prejeli »zanestljiva« poročila.

PD Radeče. Na Kum — dolenski Triglav — kot ga nekateri imenujejo, kaj radi hite planinci in turisti iz vse naše ožje domovine, zlasti iz njegove bližnje okolice, pa tudi iz sosedne, Hrvaške. Pota na Kum od severne strani, t. j. iz Zagorja, Trbovelj in Hrastnika so ves čas lepo vzdrževana in markirana, za kar skrbijo tamošnja planinska društva.

Planinsko društvo Radeče, ki je bilo lani ustanovljeno, si je določilo nalogo, urediti oziroma obnoviti pota na Kum z južne in vzhodne strani in jih na novo označiti z markacijami, kar je izvedlo letos spomladi. Od treh strani so pota na Kum zdaj zanesljivo markirana, in sicer iz Radeč od cerkve preko Jelovce, Čimerna in gornjega dela Skratove doline ter Ključevce z Jagnjence, od papirnice preko Staroga doma in s Studencev (od Zajca) preko Malega Kuma.

Tako je postal Kum, najvišji vrh v Posavju in v Dolenskem gričevju spet dostopen tudi od te strani.

Prvo predavanje o planinstvu je priredilo PD Radeče v torek 21. aprila v zvezi s pripravami na proslavo 60 letnice slovenskega planinstva. O razvoju planinstva v Sloveniji in njegovem velikem pomenu je predaval prof. Oreš Tine.

Slavnik je zaživel! Preteklo nedeljo je imel Slavnik lepo število obiskovalcev, saj se je v lepem spomladanskem jutru zbralo na njegovem vrhu 65 ljubiteljev planin. Planinsko društvo Sežana je namreč dalo pobudo za ta prvi letošnji meddruštveni izlet PD Koper, Trst in Sežana. Medtem ko so bili Koperčani dobro zastopani, ne vemo, zakaj se vabilu niso odzvali planinci iz Trsta.

Ob tej priliki je bila na vrhu Slavnika vgrajena skrinjica s spominsko knjigo za obiskovalce lepega planinskega vrha slovenske istre. Ob tem dogodku sta spregovorila v imenu PD Sežana prof. Potočnik Ivan, a v imenu PD Koper predsednik tovariš Vovk. V svojih govorih sta prikazala tradicije slovenskega planinstva, lepoto naših planin, ki so res vredne, da jih pogosto obiskujemo ter čuvamo in gojimo do njih vsa naša ljubezen.

Popoldne so izletniki krenili preko Skadanščine in Markovščine v Slivje, kjer so si ogledali jamo Dimnico.

IZ OBCNIH ZBOROV

PD Mengeš je sklicalo občni zbor 23. XI. 1952 v sindikalni dvorani Tovarne glasbil v Mengešu. Predsednik Mulej se je omejil predvsem na poročilo o postojanki na Gobavci, ki jo je društvo v kratkem času spravilo pod streho. Tajnik Lužar je poročal, da je članstvo od začetnih 80 v 8 mesecih naraslo na 180 članov. Društvo je priredilo štiri veselice na veselilnem prostoru, ki ga je samo uredilo, eno predavanje s filmi, tri skupinske izlete v Kamniške planine ter en izlet na Triglav. Vrednost doma na Gobavci znaša doslej 325 012 din, prometa pa je društvo imelo 445 613 din. Pri gradnji doma na Gobavci je društvo naletelo na razumevanje pri Gozdni upravi, pri kmetijskem posestvu Mengeš, pri Gozdnem gospodarstvu Ljubljana in kar je še posebej razveseljivo — pri kmečkih posestnikih. Prostovoljnega dela je bilo 2258 ur pri 102 članih, vrednost pa znaša 80 000 din.

Koča na Loki (1520 m) na Raduhi

Občni zbor PD Ajdovščina se je vršil dne 23. XII. 1952. Iz poročila tajnika tov. Brajnika Rudolfa je razvidno, da je bilo društveno delo v glavnem usmerjeno na gospodarsko delovanje. Tako tudi sam tajnik zaradi prezaposlenosti v svojem poklicnem delu ni zadovoljivo opravil svoje naloge. Posledica se je pokazala v velikem padcu članstva. Organizirali so le tri skupinske izlete in to na Čaven, Javornik in na Golake. Skupina v Zalem hribu je vzdala skrinjico z vpisno knjigo na vrhu Kucija. S postavitvijo zavetišča pri izviru Hubija se je društvo izdatno gospodarsko okrepilo. Kako je bilo potrebno to zavetišče, priča dejstvo, da je postojanko samo v dobrih 6 mesecih obiskalo nad 3200 posetnikov. Zavetišče oskrbujejo samo ob sobotah in nedeljah. V postojanko so investirali okrog 200 000.— din, lesen provizorij pa jim je podaril OLO Gorica. Vedno večji obisk Čavna jih je privedel do sklepa, da bodo na tem mestu postavili novo postojanko. Markacijski odsek bo nadelal novo stezo na Nanos, ki se bo imenovala po pok. Furlanu Frideriku, na mestu, kjer se je imenovali smrtno ponesrečil, pa bodo postavili spominsko ploščo. Skrbeli bodo tudi za čim večjo popularizacijo naše revije. Novemu odboru bosta tudi v bodoče načelovala predsednik tov. Nussdorfer Jože in tajnik tovariš Brajnik Rudolf.

PD Hrastnik je polagalo obračun svojega dela dne 14. XII. 1952. Zbor je otvoril predsednik tov. Dušak Albin, udeležilo se ga je 56 članov. Poročila društvenih funkcionarjev so bila zelo izčrpana. Društvo kljub svoji delavnosti ni storilo onega, kar je bilo spričo danih možnosti pričakovati. Skoraj povsem so odpadli skupinski izleti, predavanja in množični sestanki. Nezadovoljivo je tudi število naročnikov na Planinski Vestnik, ki se je nekoliko popravilo šele na energično intervencijo PZS. Z veseljem pa je tov. Dušak ugotovil, da je edino alpinistični odsek obdržal delovni član, kot ga je imel ob času ustanovitve. Odsek zato zasluži tudi nadalje vso moralno in finančno podporo. Poročilo tajnika tov. Šivca Lojzeta navaja, da šteje društvo 460 plačujočih članov, od katerih je 419 rednih članov, 25 mladincev in 24 pionirjev. Od tega je 44% delavcev, 24% nameščencev, 1% kmetov, 8% delavske mladine, 6% dijakov, ostalih pa 19%. Od lanskega leta je društvo izgubilo 310 članov. Vzrok temu padcu članstva naj bi bila previsoka članarina, na splošno pa pomanjkanje kakršnega koli propagandnega dela v društvu. Društvo

ni uspelo, da bi vključilo več delovne mladine. Iz poročila načelnika alpinističnega odseka tov. Canžka Ivana je razvidno, da je bil njihov odsek ustanovljen leta 1949. Danes šteje 15 članov in 9 planincev. Vsi so zelo vztrajni in agilni. V preteklem letu so imeli 48 sestankov in 31 predavanj. Od dveh plezalnih tečajev so imeli letnega pod Storžičem in zimskega na Kalu. Od 1. VI. do 31. VIII. so imeli svojo plezalno šolo v domačih skalah. Tu so si pridobili dobro kondicijo za plezanje v gorah, obvladajo pa tudi vso plezalno tehniko. Opravili so 63 vzponov in to 46 tretje in 17 četrte težavnostne stopnje v Julijskih in Savinjskih Alpah. Udeležili so se tudi zveznega alpinističnega tabora v Trentu. Odsek se trudi, da bi pridobil čim več novih članov in je v to svrhu organiziral na gimnaziji mladinski odsek, ki šteje 17 mladincev. Odsek ima svoje stalne sestanke, ločene od alpinističnega odseka, kjer se pripravljajo za sprejem v alpinistični odsek. Alpinistični odsek se je pridno udeleževal tudi pri delih na Kalu, kjer je opravil 325 prostovoljnih delovnih ur, za 40 letnico GRS pa organiziral razstavo, ki je prav dobro uspela. Izvedli so nadalje 20 skupinskih izletov in to samo v bližnje gore, da so se na ta način izognili visokim železniškim prevoznim stroškom. Za zaključek sezone so v tednu Zleta mladine, prirejenem na čast VI. kongresu KPJ, pokazali javnosti, kako se pleza v kopni skali in kako se rešujejo ponesrečenci v steni. Tovariši Canžek je končno poimensko navedel vse one člane odseka, ki so bili zelo marljivi in bodo za svoje delo prejeli diplome alpinističnega odseka. V svojem nadaljnjem izvajanju je tov. Canžek omenil tudi delo zasavske GRS. Obveščevalne točke, posejane po vseh zasavskih vrhovih od Lisce do Sv. Gore, so opremljene z vsem najpotrebnejšim sanitetnim materialom, poskrbel pa bodo, da bodo čimprej opremljene tudi še z manjkajočim reševalnim materialom. Markacijski odsek je zadovoljivo opravil svojo nalogo. Obnovil je pot na Kum, Kal in Koptnik, popravil vse od hudournikov zasute poti, namestil povsod, kjer je bilo treba, smerne in opozorilne tablice pred plazovi ter popravil vse markacije. Odsek je formiran iz 8 članov-alpinistov. Blagajnik tov. Ačkun navaja, da je bilo letošnje leto po finančnih uspehih najslabše leto. Finančni promet postojanke je bil za več kot 50% manjši od preteklega leta. V postojanko so investirali preko 300.000.— din. Od PZS je društvo prejelo subvencijo 200.000.— din od OLO Trbovlje 160.000.— din in iz likvidacijske mase potrošniške zadruga 25.000.— din. Gospodarski odsek zelo uspešno deluje pod vodstvom tov. Toplaka Edija. Na novo so prekrili verando z valovitimi ploščami ter obili steno nad verando z etemnitimi ploščami, stene v verandi in jedlini sobi preoblekli z lesonitom, napravili nova okenska krila in jih zasteklili. Napredovala so tudi dela na novi koči. Koča je v preteklem letu posetilo 5288 planincev, opravili pa so 1213 ur prostovoljnega dela. Sestavili so obširen plan dela za leto 1953. Društvo ho tudi v tem poslovnem letu vodil zasluzni planinski delavec tov. Dušak Albin.

Občni zbor PD Slovenj Gradec se je vršil dne 26. I. 1953 v prostornih gostilne Sekavčnik. Otvoril ga je znani dolgoletni

planinski delavec in veteran predsednik tov. Grmovšek Miloš, ki je v minulem poslovnem letu poleg predsedniških vršil tudi tajniške posle. Malo je planinskih društev, ki bi imela o svojem uspešnem delovanju tako natančen in izrpen pregled, kakor to društvo. O tem nam pričajo podani referati poedinih funkcionarjev. V svojem uvodnem nagovoru je tov. Grmovšek predvsem razložil namen planinskih društev, nato pa takoj prešel k poročilom. Društvo je posvečalo mnogo pozornosti gradbeni dejavnosti, vendar pa ne na škodo ostalih sektorjev dela. Medtem ko je Slovenjgraška koča pod Kremzarjevim vrhom v glavnem dograjena, je zahtevala obnova koč pod Kopo na Pungartu mnogo truda in žrtve. V juniju in Juliju so izvršili napejavo vodovoda, nato pa spravili na stavbišče gradbeni material. Kako drag je prevoz, sledi iz dejstva, da stane 1 komad opeke pri nabavni ceni 6.— din, dostavljen na gradilišče 24.— din. Šele septembra so lahko pričeli z obnovo postojanke, ki je danes v surovem stanju že dograjena in pod streho. Društvo se je znašlo v finančnih težavah, ker ni prejelo kredita. Znal pa si je pomagati in organiziralo nabiralno akcijo, ki je prinesla okrog 170.000 dinarjev. PZS je prispevala 100.000 dinarjev. Člani društva so pri obnovi koč opravili 1471 ur prostovoljnega dela v vrednosti 59.000 dinarjev. Članarino je poravnalo le 880 članov in to 574 rednih članov, 71 mladincev in 263 pionirjev. Društvo zaznamuje pri članih padec za 289 članov, pri mladincih pa dvig za 13 in pri pionirjih za 80 članov. Planinske skupine so v Smartnem, Misljnu, Dravogradu in Radljah ob Dravi. Vse so zelo agilne. Pionirske planinske skupine pa ima društvo na osnovni šoli v Slovenj Gradcu, v Smartnem, v St. Ilju in na nižji gimnaziji v Slovenj Gradcu, ki je po številu članov najmočnejša. Pojedine šole prirejajo pod vodstvom svojega učiteljstva izlete v planine. Društvo je izvedlo nekaj skupinskih izletov predvsem na Pohorje, več manjših izletov pa tudi v Julijske in Savinjske Alpe. Nadalje je društvo imelo dvoje skioptičnih predavanj, ki se jih je članstvo polnoštevilno udeležilo. Število naročnikov Planinskega Vestnika so dvignili od 21 na 96, pridobili so torej 77 novih naročnikov. Društveni propagandist tov. Briški je z vso vnemo skrbel za stalno izmenjavo letnih in zimskih planinskih fotografij v društveni omarici pod geslom »Lepote naših gor«. Tudi markacijski odsek je pod vodstvom agilnega in vedno delavnega tovariša Žolnirja Bogdana uspešno vršil svoje poslanstvo. Obnovil je vse markacije in na nekaterih mestih postavil smerne tablice. O društvenem delu se je zelo pohvalno izrazil nadzorni odbor, ki je zlasti podčrtal plemenito gesto predsednika tov. Grmovška Miloša, ki je letno nagrado v višini din 18.000.—, ki mu je bila priznana kot skromno nadomestilo za vestno opravljanje njegovega dela, v celoti poklonil in korist gradnje koč pod Kopo. Za novo poslovno dobo si je društvo določilo veliko nalogo, predvsem pa dograditev koč pod Kopo v takem obsegu, da bo jeseni že lahko služila svojemu namenu. Društvo je pričrčano, da bo s tem najlepše proslavilo 60 letnico planinske organizacije. Na čelo odbora je bil izvoljen marljivi predsednik tov. Grmovšek Miloš.

IZ PLANINSKE LITERATURE

Postojnska jama in druge zanimivosti Krasa. Izdalo in založilo Turistično podjetje Kraške jame Slovenije v 3000 izvodih. Dotiskano v septembru 1952.

Naša kraška knjižnica se je pomnožila za knjigo, ki smo je že zelo pogrešali, knjigo, ki naj bi nadomestila vodnik po Postojnski jami in njeni okolici, kot je bil to italijanski Perko-Gradeningov: Postumia e le sue celebri Grotte iz leta 1943.

Po uvodu in kratkem nekrologu o pok. dr. A. Šerku slede poglavja: Kras in kraški pojavi, Zgodovina Postojne in Postojnske jame in Jame, kjer opisuje knjiga desetorico več ali manj turističnih in znanih jam. Slede Sklep in Knjižni viri in Poimensko kazalo krajev in v prilogi šest skic in kart.

Kot piše soavtor knjige, predsednik Društva za raziskovanje jam v Ljubljani Ivan Michler, je ta »vodnik, ki naj bi vodil obiskovalce po neznancem svetu podzemlja« pripravil dr. Šerko kot upravnik Postojnske jame, a ga je pri tem delu prehitela prerana smrt. Ker se pa je delokrog sedanjega podjetja Kraške jame Slovenije razširil, je bilo potrebno dodati Šerkovemu opisu še nekatere jame, tako da je postala knjiga nekak kažipot po naših kolikor toliko za turistični obisk usposobljenih jamah.

V oddelku Kras in kraški pojavi pisca na kratko razlagata pojma kras — geomorfološki pojem, ki označuje značaj pokrajine in Kras, ki označuje pokrajino, planoto v bližnji in daljnji okolici Trsta, do doline Notranjske Reke in Vipave.

Dalje opisujeta delo vode v apnencu ter bistvene in značilne kraške pojave in oblike, kot so to žlebiči, škrape, vrtače, polja, itd., oblike, ki jih srečujemo v jamah, nastanek jam, kukav, polj, in se dalj časa pomudita pri opisovanju nastajanja kapnikov in sige.

Dalje čitamo o izvirih in ponorih. Omenjata tudi podmorske izvire. Sle-

di kratka omemba temperaturnih razmer v jamah in ledenih jamah, opis jamske faune in znane človeške ribice — proteusa, ki je znana le iz nekaterih najdišč v slovenskem krasu, bližnje sorodnike ima le v Ameriki. Omenjene so tudi jamska kozica, postranica, mokrica in drugi. Ni pa omenjena jamska in predjamska vegetacija, ki ni skromna in brezpomembna.

Jame so bile tudi primerno zaveščiše ledenodobnega človeka in zveri, dokaze za bivanje v jamah so našli že v marsikateri slovenski jami.

Poglavje Razširjenost krasa pravi, da nastane kras tam, kjer je ugodna podlaga, tam kjer je apnenec, vendar najdemo kraške pojave tudi v produ, publici, sadri, ledu, soli itd.

V Jugoslaviji zavzema kras 29 % površine — le malo je dežel s tolikšno kraško površino. Na gospodarstvo vpliva neugodno, edina korist so gozdovi, ki so na jadranski strani večji del uničeni. Pomanjkanje vode na površini je kljub velikim zalogam v podzemlju pereč problem. Hidrotehniko čakajo na krasu še velike naloge pri osuševanju periodično poplavljenih praških polj. Prva naloga pa je pogozdovanje goličav.

Poglavje Notranjski kras opisuje nadrobno porečje Ljubljanice, ki je v zgornjem toku šolski primer kraške ponikalnice. Opisuje raziskane dele podzemeljskega toka, ponore in njih podzemne zveze z izviri. Omeniti bi bilo še, da se nekje pri Logatcu priključi podzemnemu vodnemu rovu Unice še Logaševica, ki ponika v Jački v Logatcu. (Barvanje v maju 1952. l.) Podzemeljske kanale deloma naznačujejo kukave, nanizane od Planinskega polja do Vrhnike.

Drugi oddelek opisuje Zgodovino Postojne in Postojnske jame. Najnižji prehod preko gorske verige Dinarskega gorovja in Julijskih Alp tvorijo ravno Postojnska vrata in so kot taka bila važna

za vsa ljudstva. Preko njih so šle vse trgovske in vojaške ceste in poti, kajti tu je najlažji dostop do morja, in tu je zrastle mesto, ki ga je zasnoval grad na Soviču, NW od Postojne. Grad je bil ustanovljen nekako v X. stoletju in je pozneje prehajal iz rok v roke.

Postojno so Turki petkrat opustošili, za kratek čas so jo imeli v lasti Benečani. Leta 1689 pa so od strele zadeti grad nadomestili z novim v mestu.

Mnogi pisci so omenjali naš kras in mnogo napisov se je ohranilo v jami, napisi iz XVI.—XVII. stoletja in najstarejši iz 1213. leta so vidni še danes. Kras je postal šola za vse znanstvenike sveta konec XVIII. stol., ki so prihajali k nam, da bi raziskovali te čudne pojave.

Prvi, ki je sledil Pivki v podzemlje, je bil Schmidt A. Do 1818. leta je bil znan le del do Velike dvorane, 1866. so očistili in odkopali sedanji vhod, šest let pozneje dobi jama železnico, 1884. leta so napeljali elektriko, 1890. leta so prodrli v Otoško jamo itd. Po zaslugi ravnatelja Perka so Italijani preuredili jamo in ves sistem usposobili za turizem.

Tretji oddelek opisuje Jame, opisuje podrobno ves sistem Postojnske jame, dele, ki so opremljeni za turistični obisk, in njih značilnosti, stranske dele, Tartar, Otoško jamo, podzemsko Pivko, ki je dostopna le jamarjem, Črno in Pivško jamo, ki sta tudi usposobljeni za obisk turistov.

Na koncu je nekaj številčk, ki povedo, kolikšen je bil obisk v letih 1818—1950 in nekaj splošnih podatkov, kot so nadmorske višine i. pd.

K sistemu Postojnske jame in Pivke spada še Malograjska jama, izvir Unice na Planinskem polju, katere mogočni vhod leži v ozki zatrepni dolini pod razvalinami Malega gradu. Pol kilometra v notranjosti je sotočje dveh rogov, ki privajata vode iz Pivške kotline in iz Cerknjske strani. Rakov rovak je dostopen le jamarjem, Pivški pa tudi, ker so lesene galerije, ki so jih Italijani napravili — uničene. Rakov rovak je edinstven primer razvodja v vodnem rovu. Voda teče v zadnji sifon in pri sotočju proti izhodu jame.

Slede razdalje Pivkinega sistema. Pot »navadnih« obiskovalcev je dolga 5200 m, stranski rovi 2900 m, Podzemska Pivka z Malograjsko jamo 9710 m; skupna dolžina vseh jam je 19850 m.

Sledi »Rakova dolina«. Pripomniti moram, da domačini, Rakovci, Slivljani ali Uničani tega kraja ne poznajo, poznan jim je Rak, ki jim je ime za Rakek, poznana sta jim pa tudi Škocjan in Škocjanska voda, kar je uporabljal tudi dr. Serko zelo dosledno (GV-1948/49). V tem, doslej našemu narodu tako skritem kotu, so zbrane kakor na razstavi ali v muzeju vse zanimivosti krasi in kraških pojavov. Kdor je le enkrat videl ta dragulj Notranjske, se bo vedno rad povrnil na sončne poljane Raka, ki nudijo obiskovalcu v vsakem času svojevrstno lepoto. Sledi opis tega »idilичnega in divje lepega« dela, ki je »za Notranjsko to, kar sta Bled in Bohinj za Gorenjsko.« Leta 1949 je bil ta predel imenovan za narodni park in zavarovan.

Tudi Predjama je zanimiva, predvsem zgodovinsko.

Še vse premalo znana fantastično divja lepota so Škocjanske jame pri Divači, izdelek Notranjske Reke, ko priteče z nepropustnega flišnega ozemlja v apniško gmoto. So pravi kontrast Postojnski jami. Miru in tišini se tu stavijo v nasprotje prepadne strme stene, mogočni prostori in hrumeče divjanje podzemске reke. Sledi opis turistične poti, kratek zgodovinski opis jame in nekaj podatkov, iz katerih povzema-mo, da je skupna dolžina jam 5088 m.

V bližini Divače, na zapadu, je tudi dva kilometra dolga kapniška jama, Divaška jama. Omenjena je tudi Kačna jama, 304 m globoka jama s 180 m globokim breznom, ki pa ni dostopna turistom.

Vilenica pri Lokvi je bila znana še pred odkritjem glavnega dela Postojnske jame. Je to prekrasna kapniška jama in je prišla ob »dober glas« šele z odkritjem Postojnske in Škocjanskih jam. Vilenica, Divaška jama in Dimnice pri Slivljah so izletnikom, ki nimajo svoje svetilke in primerne obleke težko dostopne. Imajo steze, a slabe in so brez razsvetljave. Dimnice leže v bližini Herpelj pri Markovščini.

Kapniška jama je dobila ime po megli, ki se dviga iz njenih dveh brezen.

Križna jama, E od Cerkniške doline je po mnenju nekaterih lepša od Postojnske, a ni prirejena za obisk. Prekrasna kapniška in vodna jama, kar nam povedo že nekatere priložene fotografije v knjigi, je dolga nad 6 in pol km. Za opremljene turisti je dostopna le do 1158 m.

Taborska jama (bivša Županova j.) je na Dolenjskem krasu, ki je pa nekoliko drugačnega značaja kot notranjski. Za turizem je urejena. Dostopna je v dobri uri s postaje Grosuplje. Poleg nje je Ledenica, imenovana po ledenih kapnikih, ki nastanejo tu pozimi. Lepo zakapan je le prvi del.

Huda luknja leži pri Velenju pri postaji Gornji Dolič. Jama nima posebnih kapniških lepot. Naprave, ki so sedaj obnovljene, so bile postavljene že pred 50 leti. Iz jame pritoka potok Ponikva, ki se takoj nato izliva v Pako. Ogledati si je vredno še ponore Ponikve W od Tisnika. V bližini leži še paleolitska postaja Špehovka in jama Pilenica.

»Prepričani smo, da bo vsak ljubitelj narave, vsak obiskovalec Krasa spoznal, da to ozemlje ni dolgočasna kamenita pokrajina... Doživel bo lepoto kraškega gozda... sredi katerega zijajo temna žrela... Spoznal bo svet, ki ga je ustvarila narava na našem Krasu... v jamah... ta svet je res svojski, izreden, je zares praviljičen svet« pravita avtorja v Sklepu.

Knjiga je vredna sicer nekoliko visoke cene, predvsem zaradi opreme, dobrega tiska, papirja in zaradi 70 lepih fotografij priznanega strokovnjaka za jamsko fotografijo Fr. Bara. Format je priročen, strani 167. Knjiga bo tiskana tudi v srbohrvaškem, angleškem, nemškem in francoskem jeziku. N. D.

The Alpine Journal, november 1952, London, ima zelo pestro vsebino. Še vedno in dolgo časa bo predmet zanimanja Everest in tako stoji na čelu lista članek W. H. Murrayja z naslovom Poizvedovanje okrog Everesta, ki je po vsebini in obsegu le bolj na široko razpredeno poročilo istega avtorja iz Mountain Craft, ki smo ga v izvlečku prinesli že v našem listu v članku Everest 1951, 1952. Tukaj pri-

naša nekaj folklornih podatkov o domačinih (sherpa) v zadnjem naselju Namche Bazar (4000 m) pod Everestom. Njih hiše niso prav nič podobne onim v indijskem hribovju, solidno so zidane iz dobrega kamna in obstojijo redno iz prtiličja in nadstropja. Samo nadstropje služi za bivanje. Prostori so veliki in prostorni, stene so lesene in čiste, hiše imajo okna, strehe so dvojne, notranje iz bambusovih pletenin, zunanje so lesene. Ob eni izmed sten je ognjišče, ob ostalih pa police z velikimi, bleščočimi bakrenimi posodami za žito in vodo, sodčki s pivom in različnim priborom za čaj, ki je izvrsten. Vsaka hiša kuha chang (pivo) in žge rakshi (žganje). Veliko in radi plešejo ob spremljanju nekake vrste kitare, a brez bobnov in pri tem zajemajo po mili volji pivo iz škafa. — Nekaj višje gori je zadnje človeško bivališče samostan Thyangboche v višini 4300 metrov. Odprava je bila od lam sprejeta nad vse ljubeznjivo, postrežena s tibetskimi čajem, mlekom in kuhanim krompirjem in seveda tudi z rakshijem. Okolica samostana in pogledi na Everestovo skupino so nekaj edinstvenega. — Kot je znano, se je ta odprava morala obrniti pred veliko razpoko nad Ledenim slapom, potem ko je ugotovila, da je dostop na Everest s te strani mogoč. Uporabila pa je preostali čas z raziskavanjem v smeri proti zapadu v smeri prelaza Nup-La in vrha Cho-Oyu z višino 26 750 čevljev. Avtor naziva to gorsko verigo skupino Gavrizankarja.

Tudi tu se je izkazalo, da obstoji tista velika uganka, katero so smatrali dolgo kot bajko domačinov. Ne samo pod Everestom straši tista prikazen, ki jo domačini nazivajo yeti, Angleži pa kot abominable snowman, »strašni sneženi človek«. Murray, ki nikakor ne more biti babjeveren, poroča: »...Dosežena je bila višina 18 000 čevljev (6000 m). Pol ure kasneje sta prišla Shipton in Ward do sledov snežnega človeka. Sledila sta jim več ko miljo navzdol po ledeniku in jih končno izgubila v stranski moreni. Nekateri od njih so bili posebno čisti.« Kakor sta jih našla Shipton in Ward, »smo jih našli tudi mi in smo jih zasledovali dve milj, dokler nismo prišli do morene«. Kedaj bo rešena tudi ta uganka?

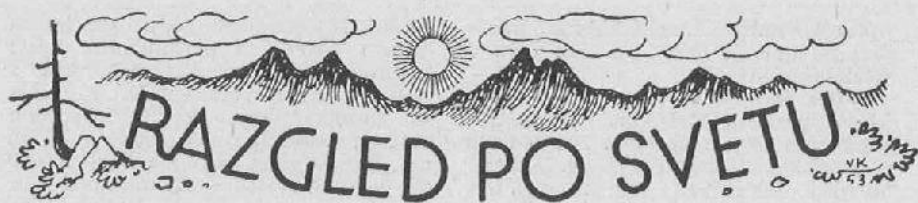
Zgodovinski članki: Britanski potniki v Dauphineji (E. Gaillard), Raziskavanja okrog Ruwenzuorija v Centralni Afriki (R. M. Bere), Nekaj pripomb k prvim vzponom na Wetterhörner (D. F. O. Dangar in T. S. Blakeney) naših bralcev ne bodo zanimali, čeprav so za zgodovino planinstva pomembni. Da je vsebina še bolj pestra, razpravlja P. J. H. Une v članku o gorivih za kuhinje v gorah, od katerih da pridejo v poštev parafin, petrolej, špirit in metašpirit. Pri tem operira avtor z vsem znanstvenim aparatom.

Kakor drugod tako tudi v Angliji obširno razpravljajo o perečem načelnem vprašanju glede razmerja med današnjim, modernim alpinizmom in planinstvom, zlasti klasičnim alpinizmom. S stališča konservativnega, prav po angleško konservativnega klasičnega alpinista je zanimiv članek C. R. P. Vandeleurja Ljubezen do gora. »Ali prirojeno estetično ocenevanje gora,« tako se vprašuje, res izginja v zgolj plezalno tehniko? Ali res hitro izgublja tla? Navadni razgovori plezalcev, posebno še mladih, delajo tak vtisk. Brez pomisleka naštevajo težavne stopnje v skladu z moderno klasifikacijo in si v splošnem prizadevajo izvršiti najtežje vzpone. Če kdo kaj pripomni kaj o veličastnosti gora ali slavi razgleda, potem naj bo pripravljen na kratek odgovor ali celo na molk.« Vzrok leži v tem, »da jih zanima samo plezanje in to samo v gorah, ki morejo nuditi plezanje in možnost, da pokažejo svojo izurjenost«. Po avtorjevem mnenju je sicer dolžnost planincev, da preplezajo vse gore, ki se preplezati dajejo s tradicionalnimi sredstvi in metodami, ne pa s pomočjo klinov in karabinerjev. In mnoge od njih zahtevajo tudi pod pametnimi pogoji od močne partije vse najboljše. »Kaj je torej celotni predmet in namen? Gotovo nekaj več ko čast in slava ljudi, ki so jih osvojili — bolje poznanje gora v splošnem in v podrobnostih. Tega čustvovanja pa med današnjimi plezanci ni. Nje zanima zgolj plezarija ne pa gore. Rajši bi preplezali kak žleb v naših britanskih gričih, če je le dovolj težak, kakor pa lažjo smer na Mt. Blanc ali Monte Roso.«

Pisec našteva potem planince iz prejšnjih dob, njih velike podvige, njih pesniške opise gora in zaključuje s trditvijo, da so bili vsi klasični planinci veliki ljubitelji gora. Ko prihaja do moderne planinske literature, pravi: »V splošnem je tendenca moderne planinske literature, da se potaplja v detajlih plezanja, v transportu in občedloveskih pripetljajih med potjo.« Zdi se mu, da priljubljenost gora dejansko pada. — Ta naziranja odločno zavrača urednik T. Graham Brown. Po njegovem mnenju in izkušnjah prevzema sedanjo generacijo mladih in močnih plezalcev ravno taka ginjenost ob krasoti gora kakor vsakega drugega. Pač dajejo prednost molku pred govorjenjem ali pisano besedo. Pred nekaj meseci je stala velika skupina plezalcev na znanem vrhu v desetminutnem molku, ne da bi bila padla beseda. Sedanji molk v literaturi je razumljiva reakcija na poplavo planinske literature med obema vojnama: Lepota se je pripisovala marsikateri gori, ki je grda. Plezanje ne dopušta razmišljanja in se pri tem telesni in duševni užitki povsem razlikujejo od čisto estetičnih in duševnih ugodij, ki jih daje lepa gorska scenerija.

Pod rubriko In memoriam je tudi posmrtnica Velikemu lami v samostanu Rongbuk na severni strani Everestu. To je bilo eno izmed zadnjih človeških bivališč, mimo katerih so morale iti prejšnje ekspedicije iz Tibeta. Novico o njegovi smrti je prinesel že zgoraj omenjeni Murray in avtor Hugh Ruttledge hvali lamo kot velikega podpornika nekdanjih ekspedicij. Podprl je z nasveti in nosači ekspedicijo generala Bruceja 1922, generala Nortona 1924, pisec pa se je sestel z njim 1933 in 1936. Dal se je prepričati, da ekspedicije ne iščejo materialnih dobrin, temveč da so nekako božja pot; njegov pogoj pa je bil, da v dolini Rongbuk ne sme biti ubito nobeno živo bitje. Vladoval je samostan in svoje farane nad 50 let s strogostjo, modrostjo in dostojanstvom. Njegova avtoriteta med Tibetanci in Šerpami je bila absolutna. »Bil je velik in dober mož: Učenjak, gospodarstvenik in svetnik.«

Dr. Pr.

Umetniška razstava planinskih motivov. Odličen slikar andskih planinskih motivov Luis Lazzaro je lani avgusta razstavljal svoja dela v Santiagu (Chile). Vrsta olj, akvarelov in pastelov (29) je pričarala lepoto in svojstven čar andskih gora: El Canela, Polpaica, Las Condes, Morada itd. Publika in kritika sta bili navdušeni nad mojstrtvom in sugestivnostjo Lazzarovih platen.

Reševanje v Kordiljerih: Julija meseca lani se je znašlo v globokem snegu, visokem nad 3 metre, 20 turistov-planincev v gorski verigi Antofagaste v Čilskih Andih. Reševali so jih s pomočjo letal, vojske in varnostnih organov. Pri reševalnih akcijah so uporabljali padala in mule. Vseh 20 planincev je bilo rešenih gotove smrti.

V. M.

Abalakov je izdal knjigo »Temelji alpinizma«. V nemščino jo je prevedel naš znanec Hellmut Schöner. V uvodu Abalakov opisuje sovjetski alpinizem kot šport, v katerem je SZ dosegla svetovno mojstrstvo. Njihov alpinizem ima obrambno gospodarsko vlogo in vzgaja moralne in fizične vrednote v sovjetskem patriotu. Zadržanja s pohodom Suvorova preko Alp, o katerem se je Napolconov general Masséna izrazil, da bi za tak pohod dal vse svoje vojaške zmage. Zanimivo je, da govori o prvem ruskem planinskem klubu iz leta 1877, čeprav pravi, da se je ruski alpinizem začel šele l. 1923, ko je 18 študentov pristopilo na Kazbek, masovni alpinizem pa leta 1935, ko je prišla na Elbrus skupina 2000 alpinistov. Rusi imajo tudi nekaj tehničnih novosti — specialne ledne kline in za suho skalo, zložljivi cepin, ki je istočasno kladivo. »Danes je sovjetski alpinizem množično športno delovanje, kolektivno in tovariško. Je proti individualizmu, športnemu egoizmu in lovu za rekord.« — Kaže, da je tudi tu teorija eno, praksa pa drugo.

»Svoboda in demokracija sta življenjski osnovi mednarodnega planinstva in tudi jamstvo za svobodno in enotno Evropo.« je zapisalo glasilo avstrijskih socialističnih planincev, Naturfreund, ob zasedanju UIAA v Zell am See. Isti list je napadel sekcijo Bernina v SAC (Švicarski alpinistični klub), da ni dala šoterov na razpolago mladincem socialističnega društva Naturfreund iz političnih razlogov (1952, šte. 9/10).

Žurnalpinizem je letos zabeležil, da je na 3500 m visoki planoti Rosa, 1000 m pod vrhom Matterhorna s specialnim letalom pristal princ Sadrudin, sin Age Kana, enega najbogatejših ljudi na svetu. Letalo je bilo opremljeno s specialnimi smučmi. Pristajanje je šlo gladko, pri startu pa se je moral mehanik zelo potruditi. Sedeči turizem vseh oblik je torej prihranjen zgornjim tisočm.

Tirolska gorska reševalna služba je imela leta 1952 60 postaj in 310 obveščevalnih točk ter 896 reševalcev. Leta 1952 je spravila z gora 21 mrtvih, 54 pa težko ranjenih planincev. Pozimi je opravila 687 akcij, od tega 647 pri smučarskih nesrečah, 9 planincev pa so podsuli plazovi.

ÖTK (Österreichischer Touristenklub) ima za svojo mladino pod 28 leti brezplačno alpinistično šolo, ki jo vodi referent za mladino. Vse druge pristojbine, cene na vlakih, prenočitnine so za mladince skrajno znižane. Klub izdaja popularno »Österreichische Touristenzeitung.«

»De Berggids« je naslov holandski planinski reviji, ki jo nekaj časa sem dobivamo v zameno. Holanci so lani praznovali 70 letnico ustanovitve svojega AC. Po članstvu ni številen, oprema revije pa kaže, da so petični. V zadnji številki lanskega leta je vodilen članek o ekspediciji v Ande, ki jo Holanci imenujejo holandsko, čeprav je v njej levji tehnični delež

opravil Francoz Lionel Terray. Dresden pa opisuje svoje smuške ture v Ōztalskih Alpah.

»Der Bergsteiger« je ena od revij, ki se ogorčeno bori zoper tehnicizacijo alpinizma in smučarstva. Pri tem se je zatekla tudi k žolčni satiri. V drugi številki letošnjega letnika priobča spis »Najnovejše iznajdbe za alpiniste«, kjer našteva gojzerje na gosenico (»neskončno platno«), nylon jadra, ki jih alpinist naveže na roke in plezalno raketo, ki se montira na nahrbtnik in plezalca poriva preko stene 800 do 1000 m visoko na uro. Seveda, vse te genialne iznajdbe za zdaj še čuva svetovno znana International Bluff Corporation Ltd (Mednarodna korporacija za zmedo in motnje).

Velik promet v Himalaji. Himalajo so si za leto 1954 rezervirali Švicarji, Angleži za leto 1955, Italijani za leto 1959. Letos so poleg Britancev in Švicarjev v Dhaulagiri v Himalaji še Novozelandci, v Ganešu, zapadno od M. Everesta. Imajo 50 nosačev. Dalje 15 Japoncev, ki so v maju naskočili Manaslu. Nemci so odrinili 17. aprila preko Alp v Genuo. Eschner ni dobil dopusta, kar je škoda, ker je poliglota. Z Nemci se je odpeljal tudi Hermann Buhl, Peter Aschenbrenner pa bo odpotoval z letalom. Ekspedicija je dosegla svoj cilj. — Rhodezijca Harry Hilton in Derrett Maddock bosta poskušala priti na Co-Oju. O britanski ekspediciji na Kančencengo ni nobenih novic, vemo le to, da je odpotovala. Druga novozelandska ekspedicija hoče jeseni na Manaslu.

Karwendel je v nevarnosti pred množičnim turizmom, kajti občina Mittenwald je dobila dovoljenje za zgraditev žičnice na Zapadno Karwendelspitze, v načrtu pa ima tudi hotel z 225 posteljami in 200 skupnimi ležišči. Planinski romantiki ženejo zaradi tega velik hrup.

90 let SAC. 19. aprila 1863 se je zbralo na poziv docenta za kemijo in geologijo dr. Simlerja 35 prijateljev gora v Oltenu in ustanovili so »Švicarski alpski klub«. V prvem letu je število udov naraslo na 300. Leta 1864 so izdali prvi letni zbornik. Klub je bil ustanovljen zato, da bi pomagal raziskati gore v alpinističnem, topografskem in znanstvenem pogledu.

Statut iz leta 1866 pravi, da bo ta namen dosegel s periodičnimi izleti posameznih sekcij, z gradnjo koč, s pospeševanjem vodništva in z različnimi publikacijami. Po 50 letih leta 1913 je imel SAC 58 sekcij s 13 702 udi, danes pa 90 sekcij z okoli 38 600 udi iz vseh slojev, vseh narodnosti in veroizpovedi. Družji jih ljubezen do gora in do domovine, veselje nad naravo in vera v tovarištvo in zvestobo. Iskanje rekordov v SAC nima mesta. Na teh osnovah naj SAC uspeva, tudi če s časom nastopijo nove naloge in dolžnosti. Na idealne namene ustanoviteljev ne sme nikoli pozabiti, ker bi se s tem odrekel svoji vrednosti in življenjski sili... Biti mora društvo, v katerem se zbira elita ljubiteljev narave. SAC ni nikoli iskal množice in jih nikoli ne bo.« Max Oechslin je s tem dobro označil posebnost švicarske planinske organizacije, ki je tako poudarjena, kakor v malokaterem klubu buržoaznih dežel.

Monte Rosa. 15. do 17. marca 1953 sta Emilio Manosso in E. Oliviero (23, 19 let) preplezala Marinellijev kuloar, kar je prvi zimski vzpon preko tega izredno strmega kuloarja. Bivakirala sta na grebenu Imsen, nato pa v skali Srebrnega sedla. Sele tretji dan sta ob 9. uri zvečer prišla v kočo Betemps, oba s težkimi ozeblinami na rokah in nogah.

Inštitut za raziskovanje snega in plazov na Weissfluhjochu nad Davosom obstaja 10 let, dela pa že 20, kajti 3. februarja 1933 je komisija strokovnjakov določila posebne okraje za raziskovanje, ki se je kmalu koncentriralo okoli Davosa, kjer je bil primeren fizikalno-meteorološki observatorij. Leta 1943 so zgradili nov inštitut, ki ima danes svetoven sloves. Iz letopisa 1951/52 posnemamo, kaj zavod preiskuje: meteorološke in hidrološke razmere, splošno opazovanje snega na poskusnih snežiščih, plasticiteto ledu, mehanske preiskave, delovanje vetra, zamete, obrambo pred plazovi, poledenitev, točo. Za raziskovanje je bilo v letu 1932 do 1952 uporabljenih 2 134 340 frankljev, za lavinsko službo, ki izdaja od leta 1942 svoj bulletin, pa 55 605 fr.

Ledeniški vetrovi, lokalne hladne sapa, ki jih čutimo kakih 100 m nad ledeniško moreno, so predmet razpra-

ve Wilhelma Eversa. Isti predmet sta že obširno obravnavala H. Tollner (Meteorologische Zeitschrift 1931) in R. Streiff Becker »Geographica Helvetica« 1/1953. Pomena teh vetrov ni treba pretiravati.

70 ledenikov so lani merili v Avstriji in vsi so nazadovali, kakor poroča dr. R. v. Klebelsberg. Posebno vidno je bilo nazadovanje v Stubaiskih in Ötztalskih Alpah. Ledeniki so se tanjšali, krajšali in lomili.

Brenva, Mont Blanc. Vodnika Artur Ottoz in Toni Gobbi iz Courmayeura sta letošnjo zimo izvedla prvi zimski vzpon preko velike ledene stene Brenve. Rabila sta 20 ur.

George Livanos, eden od najboljših vidnih francoskih plezalcev, čigar ime se že uporablja v reklamah, je opisal svoj vzpon v južni steni Marmolade di Rocca. Stena je visoka 800 m. Prvi so poskusili l. 1935 Italijani (Castiglioni, Detassis, Vinatzer, Zanardi, Landi), a niso prišli visoko. Naslednje leto sta Solda in Conforto triumfirala v jugovzhodni steni. Tri dni po Soldi je uspel v Punta di Rocca Castiglioni v družbi z Vinatzerjem. 13 let je potem v steni vladala tišina, nato sta Alini in Aiuzzi iz Monze prebila v njej štiri težke dni in ju je rešila reševalna služba. Naslednje leto, leta 1950, je steno v treh dneh preplezal Abram, eden najboljših dolomit-skih specialistov. Izjavil je, da je bilo to njegova najtežja storitev. Livanos je za prvih 70 metrov rabil 4 ure in pol. Njegov plezalni tovariš je bil Robert Gabriel. Na najtežjih mestih ju je dobila nevihta, ki jima je delo primerno otežkočila. V tehničnem opisu je Livanos označil šest mest s VI., nobeno mesto pa pod IV. Rabila sta 113 klinov, plezala 38 ur. Punta di Rocca je po Livanosovem mnenju poleg najtežjih smeri v Zinah, Torre de Valgrande in jugozahodne stene Marmolade najtežja smer v Dolomitih.

Bachmannov opis prvega zimskega vzpona preko severne stene Laliderer v celoti prinaša spomladanska številka francoske revije »Alpinisme«. Laliderer ima dve smeri, ki ju štejejo za najtežje v Severnih Apnenciških Alpah: Rebitsch-Spiegel (1946, zg. VI.) v severni steni in Rebitsch-Lorenz (1947, zg. VI.). Manfred Bachmann in Kurt Stöger sta, kakor smo

že poročali, 21., 22. in 23. dec. 1951 v 54 urah preplezala severno steno Laliderer, kar je eno največjih dejanj mlade avstrijske plezalne generacije.

Nove smeri v francoskih Alpah.

Prvi zimski vzpon po južni steni Le Pavé (des Ecrins) so 8. II. 1953 izvršili Serge Coupé, Georges Augier, Jacques Dancet in Jacques Merle. Boiron in Talon sta 4. in 5. oktobra 1952 izvedla prvi vzpon čez severno steno Aiguille Meridionale. Prvi zimski vzpon po grebenu L'Innominate sta 25. III. 1953 izvedla gorska vodnika Panci in Viottoz iz Courmayeura. Sestopila sta preko Mont Maudii in Mont Blanc de Tacul v kočo na Col du Midi. Aiguille Noire de Peuterey so 5. avgusta 1952 prvič plezali angleški plezalci Band, Chorley, Francis in Wrangham, nekaj dni nato pa še Meyer in Ridgeway, ki sta lani plezala tudi južni stober Barre des Ecrins. Isti angleški plezalci so se vzpeli tudi po severnem grebenu Aiguille du Peigne. Avstrijca Forstenechner in Willenpart sta avgusta 1952 izvedla 16. vzpon preko Grandes Jorasses. Angleži so se lani pojavili tudi v Monte Rosa. Band in Chorley sta preplezala greben Santa Catarina v Nordendu. Bil je to prvi angleški vzpon brez vodnika. Od leta 1906 po Lochmattu te smeri ni plezal noben Anglež.

Avstrijca S. Lach in **K. Winter** sta 26. in 27. julija 1952 preplezala severno steno Eigerja, Italijani Ratti, Roncoroni, Tettamanti, Bottani in Ravi pa so premagali severovzhodno steno Piz Badile. V Dolomitih sta izvedla deveti vzpon na severo-zahodni steni Torre di Valgrande Avstrijca H. Gsellmann in S. Huber septembra 1952. V Civetti pa sta Comicijevo smer v sev. zahodni steni ponovila Nemca H. Huber in A. Koch.

Italijanski »veverici« **Alberti** in **Franceschi** sta 6. julija 1952 severno steno Vel. Zine preletela v petih urah, kar so poročila zabeležila kot najboljši doslej zabeleženi »čas«. Isto steno sta zmagala lani tudi Angleža Meyer in Ridgeway. Francoska plezalca Bonnet in Minster pa sta v juliju 1952 ponovila smer Schmid-Krebs v severni steni Laliderer. Bonnet jo po težavnosti primerja severo-zahodni steni Ailefroide. Hermann Buhl pa je sam preplezal južno poč v

Schüsselkarspitze 25. maja 1952, dalje Dülferjevo v Fleischbanku.

Karakoram bo ponovno torišče alpinističnih odprav. CAA (Ameriški alpin. klub) je dobil dovoljenje, da pošlje svoje naveze na K2. Vodila jih bosta Robert H. Bates in Charles S. Houston, pobudnika znane ameriške odprave iz l. 1938.

Nun-Kun, ki se dviga 100 km vzhodno od Srinagarja v Ladakh-Kašmirju, bodo letos raziskovali Francozi. Podnebje je podobno alpskemu, monsuni se ga skoraj ne dotakne. Nun-Kun so doslej raziskovali Bruce (1898), Neve (1902, 1904, 1910), Bullock - Workman (1906), Piacenza (1913), Karrison in Waller (1934), Berry, James in Stobart (1946). Nun je visok 7085 m in ga je izmeril l. 1913 Piacenza. Nun pa meri 7135 m in doslej še ni doživel vzpona. Nanj se je namenila francoska ekspedicija, ki jo sestavljajo gospa Claude Kogan, Desorbay, Duperron in verjetno Švicar Vittoz, ki živi v Lehu.

Kamet je gora v Garhvalski Himalaji. Leta 1952 jo je otipavala indijska ekspedicija brez posebnih uspehov. Vodil jo je angleški oficir H. Williams, inženirski general v indijski armadi, člani pa so bili mladi indijski oficirji in inženirji: poročnik P. P. S. Bhagat, major Nerendra D. Jayal, poročnik Nalmi D. Jayal, poročnik Johorey, poročnik Manohar Lal, major Mark Valladaros, dalje M. Gurdial Singh, tajnik Himalajskega kluba v Debra Humu in 5 sherpajev s sirdarjem Ang Tseringom. Trinajst prvovrstnih nosačev Bohtijev je igralo v višinah veliko vlogo. Štirje »sahibi« so bili popolni novinci v gorah, toda eden od ciljev te ekspedicije je bil, da ustvari klico himalajizma v Indiji. Osnovno taborišče je bilo postavljeno 14. junija na istem mestu, kakor ga je bil leta 1931 postavil Smythe, čigar smeri so tudi nato sledili. Našli so kline in vrvi na skalnem pragu med 6000 m in 6500 m. 24. junija so postavili peto taborišče v višini 7000 m. Kljub počasnemu napredovanju so v tej višini vsi izgubili formo, oviral pa jih je tudi sneg, ki je naletaval tri dni skupaj. 200 m pod vrhom so obračali drug za

drugim. Sam general Willianes je s svojimi 54 leti bil v petem taborišču, prehod preko najtežjega mesta v višini 6500 m pa sta omogočila Ang Tsering in Ang Dava (sherpa).

Dr. Ed. Wyss-Dunant, šef švicarske druge ekspedicije na M. Everest, je napisal poročilo »M. Everest 1952« za francosko revijo »La Montagne«. O tistem groznem snežnem človeku, ki po himalajski literaturi že dolgo straši, govori popolnoma resno. Na sledove ga je opozoril Lombard. Bili so sveži, pošast, ki naj bi se latinsko imenovala ursus arctos isabellinus, ni bila daleč od njih, toda megla jo je vzela v svoj objem in skrivnostna žival je še naprej na pol bavljav na pol senzacija.

La Montagne, 79. letnik, aprilska številka, prinaša vrsto fotografij iz fotografskega natečaja. Fotografije so ocenjene po točkah, nobena ni dosegla polnega števila točk.

V Patagonske Ande so se lani usmerile nekatere ekspedicije. O francoski, ki je požela največjo lavoriko s Cerro Fitz Royem, smo že poročali. Argentinska je ostala severno od nje na ledenikih Hiele Continental in opravila nekaj težjih smeri v ledenih stenah Pier Giorgio, Pico Norte del Marconi in Domo Blanco. Club Andino Bariloche, o katerem smo že poročali, pa je 13. decembra 1952 dosegel vrh San Valentina, edinega štiri tisočaka v Patagoniji. V navezi je bil tudi Slovenec Bertoncelj, ki je turo tudi opisal in opis brez pripombe poslal v našo redakcijo. Na vrh so prišli po 40 km dolgem ledeniku, ki se konča v zalivu Aysen. Na povratku jih je gonilo skrajno slabo vreme, ki je tu skoraj vedno.

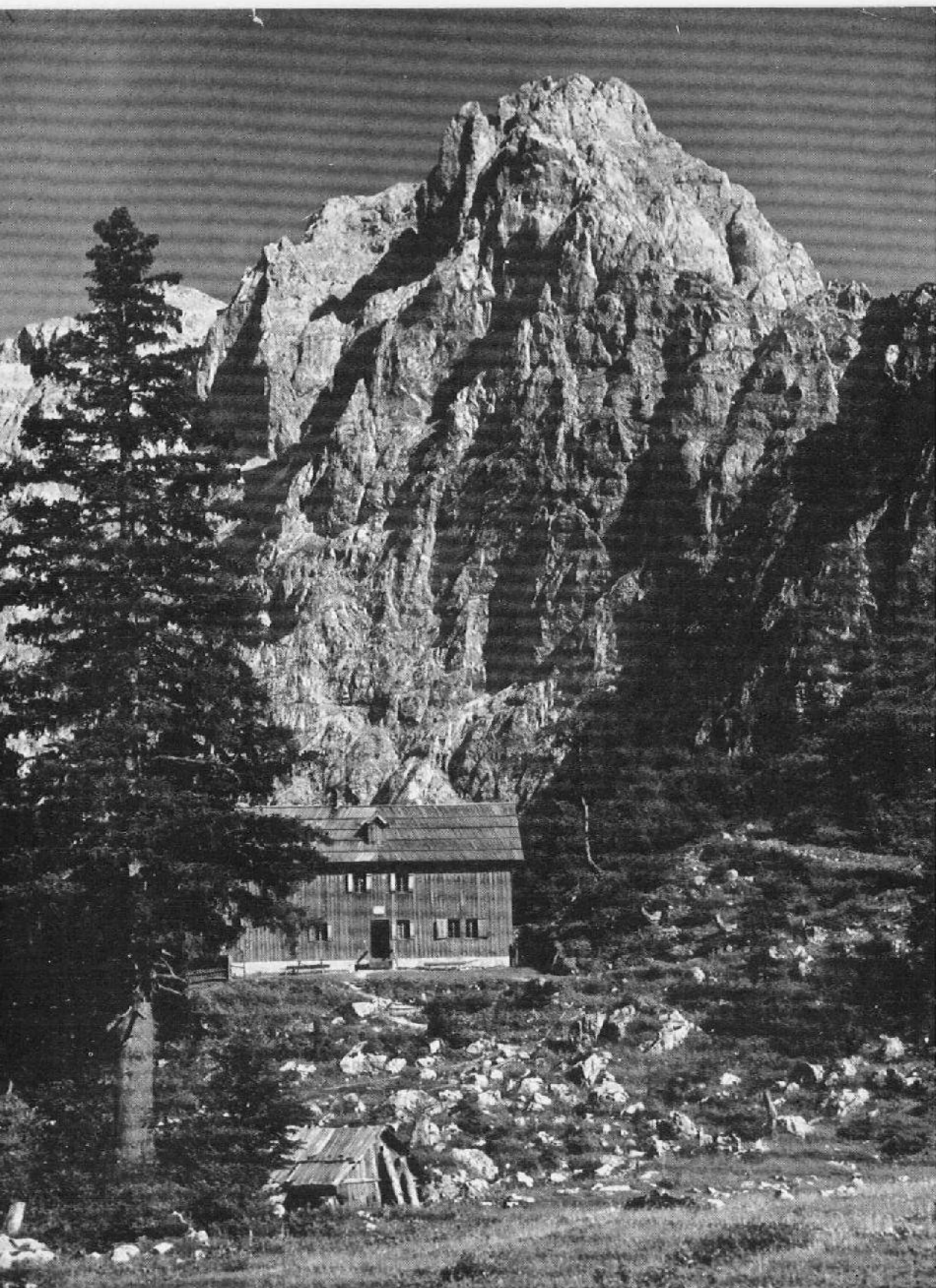
Maurice Herzog še vedno osvaja svet s svojimi konferencami v Annapurni. Njegova knjiga se kar naprej prevaja v vse mogoče jezike, tudi v danskega, japonskega, norveškega, finskega, portugalskega itd. V Angliji so v dveh mesecih prodali 40 000 izvodov, v Ameriki 100 000. Vsi člani ekspedicije so vabljeni v vse dele sveta. M. Herzog se je letošnjo spomlad mudil v Ameriki.

POPRAVEK. V šte. 7, str. 290, tretji odstavek popravi mladi vicini v — mali vicini.

S POTI NA KOČNO

TONE ERMAN

Ali ste si že askabeli **2** *zavarovanje zopet brezgode* ●

Sprostite se gmotnih skrbi v primeru nesreče in predajte se popolnemu užitku v planinah in v športu. Skrbi preložite na zavarovanje. — Lahko se zavarujete skupinsko v okviru Planinskega društva, lahko pa tudi posamezno za vsote, ki odgovarjajo vašim zahtevam. Premije in pogoji so ugodni!

Državni zavarovalni zavod

Ravnateljstvo:

LJUBLJANA, Miklošičeva 19, tel. 21-777

Podružnice:

CELJE, Titov trg 1, tel. 23-45

KRANJ, Prešernova ul. 10, tel. 534

KRŠKO, Trška gora 32, tel. 13

LJUBLJANA-MESTO, Ljubljana, Beethovnova 10, tel. 21-023

LJUBLJANA-OKOLICA, Ljubljana, Miklošičeva 17, tel. 21-777

MARIBOR, Partizanska cesta 47, tel. 21-01 in 21-34

MURSKA SOBOTA, Lendavska cesta 22, tel. 95

NOVA GORICA, Blok XIV, tel. 79

NOVO MESTO, Sokolska ul. 1, tel. 150

POSTOJNA, Jamska ul. 5, tel. 28

Zastopstva v vseh večjih krajih!

K P R A Z N I K U

ISKRENO ČESTITA

ZLATARNA
C E L J E

izdelava zlatega in srebrnega nakita
ter srebrnega jedilnega pribora

M E I K A

MEHANIČNA TKALNICA
CELJE, IPAVČEVA CESTA ŠTEV. 22

BRZOJAV: METKA CELJE - TELEFON ŠTEVILKA 28-80

☆

VAM NUDI V VELIKI IN PESTRI IZBIRI
PRVOVRSTNE IZDELKE TKANIN
V BOMBAŽU IN STANIČNEM PREDIVU

☆

Zahtevajte povsod naše proizvode!

Tovarna emajlirane posode Celje

NUDI SVOJIM POTROŠNIKOM:

emajlirano kuhinjsko posodo
pocinkano, brušeno in pokositreno posodo,
emajlirane sanitarne in tehnične predmete,
emajlirane senčnike,
kotle za centralno kurjavo in
radiatorje

TELEFON ŠTEVILKA 22-71 - BRZOJAVNI NASLOV: EMAJL, CELJE

Kolektiv
RUDNIKA LIGNITA VELENJE

ČESTITA PLANINSKEMU DRUŠTVU CELJE K

60-LETNICI

NJEGOVEGA OBSTOJA IN MU ŽELI
TUDI V BODOČE MNOGO USPEHOV
V DELOVANJU IN ŠIRJENJU PLANINSTVA
☆ MED DELOVNIM LJUDSTVOM ☆

☆

*Cementarna
Telavljje*

ČESTITA PLANINSKEMU DRUŠTVU CELJE
K 60 - LETNICI OBSTOJA

**KUPUJE
IN
PRODAJA**

„KOTEKS“
LJUBLJANA, KIDRIČEVA 3
PODRUŽNICE
V
VSEH VEČJIH
KRAJIH

**KOŽE VSEH VRST,
KOŽE DIVJAČINE,
ODPADKI OD KOŽ,
STROJILA, ČRESLO,
RUJ, JEŽICE, VOLNO.**

PLANINCI, pred Vašim odhodom v planine se založite z našim prvovrstnim sadjem, ki si ga lahko po zmernih cenah nabavite v naši poslovalnici v KARDELJEVI ULICI 6, ali pa na naši stojnici na VODNIKOVI TRGU. — Planinskim domovom nudimo vedno sveže sadje in zelenjavo v našem skladišču WOLFOVA UL. 4, telefon 22-715. Za cenj, odjem se priporoča

»FRUCTUS-KOPER« *restorantno Ljubljana*

Veletrgovina z vinom, žganjem, likerji, pivom in mineralnimi vodami

»CELEIA«

Nudimo Vam domača in dalmatinska vina, desertna vina, rum, pelinkovec, konjak, slivovko, Laško pivo in mineralne vode: Radensko in Rogaško ter Cocta in Cocta-Cocta

Cenjenim odjemalcem se priporočamo

Zahtevajte posod naše alkoholne in brezalkoholne pijače

»CELEIA«, CELJE, LEVSTIKOVA UL. 6, TEL. 26-77

ISKRA

Tovarna za elektrotehniko in fino mehaniko

K R A N J

Nudi svojim odjemalcem:

Automatske telefonske centrale

I/10 za avtomatski hišni in polavtomatski poštni promet,
vse stranske avtomatske centrale do 1000 priključkov: relejske, z iskalci pozivov ali s predizbiralniki
ter vse javne avtomatske centrale po dogovoru

Telefonske aparate

avtomatske namizne, CB namizne, induktorske namizne, poljske prenosne ter vse rezervne dele

Tonske kinoaparature

za normalni trak 35 mm in ozki trak 16 mm

Električne očne vrtalne stroje

do ϕ 10 mm in do ϕ 32 mm

Električne merilne instrumente

voltmetre, ampermetre, miliampermetre, merne tokovne transformatorje, wattmetre, ohmetre, električne števec

Autoelektriko

avtodinamo, regulatorje napetosti, zaganjače, vžigalne tuljave

Selenske usmerjevalne celice

in gotove usmernike po katalogu in posebnem naročilu

Instalacijski material

paketna stikala 10 A, pregibna (kolebna) stikala

Planinci!

K 60-LETNICI PLANINSKEGA DRUŠTVA
CELJE ISKRENO ČESTITAMO IN VAM
ŽELIMO MNOGO USPEHOV IN NAPREDKA
V VAŠEM BODOČEM DELU!

»HMEZAD«
ZADRUŽNO TRGOVSKO IZVOZNO PODJETJE
ŽALEC - JUGOSLAVIJA

Planinci pozor!

Pristne in osvježujoče brezalkoholne pijače naj postanejo nepogrešljiv spremljevalec slahernega planinca. Posebno pa priporočamo grozdni in jabolčni sok ter malinovec, ugajali pa Vam bodo tudi ostali naši izdelki kakor želeji, džemi, marmelade, kompoti itd. Tudi šilce pristnega brinjevca ali drugega žganja se po naporni poti dobro prileže. Vse to dohite v bogati izbiri, prvovrstni kvaliteti in po konkurenčnih cenah v našem podjetju.

ČESTITAMO K 60-LETNICI PLANINSKEGA DRUŠTVA!

»SAD«

TOVARNA ZA PREDELAVO SADJA - CELJE

TOVARNA

TELEFON STEV.: 14

Brzjav.: »UTOK«

USNJA KAMNIK

★

NB Kamnik, 613-T-28

IZDELUJEMO:

vse vrste svinjskega in galanterijskega usnja,
v priznani prvovrstni kvaliteti, za eksport in
domači trg, prešano in gladko, vegetabil in krom
strojeno

Podloge vseh barv za čevljarstvo industrijo
Vse vrste cepljenca, anilin in kolodij

Specialni izdelki:

Safijan ročni, v raznih barvah
Svinjsko lak usnje, rokavičarsko usnje
Svinjsko belo usnje

Za predelovalno industrijo nudimo:

Svinjsko odpadno mast
Svinjske ščetine
Mezdro
Obrezine kož

*Priznani kvaliteti!
Pristopne cene!
Bogata izbira vzorcev in baro!*

PROIZVAJAMO:

TKANINE za moške in ženske obleke in moške ter ženske plašče iz mikane in česane preje,

HUBERTUS težek in lahek in

LODEN odlične kvalitete

PRODAJA: v tovarni in preko naših potnikov

TOVARNA VOLNENIH IZDELKOV

MAJŠPERK

**DOLŽAN
FRANJO**

**Kleparstvo in vodovodne inštalacije
CELJE, TRG MUČENIKOV 7**

Čestita Planinskemu društvu
Celje k 60-letnici obstoja in mu
želi pri nadaljnjem delu obilo
uspehov

PLANINCI, IZLETNIKI, LETOVIŠČARJI!

Razveselite svoje znance s primernimi spomlnskimi darili. Prepričani ste lahko, da bodo veseli, ako jim podarite razne okrasne keramične predmete s prirod. in drug. motivi, ki so naš izdelek

Keramična industrija Liboje

PRI CELJU

TRGOVSKO PODJETJE »PRESKRBA« V TRBOVLJAH

nudi cenjenim odjemalcem v svojih poslovalnicah vedno sveže špecerijsko blago, razno galanterijo, manufakturno in konfekcijsko blago itd. po zmernih cenah

V svojem gostinskem obratu v Delavskem domu pa boste postreženi z okusnim prigrizkom ter dobrimi pijačami

Prepričajte se!

Toparna žičnih izdelkov

CELJE, IPAVČEVA 20, Tel. 21-43

čestita Planinskemu društvu Celje k

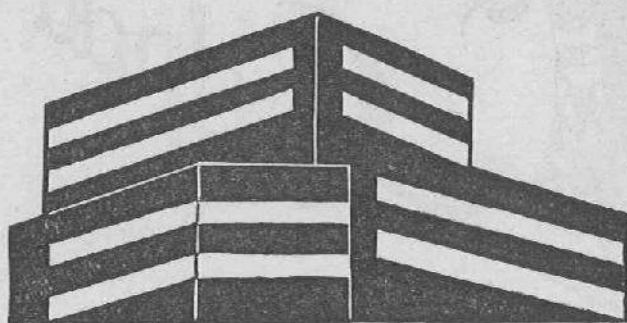

60

letnici obstoja in mu želi v nadaljnjem delu obilo uspehov

»BETON«

SPLOŠNO GRADBENO PODJETJE

Gradi vse vrste visokih in nizkih gradenj
z zelo dobro mehanizirano opremo.
Vse obrtniške storitve izvršuje z lastnimi
delavnicami. — Konkurenčne cene.

CELJE

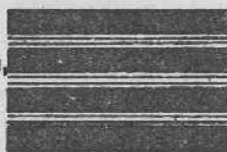
Ljubljanska cesta 16

TELEFON 20-30 in 20-31

Jamči za solidno izdelavo in se priporoča!

ODKUPUJEMO IN DOBAVLJAMO
 vse vrste odpadkov: kovnega in litega železa,
 barvastih kovin, tekstila, papirja, gume, kosti ter
 drugih odpadnih surovin.

Podružnice, poslovalnice in skladišča v
 vseh večjih krajih Slovenije

PLANINSKA DRUŠTVA, POZOR! Zbirajte odpadne surovine v vaših planinskih postojankah in jih oddajte najbližji poslovalnici »Odpada«, ki jih bo odkupilo po najvišjih cenah.

Planinci!

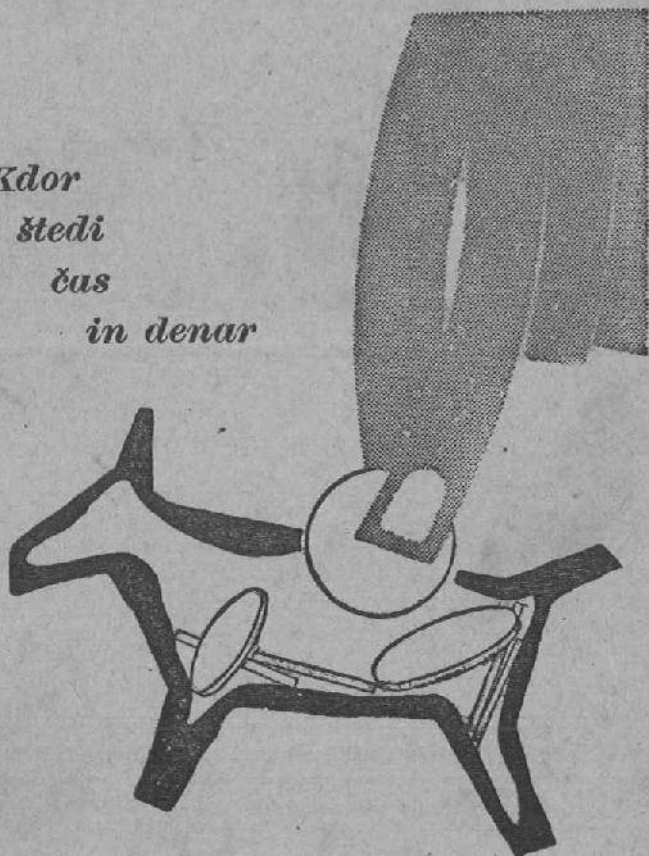
*dobra oprema je pol uspeha. Mi pa se
trudimo, da bi Vam od dobrega nudili
najboljše in po čim ugodnejših cenah.
Zaupajte nam in zadovoljni se boste
vračali s svojih izletov.*

Vse za šport!

PLANICA ŠPORT

LJUBLJANA, LIKOZARJEVA 10

*Kdor
štedi
čas
in denar*

KUPUJE PRI

Veleblagovnici

Na-ma
LJUBLJANA

*Delavci in namesčenci, izkoristite pri nakupu
vsega blaga ugodnost obročnega odplačevanja*